

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tereza Tina Rašťáková

Vybraná práva odkupu podílů v zákoně o obchodních korporacích

Rigorózní práce

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma Vybraná práva odkupu podílů v zákoně o obchodních korporacích vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má (217 786) znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 6. 10. 2023

Tereza Tina Rašťáková

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1. Odkupová práva	8
2. Sell-out dle § 395 z. o. k.	10
2.1 Lze ospravedlnit povinnost odkupu?	13
2.2 Veřejný návrh smlouvy jako zneužití práva?	16
2.3 Předmluvní odpovědnost	17
2.4 Kogentnost § 395 z. o. k.	20
3. Hmotněprávní předpoklady	23
3.1 Naplnění hmotněprávních předpokladů	23
3.2 Hlavní akcionář	24
3.2.1 Okamžik vzniku postavení	26
3.2.2 Podmínka vlastnit kvalifikovaný počet akcií	27
4. Uplatnění práva sell-out	30
4.1 Oprávněnost podat návrh na odkup	30
4.2 Žádost minoritního akcionáře	31
4.2.1 Opětovné žádosti	31
4.2.2 Současné žádosti	33
4.3 Promlčení	34
4.4 Návrh hlavního akcionáře	34
4.4.1 Obsah	34
4.4.2 Lhůta pro podání veřejného návrhu	36
4.4.3 Podání návrhu	37
4.5 Přijetí oferty	38
4.6 Nabytí vlastnického práva k akciím	39
4.7 Porušení povinnosti hlavního akcionáře	39
4.8 Porušení povinnosti učinit veřejný návrh	40
4.9 Právo na dorovnání	43
4.9.1 Soudní úschova	47
4.9.2 Mimosoudní dohoda	49
5. Právo na odkup podílu podle § 89 z. o. k.	52
6. Hmotněprávní předpoklady	53
6.1 Využití vlivu	54
6.2 Podstatné zhoršení postavení společníků ovládané osoby nebo jiné podstatné poškození jejich oprávněných zájmů	55

6.3	Požadavek nespravedlivého setrvání	58
6.4	Úpadek	60
6.5	Prekluzivní lhůta	61
7.	Vztah mezi náhradou škody podle § 71 z. o. k. a právem na odkup podílu	62
8.	Vztah mezi reflexní škodou dle § 213 o. z. a právem na odkup dle § 89 z. o. k.	64
9.	Uplatnění práva na odkup podílu	65
9.1	Odpovědnost přímé a nepřímé ovládající osoby	65
9.2	Žádost a následný postup	68
9.3	Postup ovládající osoby	68
9.4	Postup společníka dle § 89 odst. 3 z. o. k.	72
9.5	Důkazní břemena	74
9.6	Závaznost	76
9.7	Mimosoudní dohody	78
Závěr		80
Seznam literatury		84
Abstrakt		89
Klíčová slova		90

Seznam použitých zkratek

z. o. k.	zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
o. z.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
z. ř. s.	zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
o. s. ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Rigorózní práce má za cíl pokusit se komplexně rozebrat dvě exitová práva, která jsou upravena v zákoně o obchodních korporacích (právo odkupu podílu v § 89 z. o. k. a tzv. *sell-out* v § 395 z. o. k.), a tímto způsobem také upozornit na jejich vzájemné podobnosti i odlišnosti, a především na řadu výkladových nejasností. Detailnější analýza exitových práv je stěžejní, jelikož odkupová práva mají sloužit svému účelu a zcela jistě mají být i funkční, a právě tímto rozbořem se autorka zabývá.

Exitová práva nejsou v odborné literatuře téměř zpracována, což se do jisté míry může projevit i v jejich praktickém nevyužívání a nejistotě, kterou s sebou nesou neřešené výkladové problémy. Tento deficit se projevuje také v množství použitých zdrojů, který není zcela široký. I přesto práce otevírá řadu výkladových otázek, na které odpovídá a snaží se uvést možné varianty výkladu, případně navrhuje řešení *de lege ferenda*. Autorka se zaměřovala primárně na české zdroje, jelikož obě exitová práva se navzájem ovlivňují ve využitelnosti, ale hlavně jsou také svou úpravou v detailu unikátní. Zahraniční přístupy nemusejí být přiléhavé právě z důvodu odlišných úprav různých odkupů a nastavení různých pravidel. I přesto je v jednotlivých kapitolách poukázáno na podobnosti s vybranými zahraničními úpravami.

První část práce se zabývá tzv. právem *sell-out*, které je upraveno u akciových společností v § 395 z. o. k. Obsahem je vymezení hmotněprávních předpokladů tohoto exitového práva s důrazem na možné nejasnosti a následně také celý proces jeho realizace. Druhá část práce se věnuje právu na odkup podílu, které je upraveno v obecné části zákona o obchodních korporacích v § 89, kde je poskytnuta ochrana všem společníkům bez rozdílu, ve které obchodní korporaci se právě nacházejí. Opět má práce za cíl rozebrat jak hmotněprávní předpoklady, tak i uplatnění tohoto práva a v úvahu připadající situace, se zaměřením na výkladové problémy.

Přestože je doporučováno, aby kvalifikační práce v úvodu obsahovala definici hypotéz, není to zcela přiléhavé pro právní vědu. V ní lze jen stěží dospět k vyvrácení či potvrzení jednoho správného řešení. Proto se autorka snažila v úvodu vymezit pouze právní problémy a nejasnosti, se kterými by se měla vypořádat. Práce se věnuje vybraným exitovým právům komplexně, i tak lze poukázat na následující výzkumné otázky k právu *sell-out* podle § 395 z. o. k.:

- Jaký je smysl a účel práva odkupu a je tato úprava ospravedlnitelná vůči hlavnímu akcionáři?
- Je úprava odkupu kogentní?
- Jde o právo individuální a lze jej vykonat opakovaně?
- Má postavení hlavního akcionáře i akcionář, který dosud nesplatil emisní kurs akcií?
- Kdy lze u odkupu uvažovat o předsmělní odpovědnosti?
- Má zneužití práva prostor u učiněného veřejného návrhu hlavním akcionářem?

- V čem spočívá přiměřenost použití úpravy práva na dorovnání podle § 390 z. o. k., jaké jsou zde odlišnosti?
- Jedná se o funkční institut, kde jsou jeho mezery a limity?

Výzkumné otázky k právu odkupu podle § 89 z. o. k. jsou následující:

- Jaký je smysl a účel práva odkupu a je tato úprava ospravedlnitelná vůči ovládající osobě?
- Jaké zásahy do postavení společníka mohou ospravedlnit vznik práva na odkup podílu?
- Vzniká společníkovi právo na odkup podílu vůči všem ovládajícím osobám, ať už přímým či nepřímým a jaký je mezi nimi vztah?
- Je prekluzivní lhůta opravdu krátká a prekluzivní?
- Jaké důsledky má závaznost rozhodnutí co do základu přiznaného práva pro společníky?
- Jedná se o funkční institut, kde jsou jeho mezery a limity?

V jednotlivých kapitolách je však rozebrán širší okruh právních problémů vznikajících při aplikaci odkupových práv. I pro právní úpravu platí, že ďábel se skrývá v detailu, a právě tyto detaily mají být předmětem zkoumání.

1. Odkupová práva

Práva na ukončení účasti ve společnosti hrají zásadní roli při ochraně menšinových společníků, kteří mohou chtít z různých důvodů ukončit svou účast ve společnosti a zákon jim tuto možnost přiznává. Významnější roli mají práva exitu u kapitálových společnostech, kde zpravidla neplatí jednomyslnost pro rozhodování ve věcech společnosti a chybí zde i podílení se na veškerém jejím řízení. Postavení společníků v kapitálových společnostech, které se dispozitivně odvíjí od velikosti podílu, je různorodé a život uvnitř korporace je pestrobarevný. Proto primárním smyslem a účelem všech exitových práv má být ochrana menšinových společníků před nežádoucí, kvalifikovanou změnou. Každá ochrana, kterou se zákonodárce rozhodnul poskytnout, by však měla být odůvodnitelná a podrobena výkladu. Při tomto posuzování je vždy prvotním a zásadním krokem vyhodnocení smyslu a účelu konkrétního odkupového práva. Paušální ochrana práv minority, která bezmyšlenkovitě vychází pouze z implikace postavení slabší strany, vede k nejasnostem a částečně k neschopnosti práce s právními instituty, které mají poskytovat někdy i jen omezenou ochranu práv. Samotný teleologický výklad je následně složitější a často může působit obtíže.

Exitová práva mají často prevenční charakter a slouží jako následná odpovědnost zneužívajícího společníka či akcionáře. Reálnou hrozbou pro minoritní společníky může být šikanózní výkon práv majoritního společníka, který reálně znemožňuje výkon práv zbývajících společníků svým opresivním chováním. Ti se následně dostávají do situací, kdy nemohou rozumně ukončit svou účast ve společnosti.¹ Tento stav popírá samotný důvod existence účasti ve společnosti, a právě proto má být poskytnuta ochrana utlačovaným společníkům a umožněn jim únik z nežádoucí situace.

Rozsah poskytované ochrany by se měl odvíjet od konkrétního druhu obchodní korporace. Tuto skutečnost je nutno odvozovat od odlišného vnitřního fungování a podstaty konkrétní obchodní korporace. U osobních společností není nutné chránit každého společníka, jelikož každý z nich je oprávněn podat výpověď a jednostranně vystoupit ze společnosti. Toto právní jednání není jakkoli závislé na vůli ostatních společníků. Potřeba ochrany se zde jeví nadbytečně, přestože i zde může dojít ke značným neshodám mezi společníky. Společníkům nic nebrání opustit společnost a obdržet vypořádací podíl (případně podíl na likvidačním zůstatku), který by měl zajistit odpovídající hodnotu účasti ve společnosti. Z tohoto důvodu lze pochybovat například o možnosti naplnění předpokladu *ultima ratio* pro využití odkupu podle § 89 z. o. k., o kterém bude pojednáno dále v kapitole č. 2.

¹ ZIMA, Petr. Freeze-out. *Právní rozhledy* [online databáze], 2012, č. 20, s. 710-713 [cit. 20. 7. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Zásadní otázkou je však také intenzita zákonodárcem poskytnuté ochrany. S ohledem na proporcionalitu zásahu do práv všech dotčených osob je nutné zvažovat, kdy je již oprávněné poskytnout společníkům ochranu, a kdy je naopak ochrana značným zásahem do práv majoritních společníků, někdy i věřitelů (např. zrušení účasti soudem a výplata vypořádacího podílu). Ti následně musejí vynakládat značné prostředky na zprocesování celého exitového práva, které může být i šikanózním výkonem práv menšiny, než-li reálná ochrana před zneužíváním práv.

Předmětem této práce jsou pouze dvě práva na opuštění společnosti, a to odkup při poškození práv společníka podle § 89 z. o. k., a dále odkup vůči hlavnímu akcionáři, který předvídá § 395 z. o. k.

2. Sell-out dle § 395 z. o. k.

Abychom byli schopni správně pochopit a rozklíčovat právní úpravu odkupu podle § 395 z. o. k. (dále také jako „*sell-out*“), je primárně nutné určit smysl a účel ochranného pravidla. Na první pohled lze pomocí jazykového výkladu dospět k závěru, že pro naplnění předpokladů tohoto institutu postačí existence hlavního akcionáře a žádost alespoň jednoho minoritního akcionáře o odkup podle § 395 z. o. k. Jazykový výklad je však pouze prvotním přiblížením a nelze ignorovat další výkladové metody, které mohou vést k jiným ospravedlnitelným závěrům. Bez hledání smyslu a účelu celého odkupu lze dospět k nesprávné interpretaci zákonných pravidel, což nutně nemusí vést k zákonodárcem zamýšlenému výsledku, ke kterému mělo toto právo směřovat.

Jaký smysl a účel lze spatřovat v právu *sell-out*? Právo odkupu bývá často ospravedlňováno ochranou před takzvaným *freeze-out* a uzamčení akcionářů (*lock in*)² ve společnosti, a to zpravidla po uskutečnění nabídky převzetí. Sem také primárně mířila směrnice,³ která chtěla zajistit ochranu akcionářů po nabídkách převzetí u společností, jejichž cenné papíry jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu, která právě upravuje povinné právo odkupu. K takzvanému zamrznutí dochází například při omezení výplaty dividend, nadměrnému odměňování členů orgánů nebo odčerpávání finančních prostředků nevýhodnými smlouvami, se záměrem nevyplatit zisk a omezit tak základní právo akcionářů.⁴ Uzamčení nebo vyhladovění akcionářů má zamezit právo na odkup podle § 89 z. o. k., které se zaměřuje právě na zneužití vlivu a ochranu společníků/akcionářů před šikanózním výkonem práv ovládající osoby. Má i právo *sell-out* primárně ochrannou funkci před těmito nežádoucími jevy uvnitř společnosti? Zákon o obchodních korporacích upravuje obecné právo odkupu v § 89 z. o. k., které umožňuje ochránit, ať už společníky či akcionáře, právě před těmito značnými zásahy do jejich práv.

Budeme-li se zamýšlet nad zohledněním subjektivně historického výkladu a úmyslu zákonodárce pro zakotvení této ochrany, těžko budeme hledat odpověď. Důvodová zpráva zavedení práva odkupu podle § 395 z. o. k. zcela opomíjí. A to i přesto, že právo odkupu nebylo obsaženo v obchodním zákoníku.⁵

Česká právní úprava již delší dobu umožňuje využití práva nuceného přechodu účastnických cenných papírů ve všech akciových společnostech a výkup ani není vázán na nabídku převzetí,

² ŠPAČKOVÁ, Michala. Právo *sell-out* z pohledu teorie a praxe. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online databáze], 2017, roč. 24, č. 1, s. 41-62 [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES ze dne 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí.

⁴ ZIMA, Petr. *Freeze-out*. *Právní rozhledy* [online databáze], 2012, č. 20, s. 710-713 [cit. 20. 7. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁵ DOLEŽIL, Tomáš, LASÁK, Jan. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 1649.

a nenásleduje tak znění směrnice.⁶ Zákonodárce chtěl patrně rozšířit nejen využitelnost této úpravy v poměrech českých společností, ale zároveň chtěl umožnit hlavním akcionářům odkup za účelem zefektivnění řízení společnosti, tedy primárně zohlednit jejich ekonomické zájmy.⁷ Jaký smysl lze hledat za pravidly *sell-out*?

I v zákoně o obchodních korporacích platí všude přítomné zásady soukromého práva, které se modifikují v závislosti na odlišnostech fungování kapitálových společností. Jmenovitě jde o:

- zásadu autonomie vůle vtělenou do rozhodovací většiny,
- zásadu rovnosti zakotvenou v rovném zacházení se všemi akcionáři,
- zásadu ochrany slabší strany projevenou v ochraně menšinových akcionářů.⁸

U nuceného výkupu účastnických cenných papírů je častým argumentem odůvodňující tuto úpravu uváděna situace, kdy se již účast minoritních akcionářů stává pouhou investicí. Jinak řečeno: „Ztrácejí ostatní akcionáři jakoukoliv reálnou možnost podílet se na řízení a rozhodování akciové společnosti (aspekt „členství“ je zcela potlačen) a jejich postavení se fakticky zužuje na (pouhé) investory (zůstává zachována pouze majetková složka jejich účasti).“⁹ Ke smyslu úpravy *squeeze-out* se vyjádřil i Nejvyšší soud v nedávném rozhodnutí, kde uvedl, že: „Ustanovení § 375 z. o. k. tak umožňuje hlavnímu akcionáři vytěsnit menšinové akcionáře za účelem zjednodušení akcionářské struktury a zefektivnění řízení akciové společnosti. Zákon k naplnění tohoto účelu vyžaduje, aby hlavním akcionářem byla jediná osoba, v jejíž ruce se soustředí nejméně 90 % základního kapitálu a hlasovacích práv.“¹⁰

Obecně je však nutné říci, že většinový princip rozhodování je standardním způsobem utváření vůle uvnitř korporací. Současně možnost změny jejich postavení je s akcionářskými právy neoddělitelně spjata, přičemž nabytím akcií akcionář tuto nejistotu přijímá a respektuje.¹¹ Dále sebou drobná účast také nese nižší riziko investice a část akcionářů je tímto způsobem schopna jej diverzifikovat. Je pravdou, že v situaci, kdy se jedná o pouhou investici, nejde o tak zásadní zásah do práv akcionářů, kteří dostanou přiměřené plnění za jejich akcie. Hlavní akcionář nesoucí větší rizika může ovládnout společnost a stát se jejím jediným akcionářem, který bude schopen efektivněji řídit společnost z pozice jediného akcionáře, současně sníží náklady na provoz kolem akcionářů a také dosáhne případně jednoduššího nakládání se 100% vlastnickým podílem všech

⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES ze dne 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí.

⁷ ŠPAČKOVÁ, Michala. Přípustnost dočasného nabytí cenných papírů za účelem dosažení podmínek *squeeze-out*. *Obchodněprávní revue* [online databáze], 2021, roč. 13. č. 2, s. 77-86. [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁸ ŠPAČKOVÁ, Michala. Zásada rovného zacházení se všemi akcionáři. *Obchodněprávní revue*, 2016, roč. 8. č. 1, s. 1-10. [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁹ ŠUK, Petr. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 738.

¹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2020, sp. zn. 27 Cdo 226/2019 (publikováno s anotací v Ius focus č. 2/2021).

¹¹ HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil. K rozhodnutí Ústavního soudu o tzv. *squeeze-out(u)*. *Právní rozhledy* [online databáze], 2008, roč. 16, č. 19, s. 717-721. [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

akcií. Dále se dovozuje, že tímto způsobem má také dojít ke zlepšení kvality řízení společnosti a schopností rychlejší a pružnější reakce na požadavky trhu a lepšího odražení investičních rizik.¹² V tzv. Winterově zprávě se lze dočíst, že důvody ospravedlňující odkup po nabídce převzetí jsou následující: většinový akcionář může zneužít své postavení po nabídce převzetí, menšinový akcionáři nemohou prodejem získat odpovídající protiplnění, jedná se o protějšek squeeze-out.¹³

Soudím, že *sell-out* je v českém podání opravdu primárně zrcadlením *squeeze-outu* po nabídce převzetí, které má ospravedlnit tento zásah hlavního akcionáře do vlastnictví ostatních, menšinových akcionářů, a to i přesto, že právo nuceného výkupu účastnických cenných papírů obstálo při přezkumu Ústavním soudem v situaci, kdy odkup v českém právu neexistoval. Nelze si však nevšimnout, že sám Ústavní soud se vyjádřil ve svém rozhodnutí tak, že by bylo vhodné, aby byla zavedena také možnost opačná, tedy nucený odkup hlavním akcionářem. Ústavní soud uvedl, že: „*V této souvislosti však Ústavní soud zdůrazňuje, že k vyváženosti právní úpravy postavení minoritních akcionářů by přispělo, kdyby zákonodárce upravil rovněž jejich právo na to, aby v takové situaci hlavní akcionář měl nejen právo, ale i povinnost na jejich žádost jejich akcie odkoupit (tzv. sell-out, popř. nabídková povinnost).*“¹⁴ Dalším důvodem pro zakotvení úpravy *sell-out* může být, že minoritní akcionáři mohou využít odkup i v situacích, kdy je obtížné akcie prodat a chtějí-li ukončit účast ve společnosti.¹⁵ Z tohoto pohledu se může odkup jevit jako sympatický. Můžeme nemožnost nebo obtížnost prodeje podřadit pod riziko podnikání a investice? Zcela určitě ano. Z tohoto pohledu neshledávám zásadní smysl v tom, proč by zákon měl chránit riziko investice a podnikání minoritního akcionáře bez toho, aniž by majoritní akcionář zasahoval do jeho práva či práv minority jako celku. Je třeba zdůraznit, že i bez existence obecného práva odkupu (§ 395 z. o. k.) by se ochrana akcionářů obešla, jelikož při dlouhodobé nevoli odkoupit akcie a utváření nevýhodných podmínek (všech výše uvedených od *freeze-out* až po jakýkoli šikanózní výkon práv) se opět dostáváme do aplikačního prostoru obecného práva odkupu podle § 89 z. o. k. Touto úvahou pomínám, že je samozřejmě nutné, aby česká právní úprava obsahovala právo odkupu po nabídkách převzetí, jak požaduje směrnice.¹⁶ Rozšířené právo *squeeze-out* obsahuje například úprava Belgie či Nizozemí, kde je tento nucený přechod vlastnického práva rozšířen nejen mimo nabídku převzetí, ale také mezi společnostmi, které nemají kótované akcie na veřejném trhu ani jinak. Právo odchodu minoritních

¹² ŠPAČKOVÁ, Michala. Smluvní možnosti limitace práva squeeze-out. *Obchodněprávní revue* [online databáze], 2017, roč. 8, č. 1, s. 1-9. [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://beck-online.cz).

¹³ Report of the High Level Group of Company Law Experts on Issues Related to Takeover Bids in the European Union (January 10, 2002). *Reforming Company and Takeover law in Europe* [online]. Oxford University Press, 2004. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=315322> nebo <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.315322>.

¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 56/05 bod 62 (N 60/48 SbNU 257).

¹⁵ ŠPAČKOVÁ, Michala. Právo sell-out z pohledu teorie a praxe. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online databáze], 2017, roč. 24, č. 1, s. 41-62 [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://beck-online.cz).

¹⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES ze dne 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí.

akcionářů bylo ve Francii v polovině 80. let přiznáno francouzským dozorčím úřadem v souvislosti s případem, kdy se společnost s ručením omezeným přeměnila na akciovou společnost. Následně v roce 1989 bylo upraveno zákonem, že menšinový akcionář může vyzvat dozorčí úřad, aby založil povinnost odkupu pro majoritního akcionáře byl-li tento postup shledán ospravedlňujícím.¹⁷ Před výše zmíněnou směrnicí o nabídkách převzetí však žádná právní úprava země v rámci Evropské unie neobsahovala odkup zrcadlící nucený přechod účastnických cenných papírů bez návaznosti na nabídku převzetí.¹⁸

Z výše uvedeného docházím k závěru, že díky úpravě práva *sell-out* nedochází k zásadní ochraně utlačovaných akcionářů, ale spíše k odůvodnění toho, že přiznáváme hlavnímu akcionáři právo, aby se mohl stát jediným akcionářem a efektivněji řídit společnost či s ní jinak nakládat. Výklad práva odkupu s ohledem na ochranu minoritních akcionářů a přenášení důvodů pro úpravu odkupu ze směrnice¹⁹ či zahraničních úprav není přiléhavé, a to právě s ohledem na to, že právo odkupu je stejně jako *squeeze-out* připuštěno ve všech akciových společnostech a bez vázanosti na nabídky převzetí. Navíc v české úpravě existuje obecný odkup podle § 89 z. o. k. Zákonodárce proto primárně vyrovnal tíhu vah, aby se právo *squeeze-out* odráželo v právu odkupu.

Z tohoto závěru by se mělo vycházet i při výkladu a aplikaci zákonných pravidel pro *sell-out*. Není žádoucí zaměňovat právo *sell-out* s právem odkupu podle § 89 z. o. k., kde se primárně dostává ochráně všem společníkům při výkonu nežádoucího vlivu, kterým se zasahuje do jejich postavení a práv. Dle mého názoru dochází často k částečnému zaměňování smyslu odkupu při komparaci s jinými právními řády a práci se zahraničními zdroji, kde je právo *sell-out* chápáno a upraveno odlišně a plní úlohu práva odkupu, které je však upraveno v § 89 z. o. k. (respektive může se překrývat s oběma právy dle z. o. k.). Metodologicky je správné a nutné, aby se při výkladu a hledání smyslu a účelu zohlednila česká právní úprava jako celek s ohledem na zásadu bezrozpornosti právního řádu a přiléhavě se poté dovozovaly závěry ze zahraničních úprav a cílů zmíněné směrnice.

2.1 Lze ospravedlnit povinnost odkupu?

Stěžejní otázkou dále také je, zda lze vůbec ospravedlnit paušalizované právo odkupu bez bližšího zkoumání důvodů, proč chce minoritní akcionář ono právo využít. Nucený přechod účastnických cenných papírů prošel řadou rozborů ohledně ústavně právní konformity. *Squeeze-out* je tedy i podle nálezu Ústavního soudu institutem ústavně konformním, „budou-li dodrženy další

¹⁷ VAN DER ELST, Christoph, VAN DEN STEEN, Lientje. Balancing the Interests of Minority and Majority Shareholders: A Comparative Analysis of Squeeze-out and Sell-out Rights. *European Company and Financial Law Review*, [online], 2009, č. 6(4), s. 395 [cit. 20. 9. 2023] dostupné z: <https://doi.org/10.1515/ECFR.2009.391>.

¹⁸ Tamtéž s. 400.

¹⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES ze dne 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí.

kautele ochrany vlastnického práva v rámci úpravy vlastního postupu při nuceném vykoupení (přiměřená náhrada, právní ochrana)“.²⁰ Právo odkupu si zaslouží vlastní přezkum, jelikož požadavek minoritních akcionářů budou provázet jiné zájmy a v podstatě dochází k vnucenému nabytí akcií.

Ospravedlňujeme-li ekonomické zájmy hlavního akcionáře a nepatrný zásah do investice drobného počtu akcionářů, nemůžeme použít stejné argumenty pro odkoupení akcií od minoritních akcionářů. Každé vlastnické právo je chráněné na ústavní úrovni. Ústavní soud vylovil ve svém nálezu v souvislosti se *squeeze-out*, že: „...Po právní stránce není třeba rozhodnutí o samotném využití práva nuceného výkupu (na rozdíl od náhrady za výkup) odůvodňovat. Plyne to z pojetí tržní ekonomiky v současné době (oproti stavu do poloviny 20. stol., kdy se chránilo členství), kdy se očekává, že většinový akcionář sám zvaží, zda náklady na provedení nuceného výkupu mu přinesou zisk.“²¹

Naopak u využití práva odkupu by k odůvodnění dojít mělo. Zde přímo nedochází k zásahu do vlastnického práva minoritních akcionářů, protože právě menšinový akcionář se na základě své vlastní vůle domáhá, aby hlavní akcionář jeho akcie odkoupil, případně přijímá veřejný návrh smlouvy učiněný na základě žádosti o odkup akcií. Při pohledu z druhé strany však zákon vnucuje nabytí vlastnického práva k akciím majoritnímu akcionáři, který je povinen nést veškeré náklady s tímto procesem spojené a současně mu zákon ukládá povinnost odkoupit případně všechny akcie od akcionářů, kteří přijmou veřejný návrh smlouvy. První zásadní problém lze spatřovat v tom, že hlavní akcionář je nucen nabýt akcie, které nemusí vůbec chtít, a to i přesto, že nedošlo z jeho strany k žádnému protiprávnímu jednání. Pouze se dovozuje, že ostatní akcionáři mají ve společnosti odloženou investici a nemohou ovlivňovat dění v ní (s tímto však do společnosti mohli už vstupovat). Špačková zmiňuje, že *sell-out* má primárně preventivní charakter a slouží jako pojistka před zneužitím vlivu.²² Preventivní působení zajišťuje již samotný odkup při zneužití vlivu,²³ takže tento argument bych při hledání ospravedlňujícího důvodu neřadila mezi relevantní. Povinný odkup po nabídce převzetí zajišťuje ochranu před uzamčením zbylých akcionářů, zde je oprávněnost požadavku odkupu zjevná. Povinnost pro odkoupení akcií pouze na základě vzniku postavení hlavního akcionáře, vidím jako ne zcela odůvodněně uloženou, jelikož se zpravidla argumentuje pouze domnělou ochranou.

Ústavní soud se k ochraně vlastnického práva vyjádřil tak, že: „*Garance vlastnického práva podle čl. 11 se sice bezprostředně týká toliko vztahu mezi jednotlivcem a státem, avšak kromě toho, že tato ustanovení zajišťují povinnost veřejné moci jednat tak, aby do vlastnického práva jednotlivce sama nezasahovala, zavazují veřejnou moc, aby vlastníkově poskytla ochranu v případě, kdy by jeho vlastnické právo bylo rušeno či omežováno*

²⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 56/05(N 60/48 SbNU 257).

²¹ Tamtéž.

²² ŠPAČKOVÁ, Michala. Právo sell-out z pohledu teorie a praxe. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online databáze], 2017, roč. 24, č. 1, s. 41-62 [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

²³ § 89 z. o. k.

ze strany třetích subjektů... Vlastnické právo, jak je garantováno citovanými ustanoveními, tedy není pouze ochranou před zásahy ze strany veřejné moci (*status negativus*), nýbrž zakotvuje i nárok na určité pozitivní plnění (zejména ochranu) ze strany státu (*status positivus*).²⁴

Stát je povinen zajistit ochranu před omezováním a rušením vlastnického práva a prvotní úvaha u práva *sell-out* povede k ochraně minority. Shora uvedené důvody však naznačují, že se může jednat spíše o domnělou ochranu.

Pokusím-li se provést test proporcionality, tak přestože docházím k závěru, že právo odkupu je vhodným prostředkem k zajištění ochrany akcionářů před uzamčením ve společnosti, v druhém kroku u zohlednění potřebnosti již k ospravedlnění nedocházím. Dostatečnou pojistkou může být aplikačně funkční právo odkupu při výkonu nežádoucího vlivu. Z výše zmíněných důvodů zastávám názor, že právo na odkup upravené v § 395 z. o. k. zakládá minoritním akcionářům neodůvodněně velké právo vůči hlavnímu akcionáři, který se i přes neporušení práva dostává do situace, kdy musí respektovat, byť i jen jeden požadavek akcionáře na odkup a vynaložit značné finanční prostředky na celý proces, jehož závěrem může být i následné nevyužití tohoto práva minoritními akcionáři. Neshledávám tedy dostatečně ospravedlnitelný důvod pro založení takového práva. Legitimní důvod pro úpravu obecného *sell-outu* je však ospravedlněn po nabídce převzetí, kdy se mění rozložení akcionářské struktury a akcionáři dopředu nevědí, jak zásadní tato změna může být, a právě zde může dojít k uzamčení akcionářů.

O právu odkupu minoritních akcionářů, který je navázán na přímou či nepřímou 90% účast mateřské společnosti, se lze dočíst v návrhu Deváté směrnice o právu obchodních společností.²⁵ Zde se však jedná o ochranu v rámci podnikatelských seskupení, kde lze předpokládat vedení skupiny jako celku a hájení zájmů celku, které může v konečném důsledku poškozovat minoritní akcionáře v dceřiné společnosti, a proto zde lze spatřovat i jiné *ratio*, než-li u obecného odkupu.

Ve fungující akciové společnosti, kde se nachází jeden majoritní akcionář, nemusí docházet k jakémukoli poškozování zájmů menšiny, dokonce může jít o situaci, kdy všichni akcionáři již do společnosti vstupovali s vědomím, jaká je v ní akcionářská struktura. Tito přistoupení akcionáři mohou posloužit jako škodná, jelikož sami mohou zaktivovat právo odkupu v situaci, kdy je například zřejmé, že hlavní akcionář nemá možnost vynaložit tak velké množství finančních prostředků, aby všechny akcie řádně odkoupil. Jakou legitimitu má zásah do práv hlavního akcionáře, aby odkoupil všechny akcie bez dalších podmínek? Tímto narážíme na problematiku, zda je právo *sell-out* individuální právo každého z akcionářů nebo naopak je jím nadán celek (k tomu

²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1735/07, bod 31 (N 125/86 SbNU 313).

²⁵ Protection of minority shareholders rights in group of companies: Lithuania and EU company law perspectives. [online]. Vilnius university, 2020, s. 9. Dostupné z: <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2020~1618508642928/J.04~2020~1618508642928.pdf>.

blíže podkapitola 3.1). Touto optikou je proto nutné vykládat fungování celého institutu *sell-outu* a nenechat se svést k zjednodušujícím úvahám o zásadní ochraně minority, která by nepřiměřeně rozšiřovala možnosti menšinových akcionářů a snáze umožňovala zneužití práva.

2.2 Veřejný návrh smlouvy jako zneužití práva?

Akcionář žádající odkup zahajuje nikoli jednání o smlouvě, ale svým právním jednáním aktivuje zákonnou povinnost majoritního akcionáře podat veřejný návrh smlouvy. Při vytváření obsahu může být tento akcionář kreativní, jelikož zákon pouze uvádí demonstrativní výčet obsahu veřejného návrhu smlouvy v § 323 odst. 2 z. o. k. Z tohoto důvodu lze pomýšlet i o negativní kreativě, respektive o kreativě, která ochrání a zvýhodní hlavního akcionáře. Lze si totiž představit situaci, kdy hlavní akcionář do svého veřejného návrhu zakomponuje i ustanovení, která budou výhodná pouze pro jeho osobu a tímto jednáním znemožní realizaci exitu, jelikož podmínky budou pro ostatní akcionáře nepřijatelné. Tento obsah smlouvy zavírá minoritním akcionářům možnost, aby se domáhali vlastním návrhem uzavření smlouvy. Tato možnost se otevírá, až pokud hlavní akcionář nekoná a porušil tuto zákonnou povinnost učinit veřejný návrh smlouvy.

Zákon ukládá povinnost doložit přiměřenost protiplnění posudkem znalce. Pouze přiměřenost ceny však nemusí být rozhodujícím faktorem a lze si představit například ujednání o splacení kupní ceny či podmínky odstoupení od smlouvy nebo smluvní pokuta, které budou neakceptovatelné. Jak lze posoudit zvýhodňující jednání hlavního akcionáře?

Mám za to, že zde může být prostor pro aplikaci zneužití práva. Podle Nejvyššího soudu: *„Za zneužití práva lze považovat výkon práva v rozporu s jeho účelem, kdy je právo vykonáno, ačkoliv nositel tohoto práva nemá žádný skutečný nebo jen nepatrný zájem na jeho výkonu, resp. se projevující jako rozpor mezi užítkem oprávněného, k němuž výkon práva skutečně směřuje, a užítkem oprávněného, pro nějž je právo poskytnuto, který v krajní podobě může nabýt povahu tzv. šikany, která je výkonem práva za účelem poškození druhé strany.“*²⁶ Přestože je hlavní akcionář povinen podat veřejný návrh smlouvy, současně má právo na to, aby určil jeho obsah (přestože je omezen například cenou, kterou musí určit znalec). Z toho důvodu soudím, že je nositelem subjektivního práva a nesmí konat v rozporu s účelem úpravy práva odkupu a snažit se tak znemožnit odkoupení akcií. V úvahu připadají dva závěry, a to buď takový, že se nebude přihlížet pouze k zneužívajícímu ujednání ve veřejném návrhu anebo nebude přihlížet k návrhu jako celku. Mám za to, že je potřebné dospět ke druhému zmíněnému závěru, jelikož zneužití práva mělo za cíl vytvořit nepřijatelný veřejný návrh jako celek, nikoli využít pouze úpravu jednotlivého ujednání ve svůj prospěch. Hlavní akcionář v podstatě činí veřejný návrh bez vůle jej učinit, jelikož nepočítá s tím, že by byl někým přijat. Právě důsledkem tohoto jednání, které může být v jistých případech označeno za zneužití práva, je, že se k veřejnému návrhu

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2016, sp. zn. 22 Cdo 2135/2016 (č. 4/2017 Sb. rozh. civ.).

smlouvy nepřihlíží a minoritnímu akcionáři vznikne právo na podání návrhu vůči hlavnímu akcionáři, který je povinen jej přijmout. Nepřihlíželo by se tak k veřejnému návrhu, který by byl zjevně učiněn pouze ke splnění povinnosti, avšak s obsahem, který je nepřijatelný. Tento závěr se jeví i jako vhodné řešení, jelikož závěr o nepřihlížení se k učiněnému veřejnému návrhu, nezavírá minoritním akcionářům cestu domoci se svého práva u soudu, pokud by nepřijal hlavní akcionář jejich následný návrh. Samozřejmě poté bude na soudu, aby vyhodnotil, zda byl veřejný návrh učiněn v souladu se zákonem anebo minoritní akcionáři mohli požadovat odkoupení podle vlastního návrhu. Dojde-li k situaci, kdy někteří akcionáři přijmou veřejný návrh smlouvy a akceptují její obsah, není důvod proč rozporovat takto uzavřenou smlouvu a převod vlastnického práva k akciím. Předmětem přezkumu tak bude pouze veřejný návrh u akcionářů, kteří jej nepřijali a mají za to, že mohli požadovat uzavření smlouvy po hlavním akcionáři a případně podali žalobu k soudu. K obsahu veřejného návrhu viz podkapitola 4.4.1.

2.3 Předmluvní odpovědnost

Může být minoritní akcionář oprávněn odmítnout (nepřijmout) návrh učiněný hlavním akcionářem v situaci, kdy uplatní žádost o právo odkupu? Na tuto otázku odpovídá Doležil s Lasákem pozitivně a dovozují, že ani akcionář, který podal žádost hlavnímu akcionáři, nemá povinnost veřejný návrh smlouvy přijmout.²⁷ Zákon o povinnosti přijmout veřejný návrh mlčí. Přestože může každý občan činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit to, co zákon neukládá, je potřeba zohlednit korektiv poctivosti jako jednu ze zásad soukromého práva. Mám za to, že tento pohled a myšlenku je nutné rozvést.

Při realizaci práva odkupu může hrát roli případná předmluvní odpovědnost a v ní promítnutý princip poctivosti. Je opravdu poctivé a v souladu se všudypřítomnou předmluvní odpovědností požadovat po kvalifikovaném vlastníkově účastnických cenných papírů odkup a následně tohoto práva nevyužít, a to i v situaci, kdy je cena přiměřená (povinně doložena znaleckým posudkem) a dožadující se akcionář nemá rozumný důvod pro odmítnutí návrhu?

Obecně se v právní literatuře velice často vykládají veškerá ustanovení se značnou opatrností vůči slabší straně. Ano, přístup je souladný se základními zásadami soukromého práva, avšak je nutno zvažovat i nároky, které tímto klademe na „silnější“ subjekt. Ony nároky by vždy měly být ospravedlnitelné a schopny zajistit vyváženou ochranu slabší strany (vyváženost mezi předmětnými subjekty), respektive měly by určitě obstát například při testu proporcionality.

Akcionář, který požádá o odkup a následně svého práva nevyužije, a to i přesto, že kupní cena bude přiměřená (dokládá se povinně znaleckým posudkem) a nebude zde zjevný rozumný

²⁷ DOLEŽIL, Tomáš, LASÁK, Jan. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 1649.

důvod, proč by kupní cena či podmínky uvedené ve veřejném návrhu byly nepřiměřené, nemůže být oprávněn bez dalšího požadovat „fair exit“, když se sám nezachová poctivě při podání žádosti podle § 395 z. o. k.

Při této úvaze je nutno rozlišovat dvě skupiny minoritních akcionářů. První skupinu tvoří žadatel, popřípadě žadatelé, kteří se připojili k návrhu, třeba i následně, a projeví tak vůli, že chtějí exitu ze společnosti využít. Tou další skupinou budou akcionáři, kteří nevyužili tohoto práva a pouze jsou do tohoto procesu vztaženi jednáním jiných osob a veřejný návrh je činěn i vůči nim, resp. povinně vždy vůči všem akcionářům. Výsledek po úvaze nad předsmuvní odpovědností je odlišný.

První skupina v pozici žadatelů se nachází v postavení, které můžeme přirovnat k pozici sice pouhého žadatele o předložení návrhu, ale stále jde o osobu, která zahájila jednání o uzavření smlouvy. Tato úvaha pak cílí k tomu, zda lze uvažovat o porušení předsmuvní odpovědnosti. Jedna strana je ze zákona povinna učinit veřejný návrh smlouvy a v případě jeho přijetí je touto smlouvou vázána, a okamžikem přijetí je smlouva uzavřena. Jak posoudit žádost, která je učiněna před veřejným návrhem? Mezi příklady, kde má přiměřenost úpravy závazkového práva prostor, bývá řazeno: „...*ustanovení o smlouvách na smlouvy upravené v jiných částech ObčZ anebo na veškeré jednostranné projevy vůle, které vyvolávají věcněprávní či obligační účinky (v rámci části čtvrté hlavy I. ObčZ připadají v úvahu přiměřeně použitelná ustanovení o vzniku závazků a jejich obsahu, spotřebitelských závazků, změnách a zániku závazků atd.)*“²⁸ Žádost, která vynucuje podání návrhu smlouvy (je zřejmé, co bude/či má po jejím podání následovat), je jednostranným projevem vůle podle zákona o obchodních korporacích, který je možné podřadit pod přiměřenost požadovanou v § 1724 odst. 2 o. z., jako projev vůle, který vyvolává obligační účinky (povinnost podat veřejný návrh) a je upraven v zákoně o obchodních korporacích jako zvláštním předpise. Domnívám se proto, že je zde aplikační prostor pro § 1724 odst. 2 o. z., a můžeme učinění žádosti považovat za podobné právní jednání jako učinění návrhu na uzavření smlouvy a přiměřeně tak aplikovat předsmuvní odpovědnost i při uplatnění práva odkupu podle § 395 o. z.

Podle § 1728 odst. 1 o. z.: „*Každý může vést jednání o smlouvě svobodně a neodpovídá za to, že ji neuzavře, ledaže jednání o smlouvě zahájí nebo v takovém jednání pokračuje, aniž má úmysl smlouvu uzavřít.*“ Akcionář dožadující se *fair exitu* svým jednáním spouští celý proces, ve kterém je zřejmé, že druhá strana závazku je povinna žádosti vyhovět, učinit veřejný návrh a v případě přijetí akcionářem/akcionáři bude smlouvou vázána. Ze strany hlavního akcionáře se jedná o smluvní přímus. Tedy jde o zákonné omezení autonomie vůle, které stanovuje povinnost smlouvu uzavřít,

²⁸ BRÍZA, Petr, PAVELKA, Tomáš. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 6. Dostupné z: databáze beck-online.

tedy zákonnou kontraktační povinností.²⁹ Hlavní akcionář proto nemá možnost svobodně vyjednávat a zvažovat, zda smlouvu uzavře. Naopak minoritní akcionář podáním žádosti zakládá zákonnou povinnost podat veřejný návrh smlouvy, který musí obsahovat alespoň náležitosti podle § 323 odst. 2 z. o. k.

Nepoctivost jednání lze pravděpodobně podřadit pod dvě podmnožiny předsmuvní odpovědnost, a to jednání o uzavření smlouvy bez úmyslu ji uzavřít a neuzavření smlouvy v rozporu s očekáváním druhé smluvní strany.³⁰ K povaze konkurence těchto dvou pravidel se vyjádřil Nejvyšší soud.³¹ Dospěl k závěru, že § 1728 a § 1729 odst. 1 o. z. jsou funkčně nezávislé. U § 1728 o. z. je nerozhodné, do jaké fáze se předsmuvní jednání dostalo.

U práva odkupu patří nepoctivost, kterou lze podřadit pod zmíněný § 1728 o. z. v případě, kdy minoritní akcionář požádal o odkup, ale vůbec neměl v úmyslu veřejný návrh přijmout, tedy uzavřít kupní smlouvu. Naopak asi nelze hovořit o očekávání hlavního akcionáře v § 1729 o. z., který obdržel pouze žádost a minoritní akcionář ještě ani nebyl seznámen s obsahem smlouvy (ani s cenou). Po podání žádosti se obě strany nenachází ve stádiu, kdy lze uzavření smlouvy pokládat za vysoce pravděpodobné. Lze si představit případ, kde by mohl být aplikační prostor i pro § 1729 odst. 1 o. z., a to tam, kde by žadatel nad rámec zákona předložil hlavnímu akcionáři návrh a tento návrh by následně i hlavní akcionář použil. Zde už by mohlo být dovozováno, že ponecháním návrhu vyjadřuje hlavní akcionář souhlas s tím, co mu bylo v žádosti nabídnuto a byl v očekávání, že žadatel návrh přijme.

Aplikační prostor pro § 1728 o. z., lze spatřovat v situaci, kdy akcionář od začátku neměl vůli k uzavření kupní smlouvy. Je nutné, už při pouhém podání žádosti, přiměřeně aplikovat pravidlo o předsmuvní odpovědnosti a vyhodnotit toto jednání jako nepoctivé, které nemůže zhojit nevýhodně nastavené podmínky smlouvy hlavním akcionářem. Lze bohužel očekávat, že k tomuto prokázání nepoctivosti dojde výjimečně.

Žadatel odpovídá za škodu, a v tomto případě za porušení smluvní povinnosti z důvodu porušení kvazismuvní povinnosti, kdy se tato ustanovení použijí přiměřeně.³² V odborné literatuře lze najít i argumenty pro uplatnění deliktní odpovědnosti, a to z důvodů porušení zákonné povinnosti jednat poctivě.³³ Tyto závěry nejsou předmětem zkoumání práce, avšak obě varianty řešení by vedly ke stejnému závěru, a to k tomu, že minoritní akcionář bude odpovídat za škodu.

²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 26 Cdo 1186/2008.

³⁰ HULMÁK, Milan. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 48.

³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2022, sp. zn. 25 Cdo 2535/2021 (publikováno Ius Focus č. 1/2023).

³² MELZER, Filip a Petr TĚGL. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IX, § 2894–3081. Praha: Leges, 2018, s. 318–19.

³³ BRÍZA, Petr, PAVELKA, Tomáš. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník*. [online databáze] 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 15. [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.

Ztrátu z neuzavřené smlouvy by tak měly tvořit především vynaložené náklady na proces utváření veřejného návrhu smlouvy.

2.4 Kogentnost § 395 z. o. k.

Autonomie vůle je tradičním stavebním kamenem soukromého práva. Pro její omezení je nutno hledat značný legitimní důvod, který by měl být obhajitelný testem kogentnosti, který nám přibližuje § 1 odst. 2 o. z. Možnost odchýlit se od právních norem nepředurčuje důsledek porušení. Nelze proto zaměňovat kogentnost s neplatností a naopak.

Mezi základní důvody kogentnosti, které obhajují teleologické argumenty řadíme i ochranu slabší strany. Jestliže je hlavním důvodem zakotvení práva *sell-out* ochrana minoritních akcionářů, mělo by se na jeho zákonné znění pohlížet jako na relativně kogentní, jež neomezuje akcionáře odchýlit se ve stanovách od pravidel odkupu ve prospěch slabší strany. U právnických osob bývají dále vyzdvihovány důvody pro vyslovení neplatnosti také samotná právní podstata právnické osoby a další právní podstaty dílčí právnické osoby.³⁴

I na tomto místě se opět dostáváme k podstatě a smyslu pravidel pro odkup podílu. Převážil-li by argument o pouhém zrcadlení a domnělé efektivní ochraně minoritních akcionářů, pak je nutno dospět k závěru, že *sell-out* nelze považovat za kogentní pravidlo, které nelze vyloučit ve stanovách společnosti. Současně předmětné odkupové právo není ani právem kvalifikovaných akcionářů.

Proto zde není prostor pro zákaz omezování práv podle § 365 odst. 4 z. o. k. Popření ochrany práva odkupu v § 395 z. o. k. bude pravděpodobně většinou právní doktríny odmítána.³⁵ Stěžejní argument o ochraně však nenacházím, jelikož právo odkupu v § 89 z. o. k. je schopno zajistit ochranu při porušení práva hlavním akcionářem.

Mírnější variantou a pravděpodobně nejvíce souladnou s přesvědčením právní doktríny o částečně ochranářské funkci ustanovení § 395 z. o. k., a to i přes zanedbatelnou reálnou ochranu akcionářů, je úvaha nad relativní kogentností. Ta má místo tam, kde neexistuje žádný důvod pro možnost odchýlení se od právní normy ve prospěch slabší strany, tedy je možné právní normu modifikovat tak, aby právo nebo podmínky rozšiřovala.³⁶ Právní úprava nebrání, aby si akcionáři zpřesnili podmínky pro postup při uplatnění práva odkupu anebo odstranili nejasnosti, které se s platnou úpravou objevují. K absolutní kogentnosti nelze najít žádný ospravedlnitelný důvod.

³⁴ RONOVSÁ, Kateřina, HAVEL, Bohumil. Kogentnost úpravy právnických osob a její omezení autonomií vůle, nebo vice versa?. *Obchodněprávní revue* [online databáze], 2016, roč. 7, č. 2, s. 33-39. [cit. 2. 6. 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://beck-online.cz).

³⁵ Kogentnost dovozuje ŠPAČKOVÁ, Michala. Právo *sell-out* z pohledu teorie a praxe. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online databáze], 2017, roč. 24, č. 1, s. 41-62 [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://beck-online.cz).

³⁶ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek I. § 1-117. Praha: Leges, 2013, s. 63.

Dojdeme-li k relativní kogentnosti práva odkupu, je nutno se vypořádat i s následkem. Povede porušení těchto pravidel exitu k neplatnosti? Vede-li k výsledku relativní kogentnosti ochrana minoritních akcionářů, kteří jsou považováni za slabší stranu, je zde na místě připustit relativní neplatnost. Tento závěr je paušalizující. Je zajisté nutné zkoumat konkrétní okolnosti daného případu. V situaci, kdy by došlo k omezení práva nuceného přechodu účastnických cenných papírů a současně k omezení práva *sell-out*, lze zvažovat i následek, který k samotné neplatnosti vůbec nepovede. Relativní neplatnost má místo právě tam, kde je chráněn pouze konkrétní zájem osoby, čemuž odpovídá přímo § 586 o. z., ale pořád s přihlédnutím práv a povinností jako celku, nemělo by dojít k omezenému posuzování konkrétního ujednání. I právní úprava stanov, stejně jako zákonná pravidla, a obě tyto entity v souhrnu, tvoří funkční celek hodný výkladu a zkoumání.

Kontroverzní názor, který autorka zastává (nejde o kogentní úpravu), vede k zachování téměř všudypřítomné dispozitivnosti. Oprávnění hlavního akcionáře požadovat nucený přechod všech účastnických cenných papírů, a naopak právo odkupu minoritních akcionářů, kteří nemusejí být bez dalšího v nevýhodném postavení, je jakési právo navíc. Je to možnost, kterou zákon přiznává v jednom konkrétním případě, kdy nastanou přesně formulované podmínky. Tento závěr lze dovozovat také z jednoduchého zmaření této úpravy. Ať už ze strany majoritního či minoritního akcionáře. Stěžejní ochranou pro akcionáře a všechny společníky nebo členy družstva má být právo odkupu podle § 89 z. o. k., které má donutit ovládající osobu k poslušnosti. Právo *sell-out* v § 395 z. o. k. nemá mít přiznané postavení chránící normy, jejímž primárním smyslem je omezit útlak zbývajících akcionářů. Právo *sell-out* by mělo zůstat zachováno po nabídce převzetí u kótovaných společnostech, kde dobrovolný exit minoritních akcionářů směřuje k ochraně akcionářů (zde by se jednalo o relativní neplatnost pravidla upraveného ve stanovách).

Dovozuji, že nic neodporuje tomu, aby došlo ve stanovách k vyloučení práva *squeeze-out* a současně i práva *sell-out* podle § 395 z. o. k. V tomto okamžiku by byla omezena možnost pro všechny akcionáře z obou stran a byla by zachována jakási právní rovnováha mezi hlavním akcionářem a ostatními. Pokud by došlo pouze k vyloučení práva odkupu, šlo by sice o založení nerovnováhy mezi hlavním akcionářem a těmi minoritními, ale tu lze připustit. Právo odkupu se v zákoně objevilo až po tom, co se v našem právním řádě objevil nucený přechod účastnických cenných papírů a sám o sobě u Ústavního soudu obstál.³⁷ O dispozitivnosti práva nuceného přechodu účastnických cenných papírů snad není pochyb a lze se s tímto názorem i setkat.³⁸ Při zachování pouze jednoho práva můžeme narazit na možné zvýhodnění majoritního akcionáře, avšak nepůjde o odebrání ochrany, kterou zákonodárce případně předvídá v § 89 z. o. k. V praxi

³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 56/05 (N 60/48 SbNU 257).

³⁸ ŠPAČKOVÁ, Michala. Smluvní možnosti limitace práva *squeeze-out*. *Obchodněprávní revue* [online databáze], 2017, roč. 8, č. 1, s. 1-9. [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

si lze představit, že dojde k vyloučení obou práv, a to samotné nepovede k žádnému zásahu do práv minoritních akcionářů. K této mírnější variantě nelze nic vytknout a není důvod, proč by takto akcionáři při úpravě stanov nemohli postupovat. Argumenty k dispozitivnosti práva odkupu podle § 395 z. o. k. mohou vyvolávat nesouhlasné diskuze, ale i přesto lze i k tomuto závěru dospět. V závěru k této problematice je vhodné zdůraznit, že i závěr o relativní kogentnosti nevede pašálně k relativní neplatnosti, ale je potřeba zkoumat nastavení práv a povinností jako celek, jak je rozebráno výše.

3. Hmotněprávní předpoklady

Aplikační rozsah je značně omezen nejen skutečností, že právo *sell-out* je přiznáno pouze akcionářům, ale současně ho mají pouze tehdy, pokud by majoritní akcionář mohl využít práva na nucený přechod účastnických cenných papírů. Předpokladem je vlastnictví akcií o jmenovité hodnotě alespoň 90 % základního kapitálu společnosti, na něž byly vydány akcie s hlasovacími právy a současně také podíl roven či vyšší 90 % na hlasovacích právech. Tento předpoklad proto může být velmi palčivým problémem, jehož naplnění lze relativně jednoduše zmařit. V této souvislosti vzniká několik otázek. Lze využít institutu zneužití práva, případně kdy? Lze práva *sell-out* využít i v situaci, kdy majoritní akcionář je v této pozici díky svému přímému vlastnictví akcií a současně i nepřímo vlastněných skrze právnickou osobu? Otevírá se pokusem o zmaření využití práva odkupu prostor pro postup dle § 89 z. o. k.? Postačí, že jsou předpoklady pro odkup naplněny v době podání žádosti? Všechny tyto otázky budou rozebrány v této kapitole.

3.1 Naplnění hmotněprávních předpokladů

Zákon formuluje pravidla pro odkup akcií následovně: „*Vlastníci účastnických cenných papírů, vůči kterým může hlavní akcionář uplatnit postup podle § 375 z. o. k., mohou požadovat, aby jejich účastnické cenné papíry hlavní akcionář odkoupil postupem podle ustanovení tohoto zákona o povinném veřejném návrhu smlouvy.*“³⁹ Zákon odkazuje na úpravu *squeeze-out* a hovoří o minimální rozhodné výši 90 % na hlasovacích právech a jmenovité hodnotě akcií (které byly vydány s hlasovacími právy) na základním kapitálu pro využití ochrany skrze exitové právo. Jak lze ospravedlnit rozhodnou zákonnou výši 90 %? Pochopitelnou navazující otázkou je, proč je rozhodná výše až 90 %, když ospravedlňujeme vytěsnění argumentem, že drobní akcionáři se již efektivně nepodílí, a ani nemají možnost se podílet, na řízení společnosti (přestože k reálné nemožnosti ovlivnění dění nastává zpravidla při vzniku postavení většinového akcionáře?)

Zde je potřeba zohlednit již nastíněný závěr smyslu úpravy *sell-outu*. Jestliže ospravedlníme výkup akcií hlavního akcionáře až ve výši 90 % většiny všech hlasů (zde jde o minimální výši stanovenou směrnicí)⁴⁰, není vhodné a žádoucí poskytovat akcionářům automatickou ochranu při naplnění nižší většiny. Toto pravidlo by se mohlo lehce stát zneužitelným a jeho paušálnost by stavila hlavního akcionáře do nevýhodného postavení a to bezdůvodně. Obecně je nutno dojít k závěru, že důvodem k poskytnutí paušální ochrany před majoritním akcionářem není pouze získání kvalifikované většiny hlasů a ani pro jakoukoli ochranu není důvod. Narušuje-li majoritní akcionář fungování uvnitř společnosti, lze hledat ochranu v rámci jiných institutů (neplatnost usnesení valné hromady, zneužití hlasovacího práva, přezkum zprávy o vztazích či obecné zneužití

³⁹ § 395 z. o. k.

⁴⁰ Čl. 15 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES ze dne 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí.

práva ad.). Následné či dlouhodobé zásahy do práv akcionářů může zhojit právo exitu podle § 89 z. o. k., případně sám zákon počítá v rámci hlasování s hlasováním podle druhů akcií s kvalifikovanými většinami.⁴¹

Zákon o obchodních korporacích je fungující celek, který má možnost zajistit odchod menšinovým akcionářům i přes obecný odkup upravený v obecné části § 89 z. o. k. Pravidla pro odkup dle § 395 z. o. k. zrcadlí minimální většinu 90 % u *squeeze-outu* považují za správná a vhodná, jelikož primárně nejde o ochranu, ale spíše o protiváhu ospravedlňující nucený výkup hlavním akcionářem.

3.2 Hlavní akcionář

Definice hlavního akcionáře je stěžejní také pro odkup, jelikož právo vzniká minoritním akcionářům vůči hlavnímu akcionáři právě v okamžiku, kdy se taková osoba naplňující jeho znaky ve společnosti nachází. Zákon hovoří o jmenovité hodnotě všech akcií odpovídající alespoň 90 % základního kapitálu (započítávají se však pouze akcie vydané s hlasovacími právy), stejným způsobem je potřeba pohlížet na kusové akcie a započítávat je, což nyní již upravuje § 257 odst. 4 z. o. k.⁴² Druhou podmínkou je také vlastnictví akcií, na které připadá také alespoň 90 % všech hlasů ve společnosti.

Bylo-li vydáno více druhů akcií, je při hledání rozhodné výše nutno řádně rozklíčovat, které druhy akcií jsou započitatelné. Jelikož zákon kreativě neubírá prostor, může společnost emitovat akcie, které obsahují různá práva s nimi spojená dle § 276 z. o. k. První kritérium pro naplnění požadavků zákona pro vznik pozice hlavního akcionáře je, že tento akcionář musí vlastnit akcie, u kterých tvoří celková jmenovitá hodnota alespoň 90 % základního kapitálu společnosti a rozhodné jsou pouze akcie, které byly vydány s hlasovacími právy (ani sistace není rozhodná).⁴³ V tomto případě tedy zcela pomíjíme akcie bez hlasovacích práv, ať už zvláštní druh určený podle stanov nebo akcie bez hlasovacích práv ze zákona. Z tohoto pravidla tedy vyplývá, že ne vždy se bude počítat se základním kapitálem, který je zapsán v obchodním rejstříku a uveden ve stanovách, ale bude se muset zohlednit pouze jeho část, tedy jmenovitá hodnota akcií s hlasovacími právy.

Druhé povinné kritérium stanoví, že akcionář musí vlastnit alespoň 90 % hlasovacích práv ve společnosti. Zde se otevírá prostor pro výklad, jelikož přímo z jazykového znění není zřejmé, zda jsou rozhodné akcie, se kterými je spojeno hlasovací právo nepřetržitě anebo se má jednat o všechny akcie, které nabývají hlasovací právo ve zvláštních případech, ať už stanovenými

⁴¹ § 417 z. o. k. a § 85 z. o. k.

⁴² ŠUK, Petr. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 739.

⁴³ LASÁK, Jan. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 1614.

zákonem nebo stanovami. Tento výklad je možno korigovat § 382 z. o. k., který upravuje rozhodovací kvalifikovanou většinu hlasů pro přijetí usnesení o nucenému přechodu účastnických cenných papírů. Jelikož zákon přiznává hlasovací práva všem akciím, dává dobrý smysl, aby se kritérium pod písm. b) vykládalo tak, že se zohlední hlasy všech akcií a hlavní akcionář by tak byl schopen odhlasovat si na svolané valné hromadě svůj záměr a nabýt tak všechny účastnické cenné papíry ve společnosti.

Doležil s Lasákem zmiňují nejistotu při zvažování naplnění pravidel pro postavení hlavního akcionáře u zatímních listů a nesplacených akcií.⁴⁴ Buď lze zvolit přísnější výklad a ospravedlnit výkup pouze pro plnohodnotného akcionáře, který má již veškeré akcie splaceny a je oprávněn vykonávat veškerá práva. Nebo lze pravidlo vykládat tak, že se přikloníme k započítávání i nesplacených a nevydaných akcií, a to právě Lasák s Doležilem dovozují ze samotné dikce § 256 odst. 4 z. o. k. a pro srovnání odkazující na argumentaci Šuka.⁴⁵ S jejich závěry lze souhlasit, nicméně se zde nabízejí přesvědčivější argumenty, a to teleologické, s odkazem na § 382 z. o. k., který stanoví, že hlavní akcionář je oprávněn hlasovat vždy a neuplatní se na něj zákonná sistace. I s ohledem na tuto skutečnost, že sistace hlasovacích práv zpravidla založí to, že není splacen emisní kurs upsaných akcií, ostatní případy zde při rozhodném hlasování nepřipadají v úvahu⁴⁶ (otázkou může být případná sistace podle evidence skutečných majitelů, kterou zná zákon historicky později).

Další navazující otázkou proto je, jestli se započítávají také sistovaná hlasovací práva podle § 54 zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů. Nejčastějším důvodem může být například chybějící zápis konkrétní osoby v evidenci skutečných majitelů.⁴⁷ Jde o citelnou sankci, kterou měly členské státy zajistit při porušování povinností zápisu v rámci evidence skutečných majitelů, což přímo stanovuje směrnice.⁴⁸

Přestože obecně platí, že hlavní akcionář může vykonávat hlasovací práva, není zde prostor pro úvahu nad speciální úpravou obecného pravidla? Sistace upravená v zákoně o evidenci skutečných majitelů by mohla vyžadovat odlišný přístup. Cílem úpravy hmotněprávních sankcí u skutečných majitelů je pokus o donucení ke splnění povinnosti zápisu a zajištění přehlednosti vlastnických struktur. Z tohoto důvodu soudím, že by měla převážet zvláštní úprava zákona o evidenci skutečných majitelů s ohledem na účel sistace. Oprávněnost požadavku hlavního akcionáře na svolání valné hromady, která by měla rozhodnout o nuceném přechodu účastnických

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ § 426 z. o. k.

⁴⁷ § 54 zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU.

cenných papírů, je třeba zkoumat v okamžiku doručení žádosti. Uplatní-li se sankce systace hlasovacích práv, ať už z důvodu chybějícího zápisu nebo obcházení pravidel, kdy je například skutečný majitel zapsán jako náhradní, přestože je materiálním skutečným majitelem, nemůže si nárokovat svolání valné hromady.

Naopak z pohledu odkupu není důvod, proč by sankce systace měla dopadat také na minoritní akcionáře, kteří mohou požadovat odkup. Přestože bychom mohli uvažovat nad právním zájmem na zápisu do evidence skutečných majitelů, akcionáři zpravidla nemusejí mít možnost získat dostatek informací pro zápis a současně hlavní akcionář v pozici skutečného majitele vůči nim nemá povinnost součinnosti.

Z výše nastíněných důvodů by se mělo naplnění znaků hlavního akcionáře posuzovat odlišně a dovozovat sankci systace hlasovacích práv, která má primárně zatěžovat skutečného majitele, který porušuje svou povinnost, a naopak netrestat minoritní akcionáře, kteří by neměli možnost požadovat odkup. Systace podle zákona o evidence skutečných majitelů má proto místo u nuceného přechodu účastnických cenných papírů a nikoli i při využití práva *sell-out*.

3.2.1 Okamžik vzniku postavení

V souvislosti s neplatností usnesení valné hromady o nuceném přechodu účastnických cenných papírů byl předmětem diskusí okamžik, ke kterému musí být hlavní akcionář opravdu hlavním akcionářem a jaké následky tato změna postavení v průběhu celého procesu *squeeze-out* může činit. Hlavní akcionář by měl splňovat zákonné předpoklady po celou dobu procesu. To samotné však neznamená, že jakékoli porušení tohoto požadavku založí potřebu vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady soudem (s ohledem na princip proporcionality v § 260 o. z.), a tak i celého nuceného přechodu účastnických cenných papírů. Nejvyšší soud se vyjádřil k neplatnosti usnesení valné hromady, a to tak, že důvodem pro vyslovení neplatnosti není skutečnost, že pouze v době podání žádosti hlavní akcionář nesplňoval požadavky kladené zákonem na celý proces.⁴⁹

Právo odkupu a jeho odlišnosti uplatnění musí být reflektovány i zde. Minoritní akcionář má právo požadovat odkup po hlavním akcionáři v okamžiku, kdy naplňuje znaky postavení hlavního akcionáře. Dojde-li následně ke změně akcionářské struktury a majoritní akcionář již nebude naplňovat všechny potřebné předpoklady v § 375 z. o. k., nebude to pro uplatnění práva *sell-out* rozhodné. K tomuto závěru je nutno dospět výkladem, jelikož opačný názor by vedl k jednoduché zneužitelnosti naplnění podmínek pro právo odkupu ze strany nesouhlasícího hlavního akcionáře. Proto jediným rozhodným okamžikem pro splnění podmínek pro právo odkupu je okamžik doručení žádosti.

⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 29 Cdo 1169/2011(č. 17/2012 Sb. rozh. civ.).

Na tento závěr navazuje otázka, zda žádající akcionář smí vycházet při posouzení postavení hlavního akcionáře ze seznamu akcionářů nebo je rozhodná skutečnost vlastnictví akcií a nikoli již samotná účinnost převodu akcií vůči společnosti. Úprava v § 375 z. o. k. vychází z vlastnictví akcií o jmenovité hodnotě 90 % na základním kapitálu a současně i 90 % na hlasovacích právech. Jelikož jako akcionář vykonává veškerá práva spojená s akcií až nabyvatel akcie, který předloží řádně rubropisovanou akcií či výpis z majetkového účtu u zaknihovaných akciích, je potřeba tuto skutečnost zohledňovat i při výkladu postavení hlavního akcionáře. Bude-li v okamžiku podání žádosti zapsán v seznamu akcionářů a společnosti nebyla prokázána žádná změna a akcionář naplňuje zákonem předvídané znaky, půjde o oprávněnou žádost. Respektive si lze představit i situaci, kdy převod akcií bude již řádně notifikován společnosti, avšak nedojde k okamžitému zápisu do seznamu akcionářů. Zde by pak naopak mělo mít přednost včasné prokázání změny a nikoli samotný zápis do seznamu akcionářů, kde zákon počítá s vyvratitelnou domněnkou.⁵⁰ Rozhodující proto je skutečnost, zda v době podání žádosti byl akcionář „hlavním akcionářem“ vůči společnosti. Tento závěr odůvodní také jednoduchá možnost akcie na jméno převést, a to klidně až po doručení žádosti, a současné tvrzení, že ke zcizení akcií došlo již dříve.

Navazující otázkou je, zda zmaření odkupu akcionářů (převod po doručení žádosti) samo o sobě otevírá prostor pro exitové právo v § 89 z. o. k. Zákon obsahuje ochranu pro akcionáře v rámci omezení jejich práv pro *sell-out*. Právo na uzavření smlouvy z důvodu porušení odkupové povinnosti hlavního akcionáře má zajisté přednost před odkupem podle § 89 z. o. k., které má být institutem *ultima ratio*, čemuž napovídá předpoklad „nelze spravedlivě požadovat setrvání ve společnosti“ a k tomuto závěru dospěl taktéž Nejvyšší soud.⁵¹

3.2.2 Podmínka vlastnit kvalifikovaný počet akcií

V souvislosti s nuceným přechodem účastnických cenných papírů byla také judikatorně řešena otázka dočasného nabytí akcií, kdy akcionář sice naplňoval znaky hlavního akcionáře, avšak na základě smlouvy o zápůjčce, kde byl povinen po uplynutí tří let vrátit akcie původním akcionářům. Tento nucený přechod v rámci akciové společnosti vyhodnotil Nejvyšší soud jako neplatný, a to pro obcházení zákona. Stěžejním argumentem byla zjevná dočasnost, a tím pádem i nenaplnění smyslu a účelu *squeeze-out*.⁵²

Tato situace by však pro vyhodnocení naplnění podmínek *sell-out* měla být vyhovující. Nelze po akcionářích požadovat, aby pouze přechkali čas, ve kterém bude ve společnosti hlavní akcionář a současně ani není v jejich možnostech zjišťovat důvody nabytí akcií. Smyslem odkupu není dosažení akciové společnosti s jediným akcionářem, jedná se pouze o možnost odchodu, kterou

⁵⁰ § 265 odst. 1 z. o. k.

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, sp. zn. 27 Cdo 1395/2020 (publikováno Ius Focus 7/2022).

⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2020, sp. zn. 27 Cdo 226/2019 (publikováno Ius Focus č. 2/2021).

zákon přiznává při existenci hlavního akcionáře, a proto musí být výsledek odlišný. Tímto způsobem by také mohla být přenášena povinnost odkupu mezi jednotlivými akcionáři na dočasnou chvíli, přestože by se v tomto postupu dalo spatřovat obcházení zákona a zneužití práva. Stejný přístup lze dovodit například také u zajišťovacího převodu práva (s rozvazovací podmínkou), kde je sice nabytí vlastnictví akcií dočasné, avšak to nic nemění na závěru, že v době podání žádosti je i věřitel v postavení hlavního akcionáře.

Další v úvahu přicházející dočasnost je při zastavení akcií, kdy hlasovací práva vykonává zástavní věřitel v souladu s ujednáním mezi stranami.⁵³ V tomto okamžiku, je třeba zvážit, zda hlavní akcionář stále naplňuje znaky postavení hlavního akcionáře. Na rozdíl od zajišťovacího převodu práva či zápůjčky zde mohou být nastaveny podmínky tak, že existuje „rozdvojené“ postavení osoby akcionáře. Tím mířím na situaci, kdy akcionář nevykonává hlasovací práva, reálně je nemá. Z tohoto úhlu pohledu je možné posoudit věřitele jako kvaziakcionáře a přistoupit k odlišnému závěru jako v předchozích příkladech. Zde by dle názoru autorky k naplnění znaků hlavního akcionáře nedošlo, neboť vlastnictví akcií a výkon práv s nimi spojených je omezeno, jelikož hlavní akcionář není oprávněn vykonávat hlasovací práva.

Stěžejní výkladovou otázkou je také ta, zda musí hlavní akcionář vlastnit akcie pouze přímo nebo může dojít k odkupu i v situaci, kdy akcionář naplní znaky hlavního akcionáře společně se společností, kde je jediným společníkem. Na první pohled může jít o zjevně rozšiřující výklad nebo alespoň narušení ustáleného výkladu, který pravděpodobně nemůže obstát.

Tato úvaha však není úplně zarážející. Například: „*Německá nauka obecně rozlišuje přímý a nepřímý způsob dosažení rozhodného podílu. Mezi přímý způsob dosažení rozhodného podílu jsou zařazeny mimo jiné i případy výkonu hlasovacího práva na základě dohody (Stimmrechtspoolvertrag). Přičítání podílů (Zurechnung von Kapitalanteilen) uvedené v § 16 odst. 4 AktG naopak představuje nepřímý způsob dosažení rozhodného podílu. Za relevantní je považováno držení podílu na cílové společnosti jak na vertikální úrovni koncernové struktury, tak na úrovni horizontální.*“⁵⁴

Soudím, že je však vhodné tento výklad nepřipustit, a to přímo i z důvodu teleologického výkladu. Kdyby byla primárním cílem odkupu ochrana akcionářů, kteří nemohou ovlivňovat dění ve společnosti, a cílem by bylo, aby nezůstali ve společnosti pod útlakem bez možnosti prodeje jejich akcií, pak by patrně bylo vhodné uvažovat i o tomto rozšiřujícím výkladu. Jak jsem již dříve předestřela, smysl úpravy odkupu v § 395 z. o. k. je spíše na straně protiváhy *squeeze-out* a primárním smyslem není ochrana minority, proto je tento rozšiřující výklad za hranou možného

⁵³ § 1332 o. z.

⁵⁴ ŠPAČKOVÁ, Michala. Přípustnost dočasného nabytí cenných papírů za účelem dosažení podmínek squeeze-out. *Obchodněprávní revue*, [online databáze], 2021, roč. 13, č. 2, s. 77-86 [cit. 20. 5. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

výkladu. I z tohoto důvodu je fungující ochrana přes právo *sell-out* iluzorní a efektivní ochranu může zajistit především až fungující odkup dle § 89 z. o. k. Podmínku vlastnění akcií v rukou jedné osoby dovozují i jiné publikace v rámci nuceného přechodu účastnických cenných papírů a lze ji považovat za správnou.⁵⁵

Hledání shody a podobnosti smyslu mezi jednotlivými vnitrostátními úpravami může být zavádějící. Zákonodárce zakotvil dvě práva odkupu, kde především jedno z nich primárně myslí na ochranu a vyrovnává zásah do práv menšinových akcionářů. Právo na odkup podílu dle § 395 z. o. k. by tedy nemělo být vykládáno extenzivně a teleologický výklad by neměl vést k zásadní obhajobě menšiny. Právo *sell-out* není vhodné vykládat jako hlavní výsadu a ochranu akcionářů, ale spíše jako právo, které vzniká za stejných podmínek jako právo hlavního akcionáře na vyžadování nuceného přechodu účastnických cenných papírů a při pochybách nad výkladem, kterému nenapomáhá ani důvodová zpráva a subjektivně historický výklad, jej nezaměňovat a nevykládat jako zásadní a stěžejní ochranu či zbraň minoritních akcionářů.

Ohlédneme-li se za úpravou ve Velké Británii, ta obsahuje taktéž *sell-out* u kótovaných i nekótovaných společností, avšak odkup je vždy navázán na nabídku převzetí.⁵⁶ Z tohoto důvodu mám za to, že nelze přenášet závěry o zásadní ochraně akcionářů, kteří se mohou ocitnout uzamčení ve společnosti a případně být šikanováni hlavním akcionářem. Nevázanost na nabídku převzetí taktéž působí nejasnosti při zvažování počtu uplatnění odkupu, kdo jej může iniciovat a do jisté míry se vytrácí účel ochrany při změně akcionářské struktury, kde se objeví hlavní akcionář, jelikož odkupem je vyzbrojena menšina neomezenou dobu.

⁵⁵ HAVEL, Bohumil, DOLEŽIL, Tomáš. A zase ten squeeze-out. Úvahy nad interpretací § 183i a násl. ObchZ. *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 17, s. 633, nepřímě z ŠUK, Petr. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 739.

⁵⁶ CARONE, Marco. The exit right granted to minority shareholders in english, italian and chinese law: path-dependence resistance to global-convergence. *Journal Corporate Ownership & Control*. [online], 2007, roč. 4, č. 4, s. 324 [cit. 20. 9. 2023]. Dostupné z: http://www.virtusinterpress.org/IMG/pdf/COC_Volume_4_Issue_4_Summer_2007_Continued2.pdf#page=73

4. Uplatnění práva sell-out

Samotné naplnění předpokladů pro uplatnění práva na odkup akcií nemusí ještě znamenat jednoduchou cestu k výsledku. Pokud má zákon obsahovat funkční a efektivní úpravu exitových práv, měl by nejen obsahovat vhodně definované předpoklady vzniku nároku, ale stěžejní, ne méně důležitý, je i samotný proces realizace. Bez funkční úpravy postupu, který by neměl být komplikovaný a zbytečně zdlouhavý, což se odráží také ve finanční náročnosti, nedosáhneme efektivních exitových práv. Tato kapitola má za cíl rozebrat a jasně popsat postup jak minoritního, tak i hlavního akcionáře a současně poukázat na dílčí problémy vznikající při aktivování celého procesu odkupu.

4.1 Oprávněnost podat návrh na odkup

V okamžiku, kdy majoritní akcionář nabude vlastnictví 90 % akcií, se kterými je spojeno hlasovací právo a také vlastní v souhrnu akcie o jmenovité hodnotě odpovídající stejné výši na základním kapitálu, mohou zbývajících akcionářů uplatnit právo odkupu jejich akcií tzv. *sell-out*. Už na samotném počátku však lze nalézt problém. Je právo odkupu právem individuálním či právem, kterým je vyzbrojena minorita jako celek? Je nutné právo uplatnit hromadně nebo i jen jeden akcionář může svou žádostí předběhnout ostatní, co třeba měli v úmyslu vyčkávat? Lze uplatnit právo odkupu pouze jednou?

Zákonné pravidlo přímo zní: „*Vlastníci účastnických cenných papírů, vůči kterým může hlavní akcionář uplatnit postup podle § 375, mohou požadovat, aby jejich účastnické cenné papíry hlavní akcionář odkoupil postupem podle ustanovení tohoto zákona o povinném veřejném návrhu smlouvy.*“ Prostý jazykový výklad spíše nasvědčuje tomu, že vlastníci mohou společně požadovat využití exitu a nikoli, že by byl každý sám oprávněn toto právo požadovat zvlášť. Bohužel samotná důvodová zpráva vůbec neobsahuje zmínku o právu odkupu. Jelikož i právo odkupu stejně jako právo *squeeze-out* vychází primárně ze směrnice,⁵⁷ která si vynutila úpravu těchto práv u nabídek převzetí, je vhodné zohlednit i její znění, jelikož historický výklad nám není znám a lze předpokládat, že by se zákonodárce při odchýlení se od chápání směrnice vyjádřil právě v důvodové zprávě. Sama směrnice počítá s tím, že zbývajících vlastníci akcií budou mít možnost uplatnit právo odkupu. Spolu s eurokonformním výkladem souzní také smysl a účel, který má zajistit tato úprava. Pokud by museli všichni minoritní akcionáři požadovat odkup společně, pak by tato možnost byla značně obtížná a došlo by k omezení tohoto práva souhlasem většiny, s čímž zákon ani přímo nepočítá. Nepočítá totiž s pravidly pro určení oprávněné většiny akcionářů k podání návrhu. Právo odkupu je potřeba vykládat tak, že každý vlastník účastnických cenných papírů může tohoto práva využít, a následně je na všech ostatních, zda využijí možnosti přijmout veřejný návrh hlavního akcionáře.

⁵⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES ze dne 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí.

S tímto výkladem se shoduje i právní doktrína⁵⁸ a rozbor tohoto možného výkladu ani nebyl v odborných publikacích řešen.

4.2 Žádost minoritního akcionáře

Pro využití práva odkupu stačí, když jeden z minoritních akcionářů podá hlavnímu akcionáři žádost a uplatní tak § 395 z. o. k. Forma ani obsah nejsou zákonem vymezeny. Stačí tedy, že žádost se dostane do sféry vlivu hlavního akcionáře a z obsahu bude seznatelné, jaké právo minoritní akcionáře uplatňuje. Postačí pouhé zaslání žádosti na adresu uvedenou v seznamu akcionářů, a to at' už emailovou či adresu pro doručování listinných písemností, kterou může jakýkoli minoritní akcionář získat z jeho opisu. Není vyloučeno uplatnění tohoto práva také ústně v souladu se zásadou bezformálnosti právního jednání.⁵⁹ S ohledem na případné dokazování, kdy opravdu k žádosti došlo a zda je opravdu hlavní akcionář v prodlení se splnění své povinnosti, se nejeví tato varianta jako nejvhodnější. Žádost tak musí mít ve svém obsahu specifikováno, že akcionář žádá o odkoupení svých akcií, což musí vyplývat z obsahu samotného sdělení s přihlédnutím k objektivnímu výkladu. Jelikož ani samotný zákon neklade na její obsah žádné nároky, postačí právě jen zmíněná prostá žádost o odkup. Následně je k výkladu toho právního jednání, které je sice adresované, avšak bez srozumění s adresátem, nutno využít objektivizující výklad, tedy jaký smysl má projev vůle pro jeho příjemce.⁶⁰

4.2.1 Opětné žádosti

Oprávnění minoritního akcionáře k využití práva dle § 395 z. o. k. není v zákonném znění nějak časově ani početně omezeno. Pokud by závěr měl vzejít pouze ze znění odkazující na právo *squeeze-out*, pak by patrně mohl každý akcionář uplatňovat právo odkupu libovolně, bez omezení a nezávisle na ostatních. Jedinou podmínkou by byla pouze vlastnická struktura společnosti, ve které by se musel nacházet hlavní akcionář. Částečně tento výkladový problém vzniká z důvodu rozhodnutí zákonodárce o rozšíření pravidel *squeeze-out* a následně i odkupu. Odkup, který následuje po nabídce převzetí, je možné uplatnit v souvislosti s touto konkrétní nabídkou převzetí, přičemž odkup vázaný pouze na existenci hlavního akcionáře, který je v tomto postavení klidně řadu let, není vázané na aktuální událost a ochranu před uzamčením ve společnosti. Pokud by byl odkup vázán časovým obdobím po nabídce převzetí, nebylo by nutné řešit mnohost žádostí, nikoli v blízké době, tedy ty následné, časově vzdálené. Pomoc při výkladu nuceného přechodu účastnických cenných papírů také nelze úspěšně hledat, jelikož vůli hlavního akcionáře, který

⁵⁸ LASÁK, Jan. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 1614 nepřímo ŠUK, Petr. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. s. 779.

⁵⁹ § 559 o. z.

⁶⁰ MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek III, § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení. Praha: Leges, 2014. s. 589.

se rozhodne uskutečnit vytěsnění, nelze zmařit. Časové omezení pro odkup by mohlo do jisté míry znevýhodňovat minoritní akcionáře oproti hlavnímu akcionáři, který žádnou lhůtu nemá.

Šuk dovozuje, že *sell-out* dle § 395 z. o. k. lze uplatnit toliko jednou a nepouští se do bližšího rozboru důvodů.⁶¹ Pokud by měl být *sell-out* stěžejní ochranou pro akcionáře, kteří nemohou prodat své akcie a jsou pod útlakem majority, pak by toto omezení z pohledu ochrany nebylo plně funkční. Například v situaci, kdy akcie nabyde dědic a v okamžiku uplatnění práva odkupu ještě nemohl nakládat s akciemi nebo je ještě vlastnil jeho právní předchůdce, který nebyl aktivní při využití exitového práva, nabyvatel akcií by ve společnosti zůstal a případně by mohl čekat na naplnění předpokladů pro využití odkupu dle § 89 z. o. k.

Doležil přináší mírně odlišný pohled na početnost žádostí o uplatnění tohoto práva. Možnost uplatnění opakovaného odkupu připouští v situaci, kdy dojde k určité kvalifikované změně akcionářské struktury, konkrétní důvody dále neuvádí.⁶² Jak přistupovat k právu odkupu? Právo odkupu by mělo primárně sloužit k možnosti opuštění společnosti v okamžiku, kdy hlavní akcionář nabude rozhodnou většinu. Mělo by jít o nějaké předcházení, popřípadě i již následnou reakci na nevýhodné pozice, ve které dříve akcionáři nebyli.

Špačková kritizuje přístup, který by umožnil aplikaci práva *sell-out* pouze jednou, a to s ohledem na smysl a účel úpravy a podporuje neomezenou možnost využití nuceného přechodu účastnických cenných papírů. Případné opakované žádosti, které by směřovaly spíše k újmě hlavního akcionáře se mají řešit skrze institut zneužití práva a náhrady škody.⁶³

Všechny tři možné výklady vyvěrají právě z toho důvodu, že česká právní úprava se neváže na nabídky převzetí a tím pádem časově omezenou reakci na změny v akcionářské struktuře, a právě celý smysl a účel se hledá nesnadno. Jelikož nezastávám názor, že by právo *sell-out* bylo zásadní ochranou a mělo umožnit kdykoli odchod menšinových akcionářů ze společnosti, je potřeba korigovat tento výklad právě k úvaze Doležila. Problém je v tom, že využití práva odkupu, byť i jedním akcionářem, neznamená to, že by ve společnosti zůstal už pouze jediný, dříve hlavní akcionář, a proto vzniká tento výkladový problém. Tedy odkup oproti *squeeze-outu* nekončí jedním jeho využitím. Smysl a účel je třeba vnímat tak, že akcionáři v situaci, kdy se ve společnosti objeví hlavní akcionář, mohou využít práva exitu, právě proto že nesouhlasí s tím, že se ve společnosti nachází takto významný majoritní akcionář, a pokud se rozhodnou ve společnosti zůstat, je to na jejich vůli a ochranu jim případně poskytne speciální odkup podle § 89 z. o. k. Proto je potřeba nepřipustit nekonečné množství žádostí. Akcionáři mají

⁶¹ ŠUK, Petr. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. s. 779.

⁶² DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 1650.

⁶³ ŠPAČKOVÁ, Michala. Právo *sell-out* z pohledu teorie a praxe. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online databáze], 2017, roč. 24, č. 1, s. 41-62 [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

obecně jedinou možnost zvolit si, zda ve společnostech setrvají, ale paušální závěr o pouze jedné jediné možnosti využití odkupu je třeba korigovat. Právo odkupu by mělo být možno uplatnit toliko jednou po okamžiku vzniku postavení hlavního akcionáře. Zásadní akcionářské změny, ale opravdu znatelné, umožňují a ospravedlňují opětovné využití práva odkupu, a to je nutno usuzovat ze vzniku nové situace, která mění pravidla hry uvnitř akcionářské struktury. Tedy i vzniká nový nárok na odkup předvídaný zákonem. Opětovné nabytí rozhodujícího počtu akcií, tedy pokud se akcionář opět stane hlavním akcionářem nebo se do jeho postavení dostane jiná osoba, tak právě poté je díky této změně opět možno využít *sell-out*. Ono omezení dává dobrý smysl opět ve spojení s § 89 z. o. k. Akcionáři budou mít stále možnost, přestože nevyužijí právo exitu nabídnuté hlavním akcionářem při odkupu, bránit se případnému zásahu do jejich práv sankční povinností upravené v § 89 z. o. k.

K tomuto závěru nutno doplnit, že akcionář, který nabyde akcie až následně po tom, co společnost ovládnul hlavní akcionář, by neměl těžit z pozice, do které vstupoval se svobodnou vůlí. Právo odkupu má opravňovat akcionáře k opuštění společnosti z důvodu vzniku nového postavení hlavního akcionáře. Dovožuji, že akcionář, který vstoupí dobrovolně do společnosti, ve které se nachází hlavní akcionář, není oprávněn požadovat odkup, pokud již k tomu procesu došlo v minulosti. S ohledem na zásadu rovného zacházení se všemi akcionáři nelze dovodit, že by nabyvatel byl zařazen do nové skupiny, která by pro vlastníky účastnických cenných papírů umožňovala požadovat nový odkup. U pouhé změny minoritního akcionáře/akcionářů nepůjde o změnu akcionářské struktury, která by odůvodnila a ospravedlnila novou možnost využití práva odkupu. Není správné i s ohledem na zátěž, která je přenášena na hlavního akcionáře, a to bez ohledu na porušování práv, aby mohl být kdykoli a kýmkoli požádán o odkup. I z tohoto důvodu je potřebné, aby se za zásadní změnu v akcionářské struktuře primárně považovala změna osoby hlavního akcionáře a vždy je potřebné je hodnotit podle okolností konkrétního případu a spíše restriktivně. Opět zde při výkladu narážíme na konflikt s domnělou zásadní ochranou práva odkupu. Má-li jít o funkční zrcadlení, je vhodné, aby došlo k využití tohoto práva obecně pouze jednou (vyjma zásadní změny akcionářské struktury) a následně, došlo-li by k výkonu šikanózních práv ze strany hlavního akcionáře, mají akcionáři stále možnost využít práva odkupu dle § 89 z. o. k.

4.2.2 Současné žádosti

Podá-li žádost o odkup další akcionář v situaci, kdy již byla učiněna jiným akcionářem, ale ještě se o tomto kroku nedozvěděli ostatní, lze ze smyslu a celého procesu uplatnění práva odkupu dovodit, že nedochází k žádné změně, která by ukládala nové povinnosti hlavnímu akcionáři. Po podání žádosti je majoritní akcionář naplňující znaky hlavního akcionáře povinen postupovat podle zákona a učinit veřejný návrh smlouvy. Nová žádost v této situaci nebude

znamenat, že by byl povinen činit dva veřejné návrhy nebo dva znalecké posudky. V čem tato žádost může hrát roli je předsmluvní odpovědnost, které se věnuje podkapitola 3.3.

4.3 Promlčení

Otázka promlčení práva odkupu byla hojně diskutována. Všichni autoři dospěli k tomu, že se právo na odkup nepromlčuje.⁶⁴ Nosné argumenty však tato vyjádření často postrádají. V této věci je nutno na právo odkupu pohlížet jako na možnost, kterou může minoritní akcionář zvolit v okamžiku, kdy je ve společnosti hlavní akcionář. Jelikož neexistuje časové omezení, může tento požadavek uplatnit po celou dobu existence osoby hlavního akcionáře ve společnosti. Z tohoto důvodu zde nemá promlčení své místo. Trvá-li ve společnosti stav, že se v ní hlavní akcionář nachází, právo odkupu je uplatnitelné. Dovození promlčení by vedlo k omezení práva *sell-out*, které zákonodárce nezamýšlel. Právo na učinění přechodu všech účastnických cenných papírů se taktéž nepromlčuje a je vždy na vůli hlavního akcionáře, zda si vyhodnotí využití tohoto práva jako výhodné a žádoucí. Nejedná se proto o právo, které se začne promlčovat v okamžiku, kdy vznikne možnost jej uplatnit poprvé, nýbrž trvá, dokud jsou splněny zákonné podmínky.

4.4 Návrh hlavního akcionáře

Od okamžiku dojití žádosti minoritního akcionáře vzniká hlavnímu akcionáři povinnost postupovat dle úpravy o povinném veřejném návrhu smlouvy stanovené v zákoně o obchodních korporacích.⁶⁵ Zákon zde neurčuje žádnou lhůtu pro splnění povinnosti. S ohledem na chybějící úpravu lze uvažovat o § 1724 odst. 2 o. z., který připouští přiměřeně použít ustanovení o závazcích, a tímto postupem dospějeme k závěru, že svou povinnost by měl hlavní akcionář splnit bez zbytečného odkladu s ohledem na § 1958 odst. 2 o. z. Předmětem odkupu jsou akcie, za které mají menšinoví akcionáři obdržet přiměřené protiplnění. Půjde proto o kupní smlouvu, která se bude řídit ustanoveními občanského zákoníku a adresátem návrhu smlouvy budou všichni minoritní akcionáři.

4.4.1 Obsah

Návrh musí respektovat obecnou úpravu nabídky,⁶⁶ a proto musí obsahovat podstatné náležitosti kupní smlouvy a současně i podmínky, které stanovuje zákon o obchodních korporacích. Veřejný návrh smlouvy proto akcionář přijímá jednoduchým a nepodmíněným přijetím.⁶⁷ Zákon o obchodních korporacích vyžaduje, aby uveřejněný návrh obsahoval alespoň

⁶⁴ DOLEŽIL, Tomáš. In: LASÁK, Jan a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 1743. dále také ŠPAČKOVÁ, Michala. Právo *sell-out* z pohledu teorie a praxe. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online databáze], 2017, roč. 24, č. 1, s. 41-62 [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁶⁵ § 327 a násl. z. o. k.

⁶⁶ § 1732 a 1733 o. z.

⁶⁷ ŠTENGLOVÁ, Ivana. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 677.

jméno, bydliště nebo sídlo navrhovatele, náležitosti kupní smlouvy a výši protiplnění nabízené za každý účastnický cenný papír nebo způsob jejího určení. Dále je nutné uvést lhůtu závaznosti a důvody pro učiněný veřejný návrh.⁶⁸

Pokud nebude z návrhu plynout vůle hlavního akcionáře být nabídkou vázán nebo nebude obsahovat veškeré náležitosti požadované zákonem, nepůjde o nabídku a splněnou povinnost učinit veřejný návrh smlouvy. Následně proto akcionář požadující odkup (případně i další) bude moci uplatnit vlastní návrh smlouvy. Tento závěr je však mírně zjednodušující. Nedostatky učiněného veřejného návrhu je třeba vždy individuálně vyhodnotit podle konkrétních okolností. Pokud by veřejný návrh smlouvy neobsahoval odůvodnění, ale bylo by zjevné, například z nadpisu tohoto uveřejnění či přímo z ustanovení smlouvy, že jde o realizaci práva odkupu, pak by samotná absence odůvodnění neměla znehodnotit celý proces. Porušení tohoto požadavku tak samo o sobě nepovede k závěru, že minoritní akcionář je oprávněn podat vlastní návrh a v případě nepřijetí se může domáhat uzavření smlouvy žalobou u soudu. Ostatní obsahové náležitosti veřejného návrhu jsou obecně nutné a bez nich pravděpodobně nebude zákonná povinnost splněna. Při nedodržení zákonných podmínek, je ale vždy nutné hodnotit jejich porušení dle konkrétních okolností případu a zvážit, pomocí smyslu a účelu, zda je potřebné znehodnotit celý učiněný veřejný návrh či nikoli.

Obsah kupní smlouvy by neměl značně přesahovat její podstatné náležitosti, respektive nemělo by při utváření obsahu smlouvy docházet k omezování práv nabyvatele, které by nebylo odůvodněné a mohlo by směřovat k jeho odmítnutí pro zjevnou nerovnováhu práv a povinností stran závazku. Nad tato práva a povinnosti musí být odlišně od občanského zákoníku uvedena i přiměřená cena, což přímo stanovuje zákona o obchodních korporacích.⁶⁹ Učinění značně nevýhodného návrhu, který však bude obsahovat cenu, kterou určil znalec, bude nutno vyhodnotit jako nesplnění povinnosti a zneužití práva. V důsledku zneužití práva by se pak k učiněnému veřejnému návrhu nepřihlíželo a minoritní akcionáři by mohli být oprávněni podat vlastní návrh kupní smlouvy. Po jeho následném odmítnutí by byli aktivně legitimováni domáhat se práva u soudu, jelikož by se mělo pohlížet na učiněný nevýhodný veřejný návrh jako na nesplnění zákonné povinnosti a bylo by nutno dovodit aktivní legitimaci menšinových akcionářů i zde. K tomu blíže viz podkapitola 2.2.

Lhůta závaznosti musí být stanovena alespoň čtyři týdny od uveřejnění návrhu.⁷⁰ Jelikož se úprava procesu uveřejnění řídí dle zprostředkování pozvánky na valnou hromadu, lhůta

⁶⁸ § 323 z. o. k.

⁶⁹ § 323 písm. a) z. o. k.

⁷⁰ § 328 z. o. k.

závaznosti počne běžet již samotným uveřejněním na internetových stránkách. Projev vůle hlavního akcionáře, který je zachycen v návrhu, tedy nemusí dojít v prvních dnech závaznosti do přímé sféry vlivu menšinových akcionářů, jelikož dojde k uveřejnění jeho znění na internetových stránkách a současně k rozeslání všem akcionářům (případně odlišně dle úpravy ve stanovách). Pokud by nastala skutečnost, že hlavní akcionář neuveřejní návrh na internetových stránkách a pouze zašle návrh emailem/na doručovací adresu uvedenou v seznamu akcionářů, nesplní řádně svou povinnost. Důsledek porušení těchto pravidel však nemůže vést k závěru, že již přijatý návrh od akcionářů, kteří na něj reagovali, je vadný a uzavřená smlouva je neplatná. Minoritní akcionář, který nestihl přijmout veřejný návrh z důvodu nedodržení postupu pro jeho uveřejnění se může domáhat nového návrhu (z důvodu nedodržení zákonné povinnosti) nebo uzavření jím navržené smlouvy, případně může následně podat žalobu o nahrazení projevu vůle u soudu. Porušení zákonných pravidel tak nemůže jít k tíži minoritních akcionářů a již tímto postupem se otevírá prostor pro podání vlastního návrhu každého akcionáře.

Další variantou je, že dojde pouze k uveřejnění veřejného návrhu na internetových stránkách a nikoli již zaslání návrhu všem akcionářům nebo nerespektování postupu upraveného přímo ve stanovách. Tento nesoulad je nutno vyhodnotit stejně jako je uvedeno výše, jelikož jde o zásah do práv minoritních akcionářů a závažné porušení celého postupu.

4.4.2 Lhůta pro podání veřejného návrhu

Přímo zákon o obchodních korporacích neobsahuje lhůtu pro učinění veřejného návrhu hlavním akcionářem a současně tak není postaveno najisto, kdy si mohou oprávnění akcionáři nárokovat vůči porušiteli přijetí vlastního návrhu smlouvy. Zde nám však dává jednoduchou odpověď občanský zákoník, a to díky úpravě v § 1724 odst. 2 o. z., která nám umožňuje přiměřeně uplatnit ustanovení závazkového práva na další právní jednání. Zde by proto mělo být relevantní ustanovení, že po vyzvání je dlužník (hlavní akcionář) povinen splnit bez zbytečného odkladu. Přestože jde o nepřesné časové určení, lze najít řadu judikатурních závěrů a opakující se odborné komentáře.⁷¹ Tato aplikační úvaha je vhodná s ohledem na výklad, který nemá zákonnou oporu. Například dovozování třicetidenní lhůty uvedené v § 331 z. o. k. vede k výkladu, který zjevně překračuje možnosti rozšiřujícího výkladu a prostor pro úvahu nad analogií zde vskutku není.⁷² Dále je v komentářové literatuře uváděna přibližně tříměsíční lhůta pro podání návrhu a dovozuje

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. 29 ICdo 81/2019-I., Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2013, sp. zn. 32 Cdo 2484/2012, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. července 2019, sp. zn. 27 Cdo 4593/2017 (uveřejnění pod číslem 37/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), ŠILHÁN, Josef. In: ŠILHÁN, Josef. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 72. a HORÁK, Pavel. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023.

⁷² BĚLOHLÁVEK, Alexander, J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 1656.

se, že se musí postupovat obdobně jako u práva *squeeze-out*.⁷³ Na tuto úpravu však zákon neodkazuje. Z výše uvedených důvodů soudím, že je vhodné využít podpůrnou úpravu v občanském zákoníku a hlavní akcionář musí splnit svou povinnost bez zbytečného odkladu, což zpravidla může i odpovídat uváděným třem měsícům, a to v souvislosti s povinností doložení znaleckého posudku.

4.4.3 Podání návrhu

Způsob podání veřejného návrhu smlouvy musí respektovat stanovy, popřípadě zákon, kde jsou stanovena pravidla pro svolání valné hromady. Akcionář uveřejní návrh smlouvy na internetových stránkách a současně ho zašle akcionářům na jejich adresu uvedenou v seznamu akcionářů.⁷⁴ Povinnost uveřejnit pozvánku na valnou hromadu na webových stránkách vychází ze směrnice⁷⁵ a při nutnosti eurokonformního výkladu nelze uvažovat o odchýlení se od této povinnosti ve stanovách. Uveřejňování pozvánek na internetových stránkách však lze shledat jako přežitek a v dnešní době lze zajistit informování akcionářů efektivněji, například pomocí komunikačních platforem, které přímo zašlou upozornění do mobilního telefonu akcionářů a mohou uživatelsky posloužit lépe. Při rozesílání návrhu smlouvy tak musí hlavní akcionář respektovat stanovy či podpůrnou úpravu v zákoně.

Dostane-li se návrh do sféry vlivu menšinových akcionářů, postačí to pro splnění povinnosti podat veřejný návrh. Samotné nerespektování povinnosti uveřejnit návrh na internetových stránkách nepovede k porušení zákonné povinnosti, která by vedla k neplatnosti uzavřené smlouvy. Porušení zákonného pravidla nemůže vést automaticky k porušení veřejného pořádku, ale je třeba zkoumat, zda byl dodržen její smysl a účel a nedošlo tak k jejich narušení.⁷⁶

Splnění povinnosti uveřejnit návrh by se měla posuzovat izolovaně ke každému akcionáři. Samotné uveřejnění na internetových stránkách bez splnění další povinnosti doručení není a nemůže být dostatečné. Obecně lze uzavřít, že se pro splnění povinnosti zaslat veřejný návrh akcionářům uplatní judikatura k zasílání pozvánek na valnou hromadu. Nedostane-li se akcionář k veřejnému návrhu z důvodů na jeho straně (nezdržuje-li se na adrese, nevybírám poštu či emailovou adresu), jde to k jeho tíži.⁷⁷ Nedoručení veřejného návrhu ležícího na straně doručovatele by mělo jít naopak k tíži hlavního akcionáře, který je smluvním partnerem

⁷³ LASÁK, Jan. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 1650.

⁷⁴ Není-li tato povinnost upravena odlišně ve stanovách.

⁷⁵ Článek 5 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/36/ES ze dne 11. července 2007 o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi.

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. 31 ICdo 36/2020 (č. 2/2023 Sb. roz. civ.).

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2018, sp. zn. 27 Cdo 3803/2017 (č. 3/2020 Sb. roz. civ.) a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2017, sp. zn. 29 Cdo 2966/2016 (č. 4/2018 Sb. roz. civ.).

s doručovatelem, tedy je potřeba dospět ke stejnému závěru jako u společnosti.⁷⁸ Zajímavý případ řešil v nedávné době Vrchní soud v Praze, který zodpovídal otázku na doručování do rukou třetí osoby, která se nachází v místě bydliště společníka. Dospěl k závěru, že se nejedná o řádné doručení, protože je na uvážení třetí osoby, zda listinu předá a společník nemůže ovládnout sféru dispozice třetí osoby.⁷⁹ Tento názor nesdílím. Doručení do schránky či doručení do rukou rodinného příslušníka nic nemění na možnosti zmaření reálného seznámení se s písemností. Přestože je větší pravděpodobnost, že se může pozvánka ztratit vinou třetí osoby, mělo by se ono riziko přičítat společníkovi a nikoli odesílateli. Je zásadní rozdíl v doručení dopisu do schránky, vhození dveřní domovní schránkou, zastrčení výzvy pro vyzvednutí zásilky do dveří či předání do rukou osobě žijící s akcionářem v domácnosti? Nelze formalisticky přistupovat k doručování tak, že jediné perfektní doručení je přímo do schránky či výlučně do rukou společníka. Z tohoto důvodu dovozují, že minimálně pro možnost přijetí veřejného návrhu by mělo postačovat doručení i do rukou třetí osoby v místě bydliště společníka.

Nedoručení veřejného návrhu nebude mít opět důsledek, že by nebyla splněna povinnost učinit veřejný návrh vůči všem či by byla potřeba vyslovovat neplatnost návrhu. Poškozený akcionář má možnost obrátit se na hlavního akcionáře, aby mu dodatečně umožnil přijmout návrh (s tímto postupem zákon přímo nepočítá, ale lze předpokládat, že hlavní akcionář, který byl aktivní, bude chtít vyhovět a napravit nesprávnosti postupu). Poškozený akcionář má možnost přímo požadovat přijetí nového návrhu a v případě odmítnutí se následně může obrátit na soud.

4.5 Přijetí oferty

Nabídka ze strany hlavního akcionáře musí být akceptovatelná jednoduchým a nepodmíněným přijetím. Pro projev vůle opět platí zásada bezformálnosti,⁸⁰ proto minoritním akcionářům postačí projevit vůli návrh přijmout. Hlavní akcionář není zákonem omezen u vytváření podmínek pro přijetí návrhu, opět by však neměl nedůvodně znesnadňovat cestu menšinových akcionářů a požadovat například přijetí návrhu formou notářského zápisu. Požadavek zaslání písemného přijetí na email nebo poštovní adresu je zcela určitě legitimní. Naopak požadavek na odeslání přijetí nabídky datovou zprávou nebo jeho podepsání elektronickým podpisem již bude neúměrně zatěžovat akcionáře, kteří datovou schránku vůbec nemusejí vlastnit. Obdobný závěr lze shledat i u požadavku notářského zápisu či úředně ověřeného podpisu. Tyto nároky totiž mohou výrazně omezovat časové možnosti akceptace veřejného návrhu, a to zejména u akcionářů nacházející se v zahraničí nebo u těch, kterým dojde návrh

⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2018, sp. zn. 27 Cdo 1725/2017 (č. 3/2020 Sb. roz. civ.).

⁷⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 1. 2023, sp. zn. 7 Cmo 9/2022.

⁸⁰ HULMÁK, Milan. In: HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 115.

později. Z přijetí návrhu však musí být zřejmé, kdo jej přijímá, tedy specifikace menšinového akcionáře. K uzavření smlouvy pak dochází samotným přijetím, což vyplývá z § 326 odst. 2 z. o. k., který odkazuje na úpravu v zákoně o nabídkách převzetí, kde je nutno využít § 25 odst. 2. Samotná lhůta pro akceptaci veřejného návrhu je lhůtou hmotněprávní, proto je nutné, aby se přijetí dostalo do sféry vlivu hlavního akcionáře včas a nedostačuje pouhé zaslání přijetí poštou v poslední den lhůty. Tento závěr je nutno dovodit s ohledem na úpravu v zákoně o obchodních korporacích a skutečnost, že ze samotného textu zákona nevyplývá, že by se mělo jednat o procesní lhůtu.

4.6 Nabytí vlastnického práva k akciím

Zákon u úpravy práva odkupu nestanovuje odlišné pravidlo pro nabytí vlastnického práva stejně jako u práva nuceného přechodu účastnických cenných papírů. Současně ani úprava veřejného návrhu smlouvy neobsahuje žádnou speciální úpravu. Přijetím veřejného návrhu tak dojde pouze k uzavření smlouvy, na jejímž základě poté bude moci hlavní akcionář nabyt vlastnické právo (podle formy akcií). S ohledem na skutečnost, že veřejný návrh smlouvy nesmí bezdůvodně zvýhodňovat hlavního akcionáře, mělo by k plnění obou smluvních stran dojít současně. Tedy hlavní akcionář by měl zaplatit přiměřené protiplnění a současně by měl minoritní akcionář převést vlastnické právo k akciím. Zde bude záležet na formě akcií, zda bude pro převod postačovat zápis do evidence zaknihovaných cenných papírů anebo budou muset být akcie na jméno rubopisovány a předány hlavnímu akcionáři.

4.7 Porušení povinnosti hlavního akcionáře

Neučiní-li hlavní akcionář veřejný návrh smlouvy bez zbytečného odkladu po doručení žádosti, nabývá oprávněný vlastník účastnických cenných papírů právo navrhnout hlavnímu akcionáři uzavření smlouvy a ten má povinnost ji přijmout.⁸¹ V předcházející kapitole bylo shrnuto, že mezi porušení povinnosti lze v některých případech zařadit také nesprávně učiněný veřejný návrh či sice správně, ale zneužívajícím způsobem, kdy dojde k vytvoření obsahu návrhu, který je zjevně v neprospěch druhé strany (minoritních akcionářů). Následek může být i v těchto případech shodný a je nutno na něj hledět, jako by návrh vůbec nebyl učiněn. Zákon neupravuje informační povinnost žadatele či hlavního akcionáře vůči společnosti a ostatním akcionářům. Jelikož výsledkem výkladu práva *sell-out* jako práva, které je omezeno a nepřísluší všem akcionářům opakovaně, je žádoucí, aby zákon s oznamovací povinností počítal. V krajním případě může nastat situace, kdy se celý odkup uchová v tajnosti, hlavní akcionář se s žadatelem dohodne mimosoudně a ostatní akcionáři ani nebudou tušit, že někdo žádost o odkup učinil. V tomto případě by sice

⁸¹ § 329 odst. 2 z. o. k.

ostatní akcionáři nepřišli o možnost žádat odkup, jelikož v reálu k odkupu nedošlo, ale lze uvažovat stejně jako u práva na dorovnání o možném obcházení pravidel (umělé zvyšování ceny), i když samozřejmě není v rozporu se zákonem, aby hlavní akcionář nabyl akcie od jiných akcionářů.

4.8 Porušení povinnosti učinit veřejný návrh

Zákon obsahuje ochranné pravidlo v § 329 odst. 1 z. o. k., které umožňuje reagovat na nečinnost hlavního akcionáře v okamžiku, kdy mu byla doručena žádost od minoritního akcionáře, který se domáhá odkupu podle § 395 z. o. k. Tento akcionář má posléze možnost domáhat se uzavření smlouvy po hlavním akcionáři. Stejné právo vzniká i ostatním akcionářům, kteří mohli přijmout neučiněný veřejný návrh smlouvy.⁸² K tomuto závěru je nutné dospět s ohledem na smysl a účel celého odkupu. Pokud by právo na uzavření smlouvy měl pouze žadatel a proces odkupu je potřeba vykládat jako jednorázový (zpravidla), poté by byla zamezena možnost odkupu ostatním akcionářům, kteří nebyli aktivní při podávání žádosti. Právo na předložení návrhu smlouvy o odkupu účastnických cenných papírů se však jako majetkové právo promlčuje.⁸³ Žádajícího ani hlavního akcionáře netíží oznamovací povinnost o tom, zda byla učiněna žádost o odkup. To v rámci promlčení nároku na uzavření smlouvy s hlavním akcionářem může činit problémy (nároky se budou promlčovat zvlášť) a dále v tom, že se jednotlivé žaloby mohou projednávat řadu let a zákonodárce současně ani nepočítá se závazností co do základu přiznaného práva jako například u exitového práva v § 89 odst. 3 z. o. k.

Návrh na uzavření smlouvy musí obsahovat obecné náležitosti kupní smlouvy, aby se jednalo o nabídku, kterou je povinen hlavní akcionář přijmout. Zákon neodkazuje na náležitosti veřejného návrhu smlouvy, pouze hovoří o oprávnění navrhnout uzavření smlouvy o koupi účastnického cenného papíru (z toho dovozují odkaz pouze na obecné náležitosti kupní smlouvy) za přiměřené protiplnění. Proto nelze usuzovat, že je minoritní akcionář povinen vyhotovovat znalecký posudek a současně je třeba dospět k závěru, že není jeho povinností ani přesně určit přiměřenost protiplnění. Od uvedeného závěru se odklání komentářová literatura.⁸⁴ Dovození, že podmínka určení přiměřeného protiplnění je splněna i pouhým určením způsobu stanovení přiměřené kupní ceny, tedy dostačující je i odkaz na znalecký posudek. Tento postup vyhodnotil Vrchní soud v Praze jako neurčitý,⁸⁵ avšak Nejvyšší soud se v jiném sporu (§ 89 z. o. k.) týkajícího se výkladu § 329 z. o. k. vyjádřil tak, že způsob určení kupní ceny s odkazem na znalecký posudek je dostatečný.⁸⁶

⁸² LASÁK, Jan. NĚMEC, Libor. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 1493.

⁸³ § 61 o. z.

⁸⁴ LASÁK, Jan. NĚMEC, Libor. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 1493 a ŠTENGLOVÁ, Ivana. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 682.

⁸⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 12. 2019, sp. zn. 14 Cmo 277/2018.

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 27 Cdo 2451/2019 (publikováno v Ius Focus č. 6/2021).

Soudím, že smyslem a účelem uvedení přiměřeného protiplnění je předcházení šikanózních návrhů smluv, respektive zdůrazňuje se, že stále musí jít o přiměřené protiplnění. Pro urychlení celého procesu je odkaz na určení kupní ceny v budoucnu vyhotoveným znaleckým posudkem vhodným prostředkem, jelikož lze očekávat, že hlavní akcionář, který neučinil veřejný návrh smlouvy, nebude ochotný přijmout předložený návrh smlouvy. Bude-li hlavní akcionář ignorovat návrh smlouvy, případný znalecký posudek může být vyhotoven až v rámci řízení před soudem nebo v mezidobí od předložení návrhu smlouvy po rozhodnutí soudu. Znalecký posudek u veřejného návrhu smlouvy hradí hlavní akcionář, ve vztahu k obsahu smlouvy lze usuzovat, že je vhodné, aby smlouva obsahovala povinnost hlavního akcionáře uhradit odměnu znalci. Přenášení této povinnosti z hlavního akcionáře na ostatní oprávněné akcionáře není odůvodnitelné, a to právě v situaci, kdy je hlavní akcionář nečinný a porušil povinnost učinit veřejný návrh, kde by mu tento náklad vzniknul. Povinnost nahradit účelně vynaložené náklady spojené v souvislosti s uplatněním práva domáhat se uzavření smlouvy dovozuje také Němec.⁸⁷ Otázkou však je, zda je účelně vynaloženým nákladem právě znalecký posudek, který není ze zákona nutný. Povinnost nahradit náklady za znalecký posudek může být zcela určitě obsahem smlouvy o převodu účastnických cenných papírů a přenos je spravedlivý, právě s ohledem na smysl celé úpravy. Bude-li takové ujednání obsahovat návrh smlouvy učiněný minoritním akcionářem, nelze jej považovat za zneužívající s ohledem na možnost ovlivnit znění obsahu smlouvy. Bude-li znalec jmenován až v rámci řízení před soudem, budou se náklady hradit podle úspěchu ve věci. Nebude-li návrh minoritních akcionářů přijat, nabývají aktivní legitimaci k podání žaloby o nahrazení projevu vůle nebo mohou žádat náhradu újmy, která jim vznikla v souvislosti s nesplněním povinnosti hlavního akcionáře.⁸⁸ Jsou oba nároky na sobě nezávislé?

Nejvyšší soud se vyjádřil pouze k úpravě obchodního zákoníku, která obsahovala možnost domáhat se soudně učinění veřejného návrhu smlouvy a nárok na náhradu škody vznikl z důvodu porušení zákonné povinnosti (speciální úprava náhrady škody chyběla). Nejvyšší soud dovodil, že se jedná o dva nezávislé nároky, které mohou uplatnit oprávnění akcionáři dle své vůle.⁸⁹ V důvodové zprávě se lze dočíst: „*Jednotliví akcionáři mohou uplatňovat dva odlišné nároky – domáhat se uzavření smlouvy u soudu nebo požadovat náhradu újmy.*“ Nároky tedy nelze uplatnit současně? Lasák s Dědičem taktéž dovozují, že nároky nelze kumulovat a v situaci, kdy si akcionář zvolí nárok,

⁸⁷ LASÁK, Jan. NĚMEC, Libor. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 1493.

⁸⁸ § 329 odst. 2 z. o. k.

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2023, sp. zn. 27 Cdo 2048/2021.

nemůže jej změnit.⁹⁰ Dále také dovozují, že povinná osoba (hlavní akcionář) je povinna nahradit vynaložené náklady jako škodu vzniklou v důsledku porušení povinnosti.⁹¹ S tímto závěrem se ztotožňuji, avšak považuji za jednodušší, aby s povinností úhrady posudku počítala samotná smlouva, aby se následně nemusel řešit vznik škody před soudem. Lze však takto postupovat, když si má akcionář vybrat jedno z práv? Jako jistější varianta se proto jeví vyčkat se znaleckým posudkem až na řízení před soudem, a v rámci návrhu pouze odkázat na způsob určení přiměřeného protiplnění znaleckým posudkem. Náhrada účelně vynaložených nákladů vzniklých v souvislosti s návrhem smlouvy se nepodřadí pod náhradu škody, kterou lze požadovat v případě, kdy akcionář nechce uzavřít smlouvu v rámci soudního řízení. Akcionář má proto právo na náhradu škody, která mu vznikla v důsledku neučinění veřejného návrhu, kdy byl povinen učinit vlastní návrh (odměna znalce, právní pomoc). Následná volba po nesplnění povinnosti přijmout návrh akcionáře se týká škody, která vznikla až nepřijetím návrhu nikoli nesplněním povinnosti učinit veřejný návrh. Poškozený akcionář si po nepřijetí svého návrhu může vybrat, zda žalovat na nahrazení projevu vůle (uzavření smlouvy) anebo může uplatňovat nárok z náhrady škody vzniklé z nepřijetí návrhu.

Legitimace akcionářů může být zpochybněna hlavním akcionářem právě v situaci, kdy nějaké kroky k podání veřejného návrhu smlouvy učinil, avšak dosud ho nemohl uveřejnit, s ohledem na chybějící znalecký posudek apod. Minoritní akcionáři jsou proto vždy povinni zvážit, zda vůbec hlavnímu akcionáři vznikla povinnost jejich návrh smlouvy ve lhůtě patnáct dnů přijmout. Nebude-li jeho zákonná povinnost k učinění veřejného návrhu smlouvy splněna, následně mu vznikne povinnost návrh kupní smlouvy přijmout a nedostatek aktivní legitimace povede k zamítnutí žaloby.

Předmětem řízení je spor mezi akcionáři, a proto budou rozhodovat soudy ve sporném řízení s věcnou příslušností krajských soudů. Nejenže je aktivní legitimace omezena předchozím návrhem smlouvy, současně je nutné dodržet šestiměsíční lhůtu ode dne doručení návrhu na uzavření smlouvy. Šestiměsíční lhůta musí být dle smyslu a účelu pravidla v § 329 odst. 2 z. o. k. svým charakterem prekluzivní.⁹² Soud proto nemůže vyhovět žalobě, která bude sice podána aktivně legitimovaným akcionářem, avšak po jejím uplynutí. Na rozdíl od § 89 odst. 3 z. o. k., pravidla u porušení povinnosti podat veřejný návrh na uzavření smlouvy neobsahuje úpravu „*závažnosti co do základu přiznaného práva i pro ostatní akcionáře*“.⁹³ Obdobná úprava by mohla

⁹⁰ DĚDIČ, Jan, LASÁK, Jan. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Akcioné společnosti*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 242, marg. č. 840.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² LASÁK, Jan, NĚMEC, Libor. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 1493.

⁹³ K výkladu co do základu přiznaného práva viz podkapitola 9.6.

usnadnit případné domáhání se práv minoritních akcionářů, kteří při nedodržení povinnosti odkupu budou muset podávat samostatné žaloby, dokonce i prekluzivní lhůty mohou běžet jednotlivě.

4.9 Právo na dorovnání

Výkladová otázka, která se zde naskytá je, zda se akcionáři mohou domáhat i případného práva na dorovnání či se zde použije pouze postup pro uzavření smlouvy. Jelikož zákonodárce odkazuje při podání žádosti na postup pro uzavření veřejného návrhu, lze dovodit, že je zde prostor také pro aplikaci práva na dorovnání. Úprava práva na nucený přechod účastnických cenných papírů taktéž upravuje zvláštní pravidla pro možnost domoci se přiměřeného protiplnění po hlavním akcionáři a shodně by tak mělo docházet i při opačném postupu při odkupu podle § 395 z. o. k., přestože je zde odlišnost v dobrovolnosti přijetí. Minoritní akcionář, který přijal veřejný návrh smlouvy, se může domáhat dorovnání, tedy určení přiměřeného protiplnění. Nabízí se zde výkladová otázka, zda i v rámci náhradního řešení (když nedojde ke splnění povinnosti učinit veřejný návrh) se mohou akcionáři domáhat práva na dorovnání. Znění zákona tento přezkum omezuje pouze na přiměřenost protiplnění uvedeného ve veřejném návrhu smlouvy. Z jazykového výkladu proto lze usuzovat, že nelze požadovat dorovnání v situaci, kdy se akcionář domáhal uzavření smlouvy sám nebo prostřednictvím soudu. Přichází zde v úvahu jiný závěr s ohledem na teleologický výklad? Došlo-li k uzavření smlouvy v rámci řízení před soudem, lze předpokládat, že přiměřenost byla přezkoumána a není žádoucí, aby probíhalo další řízení, kde by se opět řešila přiměřenost a nové revizní posudky znalce. V případě uzavření smlouvy na návrh minoritního akcionáře, lze předpokládat, že si předem řádně promyslel, zda je jím navrhovaná cena pro něj akceptovatelná a přiměřená. Jelikož zákon hovoří o účastnických cenných papírech, které byly předmětem veřejného návrhu smlouvy, právo na dorovnání se dle mého názoru omezuje pouze ve vztahu k realizovanému veřejnému návrhu smlouvy. Dále platí, že akcionáři, kteří přijali veřejný návrh se mohou domáhat práva na dorovnání, jiní nikoli (osobní rozsah).⁹⁴ Jazykový výklad nepřekleneme ani smyslem a účelem práva na dorovnání. Ten dle mého názoru spočívá v neférové (nepřiměřené) ceně, kterou uvedl ve veřejném návrhu hlavní akcionář a nejde o ochranu před neférovou cenou stanovenou v rozhodnutí soudu či v návrhu menšinového akcionáře. V podstatě se jedná o druhou pojistku, pokud selže povinnost přiložit výši protiplnění znaleckým posudkem. Přece jen je zde nutné brát v úvahu skutečnost, že také u samotného veřejného návrhu smlouvy je na vůli akcionářů, zda jej přijmou, a jde o jiný případ oproti nucenému přechodu účastnických cenných papírů, kde nemohou ovlivnit vůli hlavního akcionáře. I proto je potřeba

⁹⁴ DĚDIČ, Jan, LASÁK, Jan. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Akciové společnosti*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 240.

nerozšiřovat právo na dorovnání na všechny případy v rámci odkupu. V jiných případech jsou minoritní akcionáři chráněni a není potřeba jim poskytovat ještě další možnost přezkumu a ochrany.

V právní úpravě lze nalézt zásadní odlišnost, a to omezení práva na dorovnání v rámci *sell-out* oproti stejnému právu, avšak v rámci přechodu účastnických cenných papírů. Úprava dorovnání u *squeeze-out* obsahuje prekluzivní lhůtu tří měsíců od nabytí vlastnického práva k účastnickým cenným papírům (po ní následně začne běžet promlčecí lhůta pro podání žaloby všem akcionářům).⁹⁵ U veřejného návrhu smlouvy není toto právo časově omezeno, současně zde ani není určen běh promlčecí lhůty.⁹⁶ Bez chybějící úpravy by se tak měla uplatnit obecná promlčecí lhůta podle § 629 o. z., která není omezena žádnou prekluzivní lhůtou. Kdy se akcionář měl a mohl dozvědět o tom, že cena není přiměřená? Normativní přístup k počátku běhu promlčecí doby vychází z objektivního hlediska a průměrného rozumu osoby, která vynaložila obvyklou péči.⁹⁷ Minoritní akcionář však nebude mít zpravidla odborné znalosti pro zjištění, zda je plnění opravdu přiměřené. Běh promlčecí doby tak může spustit až okamžik, když tyto informace obdrží od odborníka,⁹⁸ zpravidla tedy znalce. Nejistota nastává v tom, že nelze přičítat vědomost těchto skutečností všem akcionářům a bude nutno ji posuzovat zvlášť. Lze očekávat, že by mohl hlavní akcionář oznámit uplatnění tohoto práva všem akcionářům, kteří přijali veřejný návrh, avšak zákon žádnou obdobnou povinnost nezakládá. Tato skutečnost (bez oznámení ostatním akcionářům) může vést k absurdním závěrům, kdy právo na dorovnání může být již vůči některým akcionářům promlčeno a pro jiné ne. Podá-li žalobu na dorovnání akcionář, vůči kterému je již právo na dorovnání promlčeno, měl by soud ve vztahu ke konkrétnímu žalobci žalobu zamítnout, jestliže se hlavní akcionář bude námitkou promlčení bránit. Bude-li však vedeno řízení s více žalobci, a nakonec bude alespoň jeden úspěšný, budou ze soudem přiznaného práva na dorovnání těžit všichni akcionáři a všem vznikne právo na přiměřené protiplnění.⁹⁹

Právo na dorovnání se přiměřeně uplatňuje právě podle § 390 odst. 3 až 6 z. o. k., kdy se minoritní akcionář může domáhat vůči hlavnímu akcionáři dorovnání u *squeeze-out*. Vůči hlavnímu akcionáři může být pak následně podána žaloba na plnění a půjde o sporné řízení.¹⁰⁰ Bude-li podáno více žalob, měla by se každá další žaloba považovat za přistoupení k návrhu, což již dovodil Nejvyšší soud u dorovnání v rámci nuceného přechodu účastnických cenných

⁹⁵ ŠUK, Petr. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 768.

⁹⁶ Jako u dorovnání u nuceného přechodu účastnických cenných papírů v § 390 odst. 2 z. o. k.

⁹⁷ BRIM, Luboš. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 2012.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2023, sp. zn. 27 Cdo 2169/2022 (publikováno v Ius Focus č. 3/2023).

¹⁰⁰ § 9 odst. 2 písm. e) o. s. ř.

papírů.¹⁰¹ Není zde prostor pro odlišný postup?¹⁰² Podle § 83 odst. 2 písm. c) o. s. ř. je smyslem těchto řízení, aby vždy probíhalo pouze jedno řízení a současně jsou všechny žaloby spojeny ze zákona do jednoho řízení a musí být vydáno pouze jedno jediné rozhodnutí.¹⁰³ Nejasnost tkví v tom, že občanský soudní řád obsahuje konkrétně označení „*ve věcech přezkoumání protiplnění při výkupu účastnických cenných papírů*“. Zákonodárce nepřesně použil právě protiplnění při výkupu. Ustanovení § 83 občanského soudního řádu bylo ke dni 1. 1. 2014 novelizováno. Nově zákonodárce použil právě výkup účastnických cenných papírů. Zákon o obchodních korporacích však pojem výkupu nezná. Dříve byl nucený přechod účastnických cenných papírů (*squeeze-out*) označován jako výkup nikoli ale nucený. Je otázkou, proč zákonodárce při novelizaci a přidání označení „*nucený*“, neupravil také výkup účastnických cenných papírů na přechod. Důvodová zpráva k tomuto kroku nepodává žádné vysvětlení. Soudím, že lze dospět ke stejnému závěru dvěma způsoby, respektive jsou navzájem podpůrné. První variantou je vyjít z jazykové výkladu a vyložit pojem výkup jako *squeeze-out* i *sell-out* (nejedná se o pojem z. o. k.), jelikož v obou případech dochází k nucenému výkupu, pouze je zde jiný žadatel. Teleologickým výkladem bychom však měli dospět ke stejnému závěru, jelikož není důvod proč by se přezkum protiplnění měl v jedné věci zkoumat v jednom řízení a u práva odkupu by se jich mohlo vést nekonečně mnoho. I z hmotněprávní úpravy a odkazu na § 390 z. o. k. je zřejmé, že i samotné rozhodnutí má obsahovat stejné náležitosti. Proto je třeba dospět k závěru, že § 83 o. s. ř. je aplikovatelný také pro řízení o dorovnání v rámci práva odkupu.

Problematickým se v rámci řízení o dorovnání jeví možné přistupování žalobců, do již probíhajícího řízení, kde se bude neustále protahovat dokazování, jelikož koncentrace řízení nastává nejdříve až po prvním jednání ve věci ve vztahu ke konkrétnímu žalobci, avšak dokazování před přistoupením žalobce se nemusí opakovat. Přistupivší akcionář má právo se k provedenému dokazování vyjádřit a splnit své povinnosti před koncentrací účinnou i vůči němu.¹⁰⁴ V soudním rozhodnutí musí soud určit výši dorovnání ve vztahu ke každému druhu akcie a jinému účastnickému papíru, částku úroků z prodlení a částku předpokládaných vynaložených nákladů spojených s plněním do soudní úschovy.

Akcionáři, kteří se dovolali práva na dorovnání, mají právo na náhradu nákladů řízení. Šuk dovozuje, že náklady řízení mají být přiznány menšinovým akcionářům, kteří se dovolali práva u soudu, tedy podali žalobu, vždy a není tak samo o sobě podmíněno úspěchem ve věci.¹⁰⁵

¹⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2023, sp. zn. 27 Cdo 2169/2022 (publikováno v Ius Focus č. 3/2023).

¹⁰² ŠUK, Petr. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 768.

¹⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2023, sp. zn. 27 Cdo 2169/2022 (publikováno v Ius Focus č. 3/2023).

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ ŠUK, Petr. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 769.

K tomuto závěru se přiklonil také Vrchní soud v Praze, ale bez bližšího odůvodnění, pouze s odkazem na názor Šuka.¹⁰⁶ Ono pravidlo upravuje § 390 odst. 3 z. o. k. Na začátku ustanovení je obsažen výčet obsahu soudního rozhodnutí a taktéž se uvádí návětí: „*bylo-li přiznáno právo na dorovnání*“. Poté následuje pravidlo o přiznání nákladů řízení. Systematickým výkladem lze dospět k závěru, že náklady se přiznávají pouze v situaci, kdy je právo na dorovnání přiznáno ve vztahu k předcházející větě. Nešlo by tak o zvláštní úpravu, ale pouze opětovnou, kterou lze nalézt v občanském soudním řádu.¹⁰⁷ Závěr o přiznání nákladů řízení žalobcům vždy, bez ohledu na úspěch ve věci, Šuk opírá o ochranu vytěsněných akcionářů a samotné znění věty. I jazykový výklad ale připouští vykládat celé pravidlo v návaznosti na větu předcházející (bylo-li přiznáno právo na dorovnání). Jedinou situaci, kdy by nemělo být přiznáno právo minoritním akcionářům, pak považuje zneužití práva nebo situaci, kdy řízení skončilo pouze procesním rozhodnutím. Paušální právo na náhradu nákladů řízení povede k absurdní situaci, kdy se minoritním akcionářům vždy vyplatí podat žalobu na dorovnání a také to, aby se tohoto řízení účastnili všichni, jelikož se nemůže stát, že by jim nebyly přiznány náklady. Mám za to, že je potřeba využít systematického výkladu a současně dovozují, že smyslem tohoto pravidla nebylo zajistit náhradu nákladů řízení vždy, ale pouze o kompletní výčet obsahu rozhodnutí. Obecná úprava nákladů řízení myslí na částečný neúspěch ve věci právě v situaci, kdy výsledek řízení závisel na výsledku znaleckého posudku¹⁰⁸ anebo lze v odůvodněných případech dospět k moderaci podle § 150 o. s. ř. Nezávislost výsledku řízení na povinnosti hradit náklady považují za nesprávnou a v rozporu se základními zásadami soudního procesu a ochrany práv. Z výše popsaných důvodů soudím, že zákonodárce pouze zopakoval obecné pravidlo a je potřeba, aby se náklady posuzovaly vždy v závislosti na výsledku řízení dle obecných pravidel a případných výjimek dle občanského soudního řádu. Další možný výklad zohledňující novelu zákona je uveden u podkapitoly soudní úschova 4.9.1.

V souvislosti s odkazem na právo na dorovnání u nuceného přechodu účastnických cenných papírů je vhodné rozklíčovat přiměřenost užití § 390 odst. 3 až 6 z. o. k. První otázkou může být, zda má soud určit výši dorovnání ke každé akci a účastnickému cennému papíru, který nabyt hlavní akcionář anebo se bude přezkoumávat pouze druh cenného papíru žalobce. Je zde vhodné zvažovat přiměřenost? Pokud mají akcionáři možnost zvážit veřejný návrh, nejde o nucené vytěsnění, je vhodné vynakládat prostředky na znalecké posudky? Mám za to, že i zde je smyslem a účelem, aby se vedlo pouze jedno řízení o právu na dorovnání, které právě upravuje občanský soudní řád¹⁰⁹ a je žádoucí, aby se i zde posoudila výše protiplnění u všech cenných papírů, které hlavní akcionář

¹⁰⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 4. 2023, sp. zn. 14 Cmo 271/2022.

¹⁰⁷ § 142 odst. 1 o. s. ř.

¹⁰⁸ § 142 odst. 3 o. s. ř.

¹⁰⁹ § 83 odst. 2 písm. c) o. s. ř.

nabyl od akcionářů, kteří přijali veřejný návrh smlouvy. A to, přestože měli možnost zvážit, zda návrh přijmou a nebyla tak zcela potlačena jejich autonomie vůle. Předmětem řízení tak nebude pouze přezkum protiplnění za akcie žalobce. Lze však předpokládat, že akcionáři zpochybňující hodnotu protiplnění budou uplatňovat právo na dorovnání okamžitě, když zjistí, že byla podána žaloba. I kdyby se akcionáři neúčastnili řízení, budou z něj v případě práva na dorovnání těžit a dozví se o něm nejpozději se splněním povinnosti plnit do soudní úschovy a povinnosti uveřejnit soudní rozhodnutí a výzvu pro dorovnání vůči akcionářům.

Přiměřenost aplikace se tak bude týkat pouze uveřejňovací povinnosti (po soudním rozhodnutí, po uzavření mimosoudní dohody), jelikož se zde nekonala valná hromada společnosti, která by rozhodovala u přechodu vlastnického práva ke všem účastnickým cenným papírům. Zde by tedy měl být rozhodný způsob uveřejnění veřejného návrhu a současně se rozhodnutí bude týkat pouze těch akcionářů, kteří využili práva odkupu a nikoli všech.

4.9.1 Soudní úschova

Hlavní akcionář má povinnost splnit dorovnání a veškeré nároky přiznané soudním rozhodnutím či dorovnání, které bylo předmětem mimosoudní dohody, do soudní úschovy. V řízení jsou věcně příslušné krajské soudy, kterým je svěřeno rozhodování o těchto složitějších úschovách souvisejících s přeměnami či právem na dorovnání.¹¹⁰ Místní příslušnost se bude řídit podle příslušnosti soudu, který rozhodl o dorovnání.¹¹¹ U mimosoudních dohod však rozhodnutí soudu chybí. Proto je potřeba ji posoudit podle obecné úpravy místní příslušnost u soudních úschov, kde je rozhodným místo plnění. Zákon o obchodních korporacích v tomto případě o místě plnění nehovoří. Obecná úprava závazků v § 1954 o. z. přihlíží v případě místa plnění nejen k dohodě stran, ale dává váhu také samotné povaze závazku a účelu plnění. Tato východiska by mohla určit místní příslušnost dle sídla společnosti nebo dle obecného soudu hlavního akcionáře, kde by řízení o dorovnání probíhalo, jelikož dává smysl, aby se povinnost hlavního akcionáře plnila v sídle společnosti nebo shodně dle postupu u řízení o dorovnání. S ohledem na smysl úpravy povinnosti plnit do soudní úschovy nelze postupovat tak, že by se vedlo více řízení podle obecného soudu každého minoritního akcionáře. Místní příslušnost, respektive místo pro splnění povinnosti vůči všem akcionářům není možné sjednat v uzavřené mimosoudní dohodě, jelikož samotná mimosoudní dohoda je závazná pro hlavního a zbývajících akcionáře jen co do výše sjednaného jednotlivého dorovnání, proto místo splnění dluhu nemůže být závazné také pro další akcionáře. Místní příslušnost by měla odpovídat příslušnosti, která je dána pro řízení o právu na dorovnání. K tomuto závěru lze dopět pomocí účelu plnění (účelem je splnit povinnost hlavního

¹¹⁰ Podle § 3 odst. 2 písm. e) z. ř. s.

¹¹¹ § 289 odst. 2 z. ř. s.

akcionáře vůči všem, v místě bydliště/sídla hlavního akcionáře), který může být rozhodující podle obecných pravidel stanovených pro místo plnění v občanském zákoníku.

Navrhovatelem je hlavní akcionář, který je taktéž složitelem, a následně jsou účastníky řízení také osoby, které požádaly o plnění z úschovy (buď příjemci označení v návrhu anebo osoby, které tvrdí, že mají právo na plnění z úschovy), a to po právní moci usnesení o přijetí dorovnání do soudní úschovy. Hlavní akcionář splní svou povinnost k dorovnání v okamžiku, kdy soud přijme plnění do soudní úschovy, tedy právní mocí usnesení, kterým peněžní prostředky přijímá.¹¹² V jeho zájmu je proto brzké splnění povinnosti, aby nenarůstaly soudem přiznané či dohodou sjednané úroky z prodlení.

V rámci soudního rozhodnutí o dorovnání se řeší také náklady, které si vyžádá samotná úschova. Zákon o zvláštních řízeních soudních v § 296 uvádí náklady a v následujícím ustanovení v § 297 upravuje výdaje spojené s úschovou. Zde se odkazuje na úpravu v zákoně o obchodních korporacích a zákon o přeměnách. Náklady, které vznikají v rámci povinné úschovy, jejímž předmětem jsou peníze, jsou pouze případná úplata za složení částky vyžádaná bankou. Další náklady s ohledem na plnění vznikat nemohou.¹¹³ Výdaje spojené s povinnou úschovou zákon o obchodních korporacích výslovně vůbec nezmiňuje. Zde je však nutné přihlídnout ke znění § 390 odst. 3 z. o. k. před novelou učiněnou zákonem č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon o obchodních korporacích, ve znění zákona č. 458/2016 Sb. Tehdejší znění obsahovalo právo domáhajícím se akcionářům právě na účelně vynaložené výdaje v rámci řízení o úschově (a nikoli již její náklady, což dříve podléhalo kritice). Novelizované znění počítá místo s výdaji s náhradou účelně vynaložených nákladů, výdaje se tedy ze zákonného znění ztratily. Současně přibyla obecná věta ohledně přiznání náhrady účelně vynaložených nákladů řízení. S ohledem na mnoho argumentů uvedených v části zabývající se právem na dorovnání a nesmyslnosti paušálního přiznávání nákladů, je potřeba vidět omyl zákonodárce při úpravách v rámci novely zákona, a i z toho důvodu zcela jistě nejde o pravidlo paušálního přiznávání nákladů řízení i v případě neúspěchu minoritního akcionáře jako žalobce. Zde je proto nutné rozšířit výklad nákladů úschovy na její náklady a také výdaje (to totiž zákonodárce zamýšlel a komentáře ani nereflektují jazykovou změnu v úpravě § 390 z. o. k.). Bez tohoto výkladu by se stalo ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních obsoletním, jelikož zákon o obchodních korporacích s výdaji spojenými s povinnou úschovou jinde nepočítá. Soud proto před vydáním plnění z úschovy rozhodne o přiznání účelně vynaložených výdajů, které musejí akcionáři doložit. Soud je povinen

¹¹² ŠUK, Petr. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 770.

¹¹³ LEVÝ, Jiří. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 604.

k tomuto rozhodnutí dospět z úřední povinnosti a výdaje se vyplácí z prostředků složených v úschově.¹¹⁴ Novelizované znění práva na dorovnání mělo předejít dřívějším problémům, kdy náklady soudní úschovy poměrně snižovaly složené prostředky pro příjemce, se kterým počítal zákon o zvláštních řízeních soudních, ale naopak zákon o obchodních korporacích neupravoval povinnost hlavního akcionáře tyto náklady hradit.¹¹⁵ Zákonodárce tedy novelou zákona o obchodních korporacích upravil povinnost hlavního akcionáře hradit případné náklady úschovy, avšak nepochopitelně zasáhl do znění povinnosti hradit „výdaje“ a změnil toto označení pouze na „náklady“. S ohledem na teleologický, ale i historický výklad je proto nutné pořad číst náklady úschovy jako nejen náklady, ale i výdaje.¹¹⁶ Případně můžeme dospět k závěru, že poslední věta odstavce 3 neznámá, že mají být automaticky přiznány náklady soudního řízení, ale výdaje v rámci soudní úschovy, což je výklad contra legem a je vhodnější rozšířit pojem náklady na náklady a výdaje úschovního řízení.

U mimosoudní dohody by měl tuto částku (náklady a výdaje) hlavní akcionář složit nad výši samotného dorovnání. Náklady, které převyší složenou částku, poměrně sníží uspokojení minoritních akcionářů, jelikož sám zákon¹¹⁷ s tímto počítá. Těmito náklady budou vždy jen poplatky, které si vyžádá banka za samotné složení peněz na úschovní účet.¹¹⁸ Nemělo by se tak stát, že by se tyto náklady zásadně dotkly práva na dorovnání, jelikož povinnost složit i tyto náklady do úschovy má hlavní akcionář. Systematickým výkladem je § 296 odst. 2 z. ř. s. speciálním k odstavci prvnímu, a proto soud rozhodující o úschově nemůže vyzvat hlavního akcionáře, aby náklady složil a až poté rozhodne o samotném přijetí peněz do úschovy, ale samotné náklady a výdaje má povinnost složit ze zákona.¹¹⁹

4.9.2 Mimosoudní dohoda

Právní úprava v § 390 odst. 6 z. o. k. počítá i s mimosoudní dohodou mezi hlavním a minoritním akcionářem (případně i minoritními akcionáři). Cílem je, aby nedocházelo k tomu, že aktivní menšinový akcionář dosáhne vyššího protiplnění, než by mu náleželo, k čemuž hlavní akcionář uvolí s ohledem na daleko možná vyšší náklady, které by mu vznikly při výplatě dorovnání i vůči všem ostatním akcionářům. Z toho důvodu zákon počítá s povinností hlavního akcionáře oznámit uzavření dohody o dorovnání a vyzvat ostatní akcionáře, aby se přihlásili o doplatek protiplnění u soudu, a to způsobem jakým byla svolána valná hromada, která rozhodla o nuceném

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž 296 s.

¹¹⁶ V komentáři se hovoří o nákladech, přestože jsou to výdaje, ale závěr je shodný.

ŠUK, Petr. In: ŠTENGLOVÁ a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 768.

¹¹⁷ § 296 odst. 2 z. ř. s.

¹¹⁸ LEVÝ, Jiří. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 605.

¹¹⁹ § 390 odst. 6 z. o. k.

výtěsnění. Hlavní akcionář má sice zákonnou povinnost oznámit uzavření dohody o dorovnání, ale bez sankce. Mám za to, že dozví-li se ostatní akcionáři o této dohodě, mohou se domáhat splnění povinnosti u soudu. V rámci *sell-out*, tak bude vhodné, aby se oznámení uveřejnilo stejným způsobem jako pozvánka na valnou hromadu, dle stanov účinných v době učinění veřejného návrhu. Právě zde lze spatřovat přiměřenost použití pravidel u dorovnání v rámci *squeeze-outu*. Dohoda o dorovnání se může týkat i pouze jednoho druhu akcie či jiného účastnického cenného papíru.

Současně je nutné dovodit, že samotná dohoda neomezuje právo podat žalobu na dorovnání u soudu. Tímto způsobem by totiž šlo snadno obcházet práva menšinových akcionářů. Uzavřená dohoda o mimosoudním dorovnání by měla mít účinky podle odstavce 6 pouze v situaci, kdy bude výše dorovnání v rámci soudního řízení určena jako nižší. Pokud tedy soud v rámci řízení o právu na dorovnání rozhodne o vyšší částce, bude toto rozhodnutí závazné pro hlavního akcionáře a ostatní minoritní akcionáři budou moci těžit z tohoto rozhodnutí.¹²⁰ Současně lze podotknout, že rozhodnutí je závazné vůči všem akcionářům a soudím, že i akcionáři, kteří uzavřeli dohodu o dorovnání, budou moci požadovat vyšší protiplnění podle přiznaného práva na dorovnání v rámci soudního rozhodnutí. Jediné omezení pro úspěšné uplatnění žaloby tak může být plynutí doby promlčení. Uzavření mimosoudní dohody, i následné splnění dorovnání do soudní úschovy a vyplacení zbývajících protiplnění akcionářům, nebrání zahájení soudního řízení o přezkoumání výše dorovnání, kde by se samozřejmě zkoumala výše uvedená ve veřejném návrhu a také následný doplatek v rámci dohody.

Hlavní akcionář, který uzavřel dohodu s akcionářem, je povinen po oznámení a učinění výzvy složit peněžní částku do úschovy soudu, společně s úroky z prodlení od přechodu vlastnického práva (bude tedy nutné vyhodnotit, kdy došlo k přechodu vlastnického práva, které nutně nemuselo přejít ve stejný den, jako u nuceného přechodu) a částku předpokládaných účelně vynaložených nákladů spojených s úschovou. Shodně jako v rámci soudního rozhodnutí zde zákon přiznává náhradu nákladů spojených s úschovou (blíže v podkapitole soudní úschova) a nikoli i výdajů, avšak i zde je potřebné tento pojem rozšířit. Současně platí, že výše dorovnání pro ostatní akcionáře nesmí být nižší než sjednaná v dohodě. Také platí, že uplyne-li lhůta tří let ode dne uveřejnění soudního rozhodnutí společností, rozhodne soud, že se předmět úschovy vrací hlavnímu akcionáři, jestliže se o něj nikdo nepřihlásí do jednoho roku ode dne vyhlášení usnesení soudu, usnesení se vyvěšuje na úřední desce soudu. V tomto případě však žádné rozhodnutí soudu není. Od kdy počítat běh tříleté lhůty? Odstavec 6 odkazuje na obdobné použití, má-li být zachován

¹²⁰ ŠUK, Petr. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 770.

smysl a účel tohoto pravidla, lhůta počne běžet od okamžiku, kdy hlavní akcionář oznámí ostatním akcionářům uzavření dohody a současně je vyzve k oprávnění požadovat dorovnání skrze soudní úschovu.

5. Právo na odkup podílu podle § 89 z. o. k.¹²¹

Obecná úprava podnikatelských seskupení upravuje zvláštní exitové právo. Smyslem tohoto práva na opuštění společnosti je ochrana společníků (všech, pokud nejsou ovládající osobou),¹²² kteří v důsledku využití nežádoucího vlivu ovládající osoby nechťejí ve společnosti setrvat, jelikož došlo k zásahu do jejich práv. Právo odkupu má působit nejen následně, jako případná ochrana po zásahu do práv společníka, ale zcela jistě i preventivně. Ovládající osoba si musí být vědoma této povinnosti, kterou jí založí zpravidla zneužití vlivu ke zlepšení svého postavení či poškození zbývajících společníků.

Znění § 89 z. o. k.: „*V případě, že ovládající osoba využívá svého vlivu v ovládané osobě způsobem, v jehož důsledku dojde k podstatnému zhoršení postavení společníků ovládané osoby nebo k jinému podstatnému poškození jejich oprávněných zájmů, a není proto možné po nich spravedlivě požadovat, aby v ovládané osobě setrvali, je každý společník, který není ovládající osobou nebo osobou jí ovládanou, oprávněn požadovat, aby od něj ovládající osoba jeho podíl odkoupila za přiměřenou cenu.*“

Předpoklady pro uplatnění práva odkupu proto jsou:

- vykonání vlivu ovládající osobou;
- podstatné zhoršení postavení společníka nebo podstatné poškození jeho oprávněných zájmů;
- setrvání ve společnosti nelze spravedlivě požadovat (tedy *ultima ratio*).¹²³

Srovnáme-li právo *sell-out* podle § 395 z. o. k. s právem na odkup podílu, jsou zde zásadní rozdíly. Stěžejním rozdílem je povaha samotného práva. Odkup podílu je zcela jistě individuálním právem společníka (náleží obecně každému členovi obchodní korporace), který se domáhá ochrany svého postavení v rámci korporace. To i přesto, že z aktivního konání žalobce mohou případně těžit i ostatní s ohledem na závaznost co do základu přiznaného práva pro ostatní společníky s obdobným postavením.¹²⁴ *Sell-out* může aktivovat i jen jeden akcionář a případně se může stát, že ho také reálně jen jeden využije. Současně to ale uzavře pomyslnou bránu k odchodu zbývajícím minoritním akcionářům. Akcionáři už znovu žádost (pokud nedojde k zásadní změně akcionářské struktury) uplatnit nemohou. Dále platí, že právo na odkup podílu je podmíněno negativní změnou v postavení společníka, které musí nejen tvrdit, ale i prokázat, dojde-li k soudnímu sporu. V rámci exitu v akciových společnostech postačí pouze existence hlavního akcionáře (případně nevyužití *sell-out* v minulosti) a k žádnému zásahu do práv minoritních akcionářů ani nemuselo fakticky dojít.

¹²¹ Text v kapitole 5 a 6 je přepracovaným textem diplomové práce: RAŠŤÁKOVÁ, Tereza Tina. *Právo exitu společníka ovládané společnosti v právu podnikatelských seskupení*. Diplomová práce, vedoucí Jan Lasák. Univerzita Palackého, Katedra soukromého práva a civilního procesu.

¹²² LASÁK, Jan. NĚMEC, Libor. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 550.

¹²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, sp. zn. 27 Cdo 1395/2020 (publikováno Ius Focus 7/2022).

¹²⁴ § 89 odst. 3 z. o. k.

V rámci této druhé části práce budou shodně jako v části předcházející rozebrány hmotněprávní předpoklady práva na odkup podílu a následně postup při uplatnění práva.

6. Hmotněprávní předpoklady

Právo na odkup podílu vzniká společníkovi pouze za splnění zákonem stanovených předpokladů, konkrétně jde o:

- vykonání vlivu ovládající osobou;
- podstatné zhoršení postavení společníka nebo podstatné poškození jeho oprávněných zájmů;
- setrvání ve společnosti nelze spravedlivě požadovat (tedy *ultima ratio*).¹²⁵

Pro vznik nároku je proto rozhodující, zda došlo v příčinné souvislosti s ovládáním nebo řízením k využití vlivu, který vedl k podstatnému zhoršení postavení nebo jinému poškození oprávněných zájmů společníka. Současně po něm není možné spravedlivě požadovat setrvání ve společnosti. Toto právo náleží všem společníkům bez rozdílu s výjimkou ovládající osoby nebo osoby jí ovládané. I tato výjimka však nebude vylučovat vznik práva na odkup podílu v situacích, kdy ke změně v postavení došlo v okamžiku, kdy se o ovládající nebo jí ovládanou osobu nejednalo.¹²⁶ Přesto však lze mít pochybnosti o naplnění posledního kritéria (*ultima ratio*) a stěží si lze představit situaci, kde by odkup měl aplikační prostor.

Při naplnění těchto podmínek vzniká společníkovi právo na to, aby mu na jeho žádost ovládající nebo řídící osoba umožnila opustit společnost prodejem svého podílu. Zákonodárce však tuto ochranu nepřiznal v situacích, kdy dojde pouze k ovlivnění, kdy společníci mají právo na úhradu reflexní škody, která jim vznikne při nesplnění včasné náhrady škody dle § 71 z. o. k.

Úpravu podobných práv minoritních společníků, přiznaných i mimo úpravu podnikatelských seskupení, lze najít i v zahraniční právní úpravě například Francie, Německa či Velké Británie, kde přiznání práva odchodu má předcházet zrušení účasti ve společnosti, popř. zrušení společnosti. Tedy jde o snahu zachovat fungování korporace a upřednostnit tak její zájem nad neshodou společníků.¹²⁷ V Brazílii lze nalézt ještě přívětivější přístup pro minoritní akcionáře, kde ti dokonce nemusí tvrdit ani prokazovat zneužití vlivu jiného společníka na chod společnosti.¹²⁸ Právní úprava Velké Británie také stanovuje několik předpokladů. Konkrétně musí jít o jednání nebo opomenutí ve vztahu k řízení záležitostí společnosti, které vede k poškozování zájmů člena nebo členů

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, sp. zn. 27 Cdo 1395/2020 (publikováno v Ius Focus č. 7/2022)

¹²⁶ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278.

¹²⁷ ENRIQUES, Luca a kol. In REINER, Kraakman a kol. *The Anatomy of Corporate Law, A Comparative and Functional Law*?. 3. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2017, s. 152.

¹²⁸ Tamtéž.

a škodlivé jednání je nespravedlivé.¹²⁹ Tato obecná práva exitu obsahuje úprava společnosti s ručením omezeným, která připouští nejen vystoupení společníka, ale i zrušení jeho účasti soudem a také zrušení účasti dědice. Následně budou probrány jednotlivé předpoklady zvlášť.

6.1 Využití vlivu

Exitové právo je přiznáno společníkům, kteří jsou poškozeni sice využitím vlivu, avšak tento vliv musela učinit ovládající nebo řídící osoba. Přestože zákon hovoří o ovládající osobě, je třeba vyložit pravidlo v souladu s kaskádovitou strukturou zákona (i v souladu s § 74 odst. 1 z. o. k.), kdy pod pojem ovládající osoba spadá zpravidla také řídící osoba.¹³⁰ Pro posouzení aplikace ustanovení odkupu je jednodušší vymezit, kdy lze označit osobu pouze za vlivnou. Jedná se osobu, která zásadně ovlivnila rozhodování obchodní korporace. Jde tedy o jedno rázovost, chybí zde prvek dlouhodobosti, jako u vyšších stupňů podnikatelských seskupení. Jelikož předmětem práce není výklad postavení osob v rámci podnikatelských seskupení, omezuje se práce pouze na obecný přehled a výklad využití vlivu v rámci § 89 z. o. k.

V souvislosti se vznikem práva na odkup podílu totiž vyvstávají i další otázky, než-li jen správné určení zda se jedná o ovládání nebo pouze o jednotlivé využití vlivu. Zákonné znění uvádí, že: „*ovládající osoba využívá svého vlivu v ovládané osobě způsobem, v jehož důsledku dojde k podstatnému zhoršení postavení ...*“⁴³¹ Kovaříček zvažoval, zda lze vyložit toto ustanovení tak, že ovládající osoba musí dlouhodobě využívat svého vlivu a zasahovat tak dlouhodobě do postavení společníka či postačí existence ovládající osoby a vznik nároku může odůvodnit i jen jeden zásah.¹³² Soudím, že ani prostým jazykovým výkladem nelze uvažovat nad výkladem o dlouhodobosti zásahu, jelikož spojením „využívá svého vlivu“ se pouze zdůrazňuje role ovládající osoby. Lze se však shodnout na výsledku, že teleologickým výkladem lze dojít pouze k jednomu závěru, a to k takovému, že nárok může vzniknout i jen při jednom zásahu ovládající či řídící osobou. Není důvod, aby nárok na odkup podílu nebyl dán v situaci, kdy došlo k jednomu zásadnímu zásahu do postavení společníka jen proto, že ovládající osoba nevyužívá svého vlivu častěji. Nejvyšší soud dovodil jako předpoklad pro vznik práva na odkup podílu využití vlivu ovládající osoby, tedy i podle něj postačí jednorázový zásah.¹³³

¹²⁹ GETAHUN, Walegn. *Exit rights of the minority shareholders in closely held corporations: a comparative study of english, germany and ethiopian laws* [online]. Fuoka, Kyushu University, 2012, s. 23. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2395902

¹³⁰ LASÁK, Jan. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Akciové společnosti*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 175.

¹³¹ § 89 z. o. k.

¹³² KOVAŘÍČEK, Kamil. *Právo odchodu společníka ze společnosti s ručením omezeným v podnikatelských seskupeních*. *Právní rozhledy* [online databáze], 2020, roč. 27, č. 21, s. 725-733. [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://beck-online.cz).

¹³³ Usnesení Nejvyššího soud ze dne 31. 1. 2022, sp. zn. 27 Cdo 1395/2020 (publikováno v Ius Focus č. 7/2022).

Aby došlo ke změně postavení společníka, je zřejmé, že v konkrétním případě musí jít o reálně vykonaný vliv, který musí být vždy v příčinné souvislosti s touto změnou. Kvalifikovaně ovlivnit postavení společníka může i součet několika jednání, která budou až dohromady schopna ovlivnit jeho postavení. Zákodárce zde poskytuje společníkovi značnou výhodu v tom, že jediné, co mu postačí, je tvrdit a prokazovat, že nastala změna jeho postavení nebo došlo k poškození jeho oprávněných zájmů. Tato cesta otevírá dveře pro minoritu, která často nebude schopna ukázat na konkrétní prosazení vlivu, které ji poškodilo, a zároveň klade vyšší nároky na ovládající osoby, které mají přistupovat ke své pozici obezřetně.

6.2 Podstatné zhoršení postavení společníků ovládané osoby nebo jiné podstatné poškození jejich oprávněných zájmů

Vymezení této nechtěné změny v pozici společníka je velmi obecné. V praxi tedy může dojít k mnoha případům, které bude možné podřadit pod danou skutkovou podstatu. Společník je tímto postaven do pozice, kdy bude muset přesvědčit ovládající osobu, popřípadě pak soud, že k subjektivnímu, podstatnému zásahu došlo. Právě při posuzování zhoršení postavení společníků je nutno vyjít z jejich postavení s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem. Při zkoumání zásahu do práv společníků lze jako odrazový můstek použít zásadu loajality, která se zrcadlí v zákazu zneužití hlasovacího práva.¹³⁴ Právě zneužitím hlasovacího práva či porušením loajality vůči společnosti může dojít k naplnění práva odkupu. Zhoršení postavení lze posuzovat v souvislosti s rozdílným zacházením se společníky, které je v souladu se zákonem a lze dělit na dvě kategorie. V prvním případě odůvodňuje odlišné zacházení výše jejich podílu, od které se odvíjí nejen podíl na zisku, hlasovacích právech, ale například i postavení kvalifikovaných společníků. Druhá kategorie je založena na vytvoření různých druhů podílů, se kterými jsou spojena jiná práva, odlišná od zákona (omezeno právo na informace, vyšší počet hlasů, vysílací akcie atp.).¹³⁵ Roli budou hrát také akcionářské dohody, případně i jednání ve shodě.

Změnu postavení mohou založit faktické okolnosti nastalé v korporaci. Může jít o celou řadu situací, například lze uvažovat o situaci, kdy změna společenské smlouvy, která odjímá práva společníkům a byla přijata v rozporu se zákonem (zde lze uvažovat o naplnění ultima ratio v situaci, kdy společnost zneužívá procesních práv a oddaluje právní moc rozhodnutí o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, nebo se o změně společenské smlouvy rozhodne opakovaně v rozporu se společenskou smlouvou). Dále lze uvažovat také o uložení příplatkové povinnosti, která byla přijata pouze z důvodu chtěného odchodu společníka a odejmutí mu možnosti domáhat se práva

¹³⁴ § 212 o. z.

¹³⁵ LASÁK, Jan. In HAVEL, Bohumil a kol. *Corporate governance na pomezí zákona a soft law*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 164.

podle § 89 z. o. k. Přestože společník má možnost opustit společnost,¹³⁶ pokud bude hlasovat proti uložení příplatkové povinnosti, bude jeho vypořádací podíl nižší, než by činila hodnota podílu před zásahem do jeho práv, na kterou by měl nárok u práva odkupu.

První dvě řízení, jejichž předmětem bylo právo odkupu, probíhala před soudy od roku 2018¹³⁷ a nakonec se dostala i k Nejvyššímu soudu. Věcně se zde řešilo samotné naplnění předpokladů podle § 89 z. o. k. (šlo o dva akcionáře a jednu společnost). Důležitým výsledkem tohoto rozhodnutí je, že soud přičetl k tíži akcionářům jejich pasivitu, tedy neuplatnění jiných ochranných mechanismů. Minoritní akcionáři dovozovali naplnění předpokladů pro odkup akcií z důvodu neobsazení jejich osob ve volených orgánech, změny počtu členů dozorčí rady, zabraňování přístupu k informacím, nedostatku informací o propojené společnosti, zablokování výplaty dividend, absence informací ke konkrétní investici a naposledy z důvodu souběhu funkcí.

Nezvolení akcionáře do orgánu společnosti samo o sobě nemůžeme považovat za zneužití vlivu a dovozovat zhoršení postavení, jelikož toto právo akcionáři nenáleží. V daném případě byla však údajně sjednána ústní akcionářská dohoda nikoli s akcionáři, ale s otcem, který následně zemřel a akcionáři se stali jeho synové.

Soudy v obou případech žalobu zamítly. V podstatě můžeme říci, že akcionářům byla přičtena k tíži jejich pasivita v bránění svých zájmů a to konkrétně, že nedošlo k podání žaloby z důvodu neposkytnutí vysvětlení na valné hromadě ani k uplatnění nároku na přezkum zprávy o vztazích, popř. nebyla podána žaloba na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady. Soud se také vypořádával se skutkovou okolností, kdy souběh funkcí nebo podezřelé investice proběhly již v době, kdy akcionáři neměli ve společnosti účast. Synové tedy nabyli podíl nikoli převodem, ale přechodem práv. O právu na odkup podílu lze uvažovat i v situaci, kdy došlo ke zhoršení postavení/zásahu do práv v době, kdy společník ještě podíl nenabyl, tedy právní nástupce bude taktéž oprávněn požadovat odkup.¹³⁸ S touto úvahou je potřeba zdůraznit, že právní nástupce sice nabývá podíl se všemi právy, avšak je otázka, zda obecně i zde lze spatřovat naplnění požadavku nespravedlivého setrvání ve společnosti (zcela shodně v rámci singulární i univerzální sukcese). Věděl-li nabyvatel o problémech ve společnosti, nabyl podíl, je i tak právo na odkup spravedlivé? Je možné „postoupit“ právo na odkup podílu? Mám za to, že paušální kladná odpověď nemusí být správná. Mám za to, že lze ospravedlnit odkup u akcionářů, kteří akcie zdělili a zůstavitel neměl možnost svého práva využít. V případě dědění, kdy dochází k univerzální sukcesi, by mělo být umožněno i právním nástupcům domáhat se práva na odkup podílu. Navíc není důvod, proč

¹³⁶ § 164 z. o. k.

¹³⁷ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. 6. 2018, sp. zn. 38 Cm 64/2016 a rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. 6. 2018, sp. zn. 38 Cm 65/2016.

¹³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, sp. zn. 27 Cdo 1395/2020 (publikováno v Ius Focus č. 7/2022).

by neměla být poskytnuta ochrana dědicům proti zneužívajícímu vlivu ovládající osoby. Zákon o společnosti s ručením omezeným upravuje jednostranné vystoupení dědiců, ale toto právo například chybí u akciové společnosti, kde jsou pravidla fungování nastavena jinak.

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí výslovně uvedl případy, kde by se jednalo o podstatný zásah do práv a splnění také požadavku spravedlivého odchodu:

- Dlouhodobé nerozdělování zisku a pokračování v tomto jednání i po vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady.

Domnívám se, že sem bychom mohli podřadit i opětovnou změnu společenské smlouvy (se zásahem do práv společníka), opětovné neposkytování informací, potom co došlo k vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady.

- Porušení akcionářské dohody.
- Neposkytování informací.
- Kroky vedoucí k podstatné změně práv spojených s akcií.¹³⁹

Materiální podmínky práva odkupu můžeme považovat za spíše subjektivní, a bude vždy nutné, aby zásah do postavení nebo poškození práv společník tvrdil a snažil se je prokázat.¹⁴⁰ Ve Velké Británii se dovozuje obecný ospravedlňující důvod pro právo exitu propuštění z vedení společnosti v případech, kdy jde o společnosti s malým počtem společníků, kde se předpokládá účast v orgánech společnosti. Ve věcech Ebrahimi v. Westbourne Galleries a O'Neill v. Phillips bylo rozhodnuto, že vyloučení menšinového akcionáře z vedení, aniž by mu byla nabídnuta koupě jeho akcií, je nespravedlivě škodlivé jednání.¹⁴¹ Dále se také uvádí další důvody, jako neposkytnutí informací, špatné obchodní řízení, porušení společenských smluv nebo dohod akcionářů, nadměrné odměňování členů vedení, nevyplácení přiměřené dividendy, porušování práv na informace, různé techniky zmrazení, nesdílení zisků nebo dividendy, tunelování a další.¹⁴²

Česká komentářová literatura uvádí jako možnosti splnění tohoto předpokladu: „*opakovanou ztrátu práva na zisk, opakované faktické potlačení hlasovacích práv nebo masivní poškození hodnoty majetku ovládané nebo řízené osoby nebo její dobré pověsti, a tím poškození hodnoty podílu společníka, respektive poškození ceny podílu na trhu.*“¹⁴³ Jelikož se musí jednat o podstatný zásah do práv společníka a *ultima ratio*, lze očekávat, že přístup soudů bude spíše zdrženlivý.

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, sp. zn. 27 Cdo 1395/2020.

¹⁴⁰ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278.

¹⁴¹ Rozhodnutí House of Lords ze dne 3. března 1972, ve věci Ebrahimi v. Westbourne Galleries a rozhodnutí House of Lords ze dne 20. května 1999, ve věci O'Neill and Another vs. Phillips and Others.

¹⁴² GETAHUN, Walegn. *Exit rights of the minority shareholders in closely held corporations: a comparative study of english, germany and ethiopian laws* [online]. Fuoka, Kyushu University, 2012, s. 23. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2395902.

¹⁴³ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278.

U posuzování zásahu do práv by mělo docházet k přezkumu všech konkrétních okolností případu a k tomu by mělo dále patřit i odlišné měřítko pro druhy korporací (což lze vnímat i u přístupu Velké Británie). Jedná-li se o společnost s ručením omezeným, která má malou zakladatelskou strukturu, tak se subjektivní práva a zájmy společníků budou lišit od velkých akciových společností s roztržštěnou strukturou.

Důležitým kritériem však není pouze druh obchodní společnosti, ale zároveň i samotné nastavení fungování uvnitř. Přihlížením pouze ke druhům korporací by totiž mohlo dojít k neospravedlnitelným situacím, kdy by bylo odepřeno právo na odkup akcií v akciové společnosti, kde jsou nastaveny mantinely fungování více jako ve společnosti s ručením omezeným. Například tím, že je rozšířeno právo na vysvětlení nebo se podílí na fungování všichni akcionáři ve volených orgánech a z jejich vůle vyplývá, že se chtějí odchýlit od klasické podoby akciové společnosti. Zákon nastavuje kritéria spíše subjektivně, a i z tohoto důvodu by se mělo komplexně posoudit nejen formální fungování společnosti, ale současně se musí přihlídnout i k jejímu účelu, fungování, domluvám/dohodám společníků a ke směřování společnosti.

Kovaříček¹⁴⁴ zmiňuje jako vhodné vodítko tzv. pozitivní očekávání, tedy představy a cíle, se kterými společníci do společnosti vstupovali. To samotné však nestačí, mělo by se také přihlídnout k vývoji a změnám, které nemusí být shodné s počátečním očekáváním, a také k následně zavedené praxi stran, jelikož i samotné očekávání je proměnné v čase. Pomocné kritérium pozitivního očekávání však může zcela jistě dobře fungovat. Přece jen sám Doležil dovozuje, že naplnění předpokladů pro právo na odkup odpovídá situaci, kdy by již společník do společnosti nevstoupil.¹⁴⁵ V požadavku podstatného zásahu do práv a také spravedlivém odchodu se projevuje princip proporcionality, kdy zásah/zneužití postavení musí být zásadní, aby bylo spravedlivé založit povinnost odkupu/smluvní přímus.¹⁴⁶

6.3 Požadavek nespravedlivého setrvání

Pro vznik nároku nepostačuje pouze podstatný zásah do práv společníka, ale zároveň po něm není možné spravedlivě požadovat setrvání ve společnosti. Tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Obdobný předpoklad obsahuje zákon o obchodních korporacích u zrušení účasti společníka soudem v rámci úpravy společnosti s ručením omezeným. Zde Nejvyšší soud dovodil, že je třeba proporcionalně vážit povahu a závažnost důvodů, pro které se společník domáhá ukončení své účasti, a zároveň potencionální dopad na společnost a zbývající společníky.¹⁴⁷

¹⁴⁴ KOVAŘÍČEK, Kamil. Právo odchodu společníka ze společnosti s ručením omezeným v podnikatelských seskupeních. *Právní rozhledy* [online databáze], 2020, roč. 27, č. 21, s. 725-733. [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

¹⁴⁵ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663.

¹⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 2. 2022, sp. zn. 27 Cdo 3830/2020.

¹⁴⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2018, sp. zn. 27 Cdo 1950/2017 (č. 2/2021 Sb. roz. civ.).

U práva odkupu by mělo docházet k mírně odlišnému vážení proporcionality. Proti sobě by měli stát pouze poškozený společník a ovládající či řídící osoba, jelikož předmětem tohoto přezkumu je pouze podstatný zásah do práv společníka, který vytvořila ovládající osoba. Proto lze říci, že zásah má být tak vážný, aby proporcionalně, spravedlivě bylo možné ovládající osobu zavázat k povinnému odkupu, který mohla předem předpokládat a vyhodnotit si rizika. Z tohoto důvodu soudím, že je ospravedlnitelné, aby při podstatném zásahu do postavení došlo ke vzniku povinnosti odkoupit podíl a není třeba zvažovat důsledky pro společnost. Zpravidla totiž samotnou změnou vlastnické struktury nebude docházet k nefunkčnosti či omezení fungování samotné společnosti. Ovládající osoba navíc může předem zvážit, zda jí nežádoucí vliv pro společníky stojí za potenciální hrozbu vzniku povinnosti k odkoupení podílů.

I v rámci práva na odkup podílu Nejvyšší soud vymezil, že se jedná o nástroj *ultima ratio*. Tedy je potřebné posoudit, zda: „není s ohledem na okolnosti konkrétního případu spravedlivé požadovat po dotčeném společníkovi, aby k ochraně svých práv využil jiných institutů.“¹⁴⁸ Z tohoto přístupu je potřeba zvážit, zda všichni společníci mají stejné povinnosti. Právě s ohledem na konkrétní případ je potřeba pohlížet i na každého společníka individuálně a také na fungování každé společnosti. Nejde o to pouze vnímat rozdíl mezi kapitálovými a osobními společnostmi, ale je potřeba vnímat také konkrétní pravidla hry uvnitř korporace (nejen v rámci společenské smlouvy, ale i akcionářských smluv). Společník, který bude kvalifikovaným, bude mít zpravidla více možností, jak se bránit (může chtít svolat valnou hromadu, tím pádem je schopen i přes právo na vysvětlení získat informace, které požaduje, dále může podat akcionářskou žalobu). Proto bude mít zpravidla méně snadnou cestu k opuštění společnosti,¹⁴⁹ a právě na něj se nemusí vztahovat závaznost co do základu přiznaného práva, jelikož ho nemusíme posoudit jako společníka s obdobným postavením.¹⁵⁰ Shodně by se mělo nahlížet také na společníky, kteří budou jednat ve shodě a dohromady budou moci využít práv kvalifikovaných společníků.

Co se týká vztahu mezi oběma možnostmi exitu, tak § 89 z. o. k. je do jisté míry funkčně širší, jelikož se nevztahuje pouze na společnost s ručením omezeným, ale zároveň důvody, pro které může dojít k uložení povinnosti odkoupit podíl ovládající osobě, jsou užší. Pod spravedlivé důvody u § 205 z. o. k. můžeme podřadit i osobní rozpory mezi společníky či zdravotní stav spojený se zdravotním přetížením.¹⁵¹ Zákon o konkurenci nároků mlčí. Je však možné, že v konkrétním případě může dojít k naplnění obou práv k opuštění společnosti. Judikatura dovodila, že měl-li společník jinou právní možnost, kterou mohl využít, nemá právo

¹⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 27 Cdo 2451/2019 (publikováno v Ius Focus č. 6/2021).

¹⁴⁹ LASÁK, Jan. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. Akciové společnosti. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 195.

¹⁵⁰ § 89 odst. 3 z. o. k.

¹⁵¹ POKORNÁ, Jarmila. In LASÁK, Jan a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1059.

na zrušení účasti soudem (například zrušení účasti nemá místo tam, kde by pro stejné důvody mohla být zrušena společnost sama).¹⁵² Pokud by důvody pro ukončení účasti stály pouze na zásahu do práv společníka, které je v příčinné souvislosti s ovládáním, tak by při setrvání na dřívější judikatuře mohlo dojít v soudní praxi k zamítnutí návrhu. Doležil dovozuje, že se musí jednat o takovou situaci, že by společník za daných podmínek do společnosti nevstoupil, a tím se popírá smysl jeho účasti. Všechny předpoklady pro vznik práva na odkup budou splněny až tehdy, když ostatní běžné ochranné korporální mechanismy, včetně § 71 z. o. k., selžou.¹⁵³

Obě tyto práva exitu jsou vnímána jako *ultima ratio*. Zájem obchodní korporace je primárním, směřodátným zájmem, který je rozhodující pro korporální právo. Má mít přednost před zájmem společníků a členů volených orgánů. Při zrušení účasti vzniká společníkovi právo na vypořádací podíl a společnost tak přichází o část svých finančních prostředků. Z tohoto důvodu lze vnímat jako pro společnost spravedlivější, aby společník zvolil právo na odkup podílu přednostně před zrušením účasti soudem. K tomuto závěru taktéž dospěli ve Velké Británii.¹⁵⁴ Nárok na odkup podílu má proto přednost, a to právě z důvodu sankčního mechanismu vůči ovládající osobě a zároveň chránění zájmu společnosti.

6.4 Úpadek

Speciální případ pro vznik práva na odkup podíl je obsažen v § 90 odst. 3 z. o. k., kde se stanovuje, že: „... dostane-li se ovládaná osoba v důsledku vlivu podle § 89 do úpadku podle jiného právního předpisu, postavení jejích společníků se vždy podstatně zhoršilo.“¹⁵⁵ Za této situace se cesta menšinových společníků usnadňuje, jelikož nebudou muset prokazovat zhoršení nebo poškození svých práv nebo zájmů. Rozhodující pro přiznání práva exitu bude schopnost ovládající osoby doložit, že úpadek nenastal v důsledku jejího vlivu. I když z pohledu hmotného práva se jeví tato úprava jako zřejmá a bezproblémová, v praxi může činit značný problém hledání konkrétní příčiny a důvodů pro vznik úpadku. Zpravidla se totiž nebude jednat pouze o jednu příčinu, která vedla k úpadku, ale půjde o nespočet na sebe navazujících jednání, která bude obtížné rozklíčovat. Ovládající osoba bude muset prokázat, že k úpadku došlo alespoň převážně z jiného důvodu.¹⁵⁶

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663.

¹⁵⁴ ENRIQUES, Luca a kol. In REINER, Kraakman a kol. *The Anatomy of Corporate Law, A Comparative and Functional Law*. 3. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2017, s. 152.

¹⁵⁵ § 90 odst. 3 z. o. k.

¹⁵⁶ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 664 (§ 89 z. o. k.).

Pro vznik nároku postačí, že došlo k naplnění znaků úpadku (nepostačí pouze hrozící úpadek),¹⁵⁷ není nutné, aby o něm bylo i pravomocně rozhodnuto.¹⁵⁸

Další otázkou je, zda pro vznik práva dostačuje, že v důsledku vlivu ovládaná osoba nepřijala dostatečná opatření v situaci, kdy již byl zřejmý hrozící úpadek. Soudím, že by i v tomto případě mohla nést odpovědnost ovládající osoba a nárok na ukončení účasti společníka ve společnosti může být dán, pokud by i zde šlo o převážný důvod vzniku úpadku. V každém případě bude nutné zvažovat, jaký podíl na úpadku měl nežádoucí vliv. Navíc menšinový společník bude mít informační deficit, jelikož sám nebude muset ani vědět, že je společnost již v úpadku. Společník, který bude mít za to, že společnost je v úpadku, bude muset alespoň tvrdit a částečně být i schopen označit důkazy k prokázání úpadku. Zde se z procesního hlediska otvírá prostor pro případné uložení ediční povinnosti, případně ve zcela výjimečných případech (například u akciové společnosti, kde je zákonné právo na vysvětlení) i k přenesení důkazního břemene.¹⁵⁹

6.5 Prekluzivní lhůta

Za účinnosti původního znění zákona o obchodních korporacích¹⁶⁰ se dovozovalo, že se právo na odkup podílu promlčuje v obecné promlčecí tříleté lhůtě. Novela zavedla v § 89 odst. 2 z. o. k. prekluzi tohoto práva, kdy subjektivní lhůta běží ode dne, kdy se společník o podstatném zhoršení nebo poškozeních svých zájmů dozvěděl nebo mohl dozvědět. Nejistota nastává právě v určení okamžiku, kdy již lze vyhodnotit, že došlo k podstatnému zásahu, a to s ohledem na judikaturu Nejvyššího soudu a předpoklad *ultima ratio* pro využití exitu. Problém je v tom, že nevíme, co všechno lze požadovat za žádoucí, respektive co lze spravedlivě požadovat po postiženém společníkovi, jaká práva musí předem využít. Bude nutné posoudit konkrétní zásah a možnosti ochrany (zda došlo k dlouhodobému omezení výplaty podílu na zisku, dochází k porušování péče řádného hospodáře atp.). Nejenže se musí zohlednit znění společenské smlouvy a tam nastavená pravidla, například širší právo na informace, kontrolní mechanismy, ale dále i možnosti přiznané zákonem. Nejvyšší soud jako relevantní požadavek uvedl přezkum zprávy o vztazích. Další v úvahu přicházející institut je zneužití hlasovacího práva, případné řízení o určení, že usnesení bylo přijato. Dále také může jít o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady a náhradu újmy podle § 71 z. o. k. Má-li být exitové právo efektivní, právě zde narážíme na problém. Podmíníme-li vznik nároku pravomocnými rozhodnutími soudu o všemožných

¹⁵⁷ § 3 zákona č. 182/2006 Sb., zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁸ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 664.

¹⁵⁹ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022.

¹⁶⁰ Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích, ve znění zákona č. 90/2012 Sb.

návrzích, půjde o ochranu, která přijde po několika letech soudních sporů v rámci „ochranných práv“ a pak další roky soudního sporu o právo odkupu. Je tedy otázkou, kde hledat pomyslnou hranici mezi uplatněním práva, které je předpokladem pro vznik nároku a uplatněním práva, které bezprostředně nesouvisí s právem odkupu. A právě proto, lze prekluzivní lhůtu považovat za nejistou. Lasák dovozuje, že běh lhůty může být vázán až na okamžik, kdy je zřejmé, že jiné prostředky nevedly či nepovedou k nápravě.¹⁶¹

Je tedy vhodné, aby společníci byli ostražiti, pokud mají podezření, že k takovému stavu došlo, jelikož roční lhůta je poměrně krátká. Objektivní lhůta je tříletá. Novelizované znění neobsahuje přechodné ustanovení pro aplikaci tohoto pravidla, a proto lze vycházet z toho, že prekluze nemá zpětné účinky a uplatní se až na zásahy, které nastaly po 1. 1. 2021.¹⁶²

¹⁶¹ LASÁK, Jan. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Akciové společnosti*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 195.

¹⁶² DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663.

7. Vztah mezi náhradou škody podle § 71 z. o. k. a právem na odkup podílu

Zákon o obchodních korporacích v rámci úpravy podnikatelských seskupení obsahuje dva ochranné mechanismy, a to speciální skutkovou podstatu náhrady škody dle § 71 odst. 2 z. o. k., a právo na odkup podle § 89 z. o. k., kdy mezi nimi nestanovuje vztah. Funkční rozsah práva exitu je širší, jelikož k jeho naplnění může dojít celou řadou skutečností, nejen vznikem újmy. Není však vyloučeno, že jedním zásahem dojde k naplnění předpokladů a vzniku obou práv.

V podstatě se nabízejí tři pohledy. První je ten, že tato práva jsou ve vzájemné konkurenci a pokud dojde k vyrovnání újmy, nemůže dojít k přiznání práva na odkup.¹⁶³ Dalším přístupem může být zachování obou práv stojících vedle sebe, avšak s přihlédnutím k tomu, že společník nesmí být uspokojen dvakrát. V rámci stanovení ceny by tedy mělo být zohledněno, zda došlo k vyrovnání újmy dle § 71 odst. 2 z. o. k. Žádné z práv nemá přednost a mohou se navzájem doplňovat.¹⁶⁴ Třetí přístup by umožňoval absolutně nezávislé využití obou práv, avšak ten zatím nezastává žádná odborná literatura.¹⁶⁵

Vyrovnání újmy sice bude zahlazovat ztrátu hodnoty podílu, ale to samo o sobě nemusí vyrovnávat poškození zájmů společníka. Pokud by byla újma způsobena například změnou koncernové politiky, která nejen působí újmu, ale zároveň mění hrací pole pro společníky, může i tato změna odůvodnit právo na odkup. V některých případech tedy je možné ospravedlnit využití obou ochranných institutů. Také samotné neshody o výši způsobené újmy mohou ospravedlnit exit společníka, přestože zákon v tomto případě poskytuje ochranu pomocí přezkumu zprávy o vztazích.¹⁶⁶ Vždy však bude muset být vyhodnoceno, zda jde zde pořád naplněn předpoklad *ultima ratio*. Právě z těchto důvodů je nutné vždy zohlednit veškeré okolnosti případu. Nejvhodnějším přístupem se proto jeví druhý uvedený, tedy lze využít obou institutů. Tvzení, že společník nesmí být sanován dvakrát, není správné, jelikož hodnota podílu se stanovuje k okamžiku před poškozením práv.¹⁶⁷ Následné vyrovnání újmy tak nebude hrát roli.

¹⁶³ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278.

¹⁶⁴ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663.

¹⁶⁵ HAVEL, Bohumil. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278. (§ 89 z. o. k.) ani DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663.

¹⁶⁶ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 664.

¹⁶⁷ § 91 odst. 2 z. o. k.

8. Vztah mezi reflexní škodou dle § 213 o. z. a právem na odkup dle § 89 z. o. k.

Občanský zákoník upravuje mimo závazky z deliktů možnost přiznání náhrady škody pouze korporaci, přestože se náhrady domáhal její člen v pozici žalobce. Jedná se o doplňující pravidlo k úpravě deliktů, které ale nestanovuje předpoklady pro vznik nároku. Při zkoumání je nutné vycházet z obecné úpravy náhrady škody, ať už z porušení smluvní či zákonné povinnosti. V odborné literatuře se vedou diskuze, zda reflexní škodou má být pouze odraz primární škody, která vznikla korporaci, nebo se má zohlednit také újma, která vznikla členovi v důsledku poškození korporace. I s ohledem na důvodovou zprávu je patrně vhodnější výklad, který umožňuje, aby se člen domáhal pouze reflexní škody, která je odrazem té primární.¹⁶⁸

Z tohoto důvodu by měla být úvaha stejná jako u náhrady škody způsobené využitím vlivu. I kdyby aktivní společník podal žalobu, kterou by se domáhal nahrazení své újmy a soud by přiznal náhradu jen korporaci, nemusí to nutně hned znamenat zánik nároku na odkup podílu. Došlo-li k zásahu do postavení společníka i jinak než pouze vznikem škody na podílu, bude se moci domáhat odkupu, ale tato skutečnost se nemusí zohlednit v kupní ceně, jelikož hodnotu podílu určuje znalec před poškozením práv společníka.¹⁶⁹

¹⁶⁸ LASÁK, Jan. In: LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1080 (§ 213 z. o. k.).

¹⁶⁹ § 91 odst. 1 z. o. k.

9. Uplatnění práva na odkup podílu¹⁷⁰

Současná právní úprava práva na odkup podílu dostala několika změn a do jisté míry lze říci, že znění účinné od 1. 1. 2021 usnadňuje společníkům cestu. Poškození společníci mohou nově uplatnit své právo pouze žádostí u ovládající osoby, která je pak povinna bez zbytečného odkladu předložit návrh smlouvy na odkoupení podílu. Tato kapitola má za cíl postupně rozebrat postupy, které připadají v úvahu při uplatnění práva dle § 89 z. o. k. a zároveň také poukázat na problematické nástrahy právní úpravy, kterým musí společník čelit.

Od účinnosti zákona o obchodních korporacích jsme se dočkali vůbec prvního rozhodnutí v roce 2018, jehož předmětem byl exit podle § 89 z. o. k.¹⁷¹ Rozhodnutí přineslo výklad způsobu uplatnění práva odkupu a vypořádávalo se s praktickou realizací tohoto práva minoritním akcionářem. Původní znění¹⁷² totiž odkazovalo na obdobnou aplikaci § 329 z. o. k., což bylo právní doktrínou označováno za nešťastné.¹⁷³ Důležitým bodem tohoto rozhodnutí však bylo: „*V případě vzniku práva na odkup dle § 89 ZOK tedy nevzniká oprávněné osobě, v tomto případě minoritnímu akcionáři, (bez dalšího) právo na jmenování znalce dle § 91 ZOK mimo řízení, ve kterém se společník domáhá uzavření smlouvy o odkupu svých cenných papírů ovládající osobou.*“¹⁷⁴ Velká novela zákona o obchodních korporacích poté odstranila zmatečné odkazy na § 328 a § 329 z. o. k. avšak k převratné změně v postupu společníka nedošlo. Podstatné je, že podle § 89 odst. 3 z. o. k. již společník nemusí předkládat sám ovládající osobě návrh smlouvy, ale po uplynutí doby bez zbytečného odkladu získává aktivní legitimaci k podání žaloby na nahrazení projevu vůle (uzavření smlouvy o převodu podílu).

9.1 Odpovědnost přímé a nepřímé ovládající osoby

Otázka určení ovládající osoby je důležitá s ohledem na správné určení osoby, která má povinnost podíl odkoupit. Může se poškozený společník dovolávat odkoupení podílu pouze po konečné ovládající osobě, která vykonává vliv, anebo má tuto možnost pouze vůči ovládající osobě nacházející se ve společnosti, kde je společníkem, či vůči oběma? V praxi může nastat situace, kdy se ve zprávě o vztazích nachází pouze jedna ovládající osoba a struktura vztahů je velice jednoduchá. V případě, kdy je v ní uvedena ovládající osoba přímá i nepřímá čili tato struktura je víceúrovňová, nastává problém. Zákon přiznává vznik práva na odkup podílu v § 89 z. o. k. vůči ovládající osobě. Bližší podmínky pro rozklíčování osoby povinné uzavřít smlouvu

¹⁷⁰ Text v kapitole 9 je přepracovaným textem článku RAŠŤÁKOVÁ, Tereza Tina. Uplatnění práva na odkup podílu a jeho nejasnosti. *Obchodní právo*. 2022, roč. 30, č. 3.

¹⁷¹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. srpna 2018, sp. zn. 8 Cmo 110/2018.

¹⁷² Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích, ve znění zákona č. 163/2020 Sb.

¹⁷³ HAVEL, Bohumil. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 278 a dále DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663.

¹⁷⁴ Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. srpna 2018, sp. zn. 8 Cmo 110/2018.

o převodu podílu nejsou zmíněny ani v důvodové zprávě. Zřejmě není pochyb o tom, že společníci budou mít možnost domáhat se odkoupení podílu po ovládající osobě stojící na samotném vrcholu struktury, tedy vůči osobě vykonávající reálný vliv. Tím je myšlena nepřímá ovládající osoba, která vykonává ovládání nezávisle a úkoluje celé seskupení. Lze však tohoto práva využít i vůči ovládající osobě, která stojí v této struktuře níže a vykonává vliv zprostředkovaně dle pokynů? Jaký vztah je mezi větším počtem ovládajících osob, které nemají podíl na hlasovacích právech? Solidarita mezi těmito osobami by byla vhodným řešením celé situace, jelikož by usnadnila cestu společníkům, kteří by si mohli dle své vůle zvolit vůči komu budou uplatňovat právo odkupu. Současně zákon neřeší ani situaci, kdy bude více osob spoluvytvářet vliv na jednu korporaci. Jednání ve shodě, které zákon upravuje, se totiž týká pouze osob, které mají v korporaci účast. Pravděpodobně zde lze dovodit tři varianty řešení.

Prvním v úvahu přicházejícím pravidlem je institut jednání ve shodě, který je obsažen v zákoně o obchodních korporacích v § 78 z. o. k. Ten má být základním východiskem pro posuzování dalších práv vznikajících u úpravy podnikatelských seskupení. Předpokladem pro jednání ve shodě je využití hlasovacích práv a účelem má být ovlivnění, ovládání nebo řízení (přímé i nepřímé).¹⁷⁵ Vzniklo-li společníkovi právo na odkup podílu, bude moci využít tohoto institutu (pokud jsou naplněny jeho předpoklady), který přímo zakládá solidaritu. Společník se žalobou uplatněnou u soudu může domáhat odkupu podílu po kterékoli ovládající osobě, ať už přímé či nepřímé. Problematickým bodem právní úpravy může být situace, kdy nebude naplněn alespoň jeden předpoklad v § 78 z. o. k. Například ovládající osoby (ať už přímá či nepřímá) se nebudou podílet na ovládání výkonem hlasovacích práv, ale budou uplatňovat soustavný vliv jinak. Může se jednat o opětovné ovlivňování rozhodování statutárního orgánu pomocí nějakého nátlaku či protiplnění. Nedošlo-li k naplnění, byť i jen jednoho předpokladu pro jednání ve shodě, nelze tento institut aplikovat.

Východiskem ze začarovaného kruhu by mohla být úvaha o analogické aplikaci jednání ve shodě právě i na případy, kdy výkon vlivu probíhá zvenčí. V tomto případě zde vzniká teleologická mezera, která je otevřená. Je vhodné připustit dotváření práva, jako subsidiárního prostředku k dosažení smyslu a účelu, který má vzejít při využití analogie?¹⁷⁶ S touto problematikou vzniká prostor pro úvahu nad analogií v souladu s § 10 o. z. Předpokladem pro použití analogie je neplánovaná neúplnost zákona a zároveň je nutno dodržet meze pro samotné dotváření práva. Zákon o obchodních korporacích obsahuje explicitní řešení situace, která se týká jednání ve shodě. Toto konkrétní řešení pomocí analogie legis a argumentu a simili lze přenést na problematiku

¹⁷⁵ ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. In ŠTENGLOVÁ Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 332.

¹⁷⁶ Tamtéž.

výkladu ovládající osoby, která nevykonává hlasovací práva u práva odkupu. Teleologický základ obou těchto případů je dosti podobný.¹⁷⁷

Úvaha nad zmíněnou analogií je vhodným dotvořením práva, které poskytuje ochranu pro poškozené společníky. Nevyužití tohoto postupu by vedlo k nedůvodným rozdílům a znevýhodnění poškozených společníků, avšak jen v případě, že bychom nedovodili solidaritu jiným způsobem. Rozdíl spočívá pouze v možnosti ovlivňovat společnost uvnitř korporace a nakládat s hlasy. Tato podobnost vyplývá ze smyslu a účelu celé úpravy ochrany v rámci podnikatelských seskupení.

Bez pomoci analogie a zákona o obchodních korporacích by bylo nutné vyjít z občanského zákoníku a obecné zásady dílčích závazků, což by v praxi vedlo ke značným komplikacím a k méně výhodné pozici poškozeného, který by ztratil právo volby. Překážkou analogie by mohlo být řešení upravené v občanském zákoníku, které zajistí vznik solidarity přednostně před obecnou zásadou dílčích závazků.

Dalším v úvahu přicházejícím řešením je solidarita zakotvená v § 1874 o. z.: *„Je-li k plnění zavázáno společně několik podnikatelů, má se za to, že jsou zavázáni společně a nerozdílně.“* Zde se jako problém může jevit podmínka osob podnikatelů, jelikož ovládající osoba nemusí být vždy podnikatelem.

Pravděpodobně posledním řešením, které nám dává občanský zákoník, je obsaženo u úpravy náhrady škody. Způsobí-li více škůdců škodu, jsou ze zákona zavázáni společně a nerozdílně.¹⁷⁸ Úpravu práva odkupu podílu v zákoně o obchodních korporacích bychom mohli považovat za zvláštní skutkovou podstatu náhrady škody, která současně obsahuje i způsob náhrady, tedy právo na odkoupení podílu. Obecná úprava náhrady škody poskytuje i pro ochranu v rámci podnikatelských seskupení zakotvení solidarity a toto řešení by mělo dostat přednost před analogií s jednáním ve shodě a jeví se jako nejsprávnější ze všech výše uvedených úvah.

Jedná-li více osob, které se společně podílejí na výkonu vlivu, budou ze svého jednání odpovědné společně a nerozdílně. Ovládaná osoba nepodílející se na tvorbě vůle, která bude pouze prostředníkem, doručovatelem vlivu, by však odpovídat neměla. Pozmění-li informaci významným způsobem, ať už s vědomím či bez vědomí ovládající osoby, bude přinejmenším další vlivnou osobou.¹⁷⁹ Toto pravidlo je dovozováno ve vztahu k náhradě škody. Společník bude v podstatně horší pozici než ovládaná osoba, která by se případně mohla domáhat náhrady škody dle § 71

¹⁷⁷ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 241.

¹⁷⁸ § 2915 zákona č. 89/2012, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁹ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 597.

z. o. k. Z důvodu praktické využitelnosti práva odkupu a nereálné šance společníka dozvědět se, kdo je fakticky ovládající osobou v méně transparentních vztazích, je nutné posoudit tuto situaci jinak. Je vhodné, aby měl společník právo volby a měl možnost využít právo odkupu vůči všem, ať už vůči může přímé či nepřímé ovládající osobě. Nelze po společníkovi spravedlivě požadovat, aby ve sporném řízení správně určil také tu konkrétní ovládající osobu. Z výše uvedených důvodů soudím, že mezi ovládajícími osobami je založena solidarita a současně je nerozhodné, zda je ovládající osoba přímá či nepřímá anebo jde o spolupracující ovládající osoby. Společník si tak může zvolit osobu, kterou bude žalovat a klidně může žalovat také všechny.

9.2 Žádost a následný postup

Společník, který uplatnil své exitové právo u ovládající osoby, je povinen vyčkat na reakci ovládající osoby a pokud nebude bez zbytečného odkladu učiněna z její strany nabídka, nabývá věcnou legitimaci pro uplatnění práva u soudu dle § 89 z. o. k. Právě zde dochází k odklonu od dřívější úpravy práva odkupu, jelikož novela odstranila povinnost společníka učinit nejdříve návrh smlouvy na odkup podílu ještě předtím, než uplatní právo u soudu. Nejvyšší soud se k problematice správného postupu při uplatnění práva odkupu poprvé vyjádřil v roce 2021, kdy postavil najisto postup, který měl proběhnout dle úpravy účinné do 31. 12. 2020.¹⁸⁰ Vyjasnění učiněné Nejvyšším soudem se však žádným způsobem nedotýká nové úpravy. Zákon dále o procesním postupu hovoří v § 91 odst. 2 z. o. k., kde stanovuje, že nepostupuje-li se dle § 89 odst. 3 z. o. k., má se obdobně použít postupu pro jmenování znalce v rámci přezkumu zprávy o vztazích. Přestože se odkazuje na obdobnou aplikaci, současně se doplňuje, že účastníkem řízení je také ovládající osoba a znalecký posudek se neukládá do sbírky listin. Zákon o obchodních korporacích tedy upravuje dva odlišné postupy. Smyslem a účelem těchto odlišností by mělo být rozlišení mezi uplatněním práva společníka při neochotě ovládající osoby podle § 89 odst. 3 z. o. k. a úpravy postupu ovládající osoby, která má povinnost předložit návrh na uzavření smlouvy podle § 91 odst. 2 z. o. k. Samozřejmě může dojít i k dobrovolnému odkoupení podílu, ale v tomto případě se nebude realizovat právo exitu dle § 89 z. o. k.

9.3 Postup ovládající osoby

Právní úprava v § 91 odst. 2 z. o. k. obsahuje postup, dle kterého se má zahájit řízení o jmenování znalce, obdobně jako při přezkumu zprávy o vztazích. Vrchní soudy se za účinnosti původního znění vyjádřily tak, že k tomuto postupu není aktivně legitimovaný společník (bez dalšího), ale pouze ovládající osoba.¹⁸¹ Závorku bez dalšího však Vrchní soud v Praze ani v Olomouci nezdůvodnil. V jakém případě by společníkovi aktivní legitimace u práva odkupu

¹⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 27 Cdo 2451/2019 (publikováno Ius Focus č. 6/2021).

¹⁸¹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. 8. 2019, sp. zn. 8 Cmo 110/2018 a rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 14 Cmo 37/2019.

vznikla? Pravděpodobně by se jednalo o situaci, kdy společník učinil návrh smlouvy vůči ovládající osobě, která souhlasila a došlo tak k uzavření smlouvy, kde byla cena určena způsobem, který odkazoval na cenu určenou ustanoveným znalcem. K tomuto však za nynější úpravy dojít nemůže, jelikož společník má možnost využít přímo § 89 z. o. k. a nemusí žádný návrh činit. V případě aktivní ovládající osoby bude nutné dodržet postup podle § 90 odst. 2 z. o. k. Sama důvodová zpráva uvádí, že se nově zpřesňuje postup, kdy společník nepředkládá návrh smlouvy ovládající osobě, ale je přímo oprávněn potom, co ovládající osoba nekoná ničeho, zahájit řízení o přiznání práva na odkup.¹⁸² I proto současné znění tohoto exitového práva dle mého názoru neumožňuje společníkovi cestu přes řízení o jmenování znalce.

Nová úprava v § 91 odst. 2 z. o. k. výslovně odkazuje, že se zahajuje řízení o jmenování znalce pouze tehdy, pokud se nepostupuje dle § 89 odst. 3 z. o. k., kde je upraven postup pro společníka, kterému ovládající osoba nepředložila návrh kupní smlouvy. Aby obě ustanovení dávala funkční smysl, je nutné vykládat § 91 odst. 2 z. o. k. tak, že jeho účelem je pouze postup pro ovládající osobu. Ta bude po žádosti společníka povinna podat návrh na zahájení řízení o jmenování znalce, které je upraveno v § 85 písm. c) z. ř. s.

Novelizované znění zákona o zvláštních řízeních soudních¹⁸³ postavilo na jisto, že pro řízení je místně příslušný soud, u kterého je ovládaná společnost zapsána v obchodním rejstříku a věcná příslušnost je svěřena krajským soudům.¹⁸⁴ Pro účastenství zde platí pojetí pro návrhová řízení dle § 6 odst. 1 z. ř. s., kdy účastníkem má být navrhovatel a osoba, kterou zákon výslovně označuje. Pokud má povinnost předložit návrh smlouvy ovládající osoba, má také povinnost zahájit řízení o jmenování znalce a z tohoto důvodu bude vždy vystupovat v pozici navrhovatele. Účastníky dle zákona jsou nejen ovládající osoba, ale i ovládaná osoba a znalec.¹⁸⁵ Dřívější úprava přímo určovala, že řízení o jmenování znalce má navrhovat ovládaná osoba. Tuto povinnost již novelizované znění neobsahuje a důvodová zpráva o této změně mlčí. Jelikož vzniká právo společníkovi vůči ovládající osobě, není důvod proč by měla být ovládaná osoba v pozici navrhovatele.

¹⁸² Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, č. 33/2020, s. 130.

¹⁸³ Zákon, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹⁸⁴ § 3 odst. 2 písm. c) bod 2 z. ř. s.

¹⁸⁵ § 89 zákona č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů.

Dovodil-li Vrchní soud v Olomouci,¹⁸⁶ že se má ocenit hodnota podílu až v rámci řízení dle § 89 z. o. k., což i shodně tvrdí Havel,¹⁸⁷ pak by se v pozici navrhovatele neměl nikdy objevit společník. Ten má věcnou legitimaci pro podání žaloby až v momentě, kdy ovládající osoba bez zbytečného odkladu neučiní návrh kupní smlouvy. Pokud by i společník mohl navrhopvat jmenování znalce, pak by nikdy nedošlo k tomu, že by se jmenoval znalec v rámci řízení zahájeného dle § 89 odst. 3 z. o. k.

Z tohoto důvodu dovozují, že účastníkem bude vždy ovládající osoba v pozici navrhovatele (kterou současně označuje za účastníka řízení i § 91 odst. 2 z. o. k.) a dále ovládaná osoba a znalec. Nastává tady do jisté míry problém v tom, že za účastníka zákon neoznačuje poškozeného společníka, který má důležitou roli při určení doby, ke které má znalec hodnotu podílu zjistit. Přestože nemá docházet ke kumulaci účastenství dle § 6 odst. 1 a odst. 2 z. ř. s., mělo by k tomuto dojít v situaci, kdy zákon vůbec účastníky neoznačuje nebo označení některého chybí, aby nedocházelo k *denegatio iustitiae*. Možné prolínání těchto účastenství dovozují také literatura.¹⁸⁸ Dle mého názoru je totiž potřebné, aby byl i sám společník účastníkem řízení, který bude tvrdit a dokládat čas, ke kterému má být vyhotoven posudek. Tuto povinnost dovozují i Havel.¹⁸⁹

Soud je po podání návrhu na jmenování znalce povinen rozhodnout do 15 dnů a současně musí v usnesení uložit ovládané osobě povinnost, aby poskytla znalci dostatečnou součinnost při zpracovávání znaleckého posudku. Uložení této povinnosti ovládané osobě v rámci rozhodnutí dovodila již dříve judikatura,¹⁹⁰ ale nynější znění v § 86 z. o. k. obsahuje přímo výslovnou úpravu. Nesplní-li následně ovládaná společnost tuto povinnost, může se domáhat doložení podkladů výkonem rozhodnutí sama ovládající osoba, nikoli přímo znalec.¹⁹¹ Soud není vázán návrhem osoby znalce a konkrétní návrh znalce není ani nutností.¹⁹² Dále platí, že lhůta pro vydání rozhodnutí je pořádková a její porušení nemá žádné negativní důsledky. Dříve platila fikce rozhodnutí o schválení jmenování znalce, pokud soud ve stanovené lhůtě nerozhodl, ale od tohoto pravidla se upustilo, jelikož nebylo zřejmé zda, popřípadě kdy došlo k jeho jmenování.¹⁹³

¹⁸⁶ Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. 8. 2019, sp. zn. 8 Cmo 110/2018 a rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 14 Cmo 37/2019.

¹⁸⁷ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 281.

¹⁸⁸ LEVÝ, Jiří. In SVOBODA, Karel. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 10.

¹⁸⁹ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 282.

¹⁹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. dubna 2006, sp. zn. 29 Odo 371/2005.

¹⁹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna, sp. zn. 29 Odo 1600/2005.

¹⁹² HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 247.

¹⁹³ Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, s. 129.

Nejvýznamnější údajem pro společníka i ovládající osobu je odpovídající výše hodnoty podílu. Znalec musí při svém zpracovávání posudku přihlížet také k budoucímu provozu závodu, popřípadě všech závodů společnosti.¹⁹⁴ Pokud bude dle společenské smlouvy existovat podíl, který je vázán pouze na jeden z více závodů ovládané osoby, tedy dividenda se bude odvíjet pouze od hospodaření konkrétního závodu (tracking shares), bude se zohledňovat jen tento závod, nikoli další.¹⁹⁵ Navíc je stanoveno, že se cena podílu určuje zpětně k okamžiku, kdy ještě nedošlo ke změně postavení nebo poškození zájmů. S ohledem na pravidla pro určování ceny odkupovaného podílu je nesmírně důležité určení okamžiku, kdy došlo z pohledu společníka k nevyžádanému vlivu způsobujícímu jeho změnu postavení. Nebude-li společník schopen určit tuto dobu, nebude znalec schopen vypracovat znalecký posudek. Novelizované znění ponechává na uvážení znalce volbu oceňovací metody, kterou použije při stanovení ceny podílu, ale určuje požadavek zohlednění budoucího provozu závodu. Zákonná formulace tedy pravděpodobně směřuje k využití výnosové metody, která je založena na principu going concern.¹⁹⁶ Aby byla zachována přiměřenost ceny odkupovaného podílu, měl by znalec rovněž přihlídnout k případným specifickým právům spojeným s odkupovaným podílem. Ze zákonné úpravy ocenění podílu tedy vyplývá, že: „*Východiskem pro stanovení ceny podílu by měl být alikvotní podíl na tržní hodnotě čistého obchodního majetku ovládané (řízené) osoby (§ 495 obč. zák.) k datu ocenění bez zohlednění škodné události, přičemž by znalec měl zvážit všechny okolnosti, které mají na cenu podílu vliv.*“¹⁹⁷ Jen tak bude splněna jeho znalecká povinnost správně ocenit daný podíl společníka. Do ceny by se měla případně promítnout také újma, která byla nahrazená dle § 71 z. o. k., aby společník nebyl sanován dvakrát.¹⁹⁸ Odměnu znalce a jeho účelně vynaložené náklady hradí vždy ovládající osoba.

Potom, co znalec vypracuje znalecký posudek ve lhůtě uloženém mu v rozhodnutí (jinak do tří měsíců), vzniká ovládané společnosti povinnost bez zbytečného odkladu na žádost každému společníkovi tento posudek zpřístupnit. Novelizované znění však například neobsahuje ani povinnost ovládané osoby uveřejnit na svých internetových stránkách alespoň informaci, že do něj mohou společníci nahlédnout. Dříve byla uložena povinnost uveřejnit znalecký posudek na internetových stránkách. K novelizovanému znění důvodová zpráva pouze uvádí, že na uveřejnění znění znaleckého posudku není dán právní zájem.¹⁹⁹ I když je pravdou, že není

¹⁹⁴ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 281.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 666.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 1. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 663.

¹⁹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony, s. 331.

nutné, aby bylo ocenění veřejně dostupné každému, tak absence úpravy informační povinnosti zde chybí. To může vést k tomu, že se řada společníků o této skutečnosti vůbec nedozví. Ustanovení § 86 z. o. k. se tedy použije obdobně s výjimkou uveřejnění posudku ve sbírce listin a současně je rozšířen okruh účastníků o ovládající osobu.

Do jisté míry problematické se mohou jevit další žádosti společníků, kteří budou chtít také využít svého zvláštního práva, které je právem individuálním.²⁰⁰ Přestože zákon myslí na závaznost co do základu přiznaného práva na ostatní společníky v obdobném postavení při postupu dle § 89 odst. 3 z. o. k., při postupu aktivní ovládající osoby nestanoví ničeho. Komentář se s tím vypořádává takto: „*pokud se bude dovolávat odkupu jiný společník, musí být i zde stanovena cena závodu znalcem a návrh na jeho ustanovení není přistoupením k podanému návrhu jiného společníka. Zde se vychází z toho, že se jedná o odlišné nároky různých společníků. Lze nicméně uznat, a bude záviset na judikatuře, že je-li základ nároku společníků stejný, bude obhajitelná možnost analogické aplikace přistoupení k řízení podle § 85 odst. 2.*“²⁰¹ Dle mého názoru popsaného výše však společník nikdy nebude v pozici navrhovatele. Při další žádosti může ovládající osoba využít již získaného posudku, pokud se bude jednat o shodný zásah a podíl nevykazuje odlišnosti. To nebude připadat v úvahu tehdy, když společník bude uplatňovat své právo z jiného důvodu nebo bude vlastnit zcela odlišný podíl. Jestliže již došlo k vyhotovení znaleckého posudku, tak nic nebrání tomu, aby při neochotě ovládající osoby nebo při nesouhlasu s výší ceny stanovené v posudku, uplatnil společník své právo sám u ovládající osoby a dožadoval se zahájení nového řízení o jmenování znalce skrze ovládající osobu. Nedojde-li k zahájení řízení, má možnost postupu dle § 89 odst. 3 z. o. k. Odlišné ceny stanovené ve znaleckých posudcích pak mohou vést při porušení odborných povinností znalce ke vzniku nároku na náhradu škody poškozených společníků.²⁰²

Poslední odstavec § 91 z. o. k. stanovuje neúčinnost omezení převoditelnosti podílu, ať už jsou stanovena zákonem nebo společenskou smlouvou. Využití práva odkupu tak nemůže být bráněno. Případných akcionářských dohod se však toto ustanovení nedotýká a nepracuje-li smlouva s touto možností exitu, kdy k odkupu může dojít i proti vůli strany smlouvy, tak i tímto jednáním může dojít k porušení smluvní povinnosti.²⁰³

9.4 Postup společníka dle § 89 odst. 3 z. o. k.

Neúspěšný společník, kterému ovládající osoba nepředložila návrh bez zbytečného odkladu po uplatnění práva exitu, může podat žalobu k soudu. Lhůta bez zbytečného odkladu bývá často

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 281.

²⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2011, sp. zn. 25 Cdo 957/2009 (C 10090 Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek č. 14/2011).

²⁰³ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 666.

užívána v textech zákonů a soudy ji vykládají v závislosti na všech okolnostech případu. Zde je důležité zmínit, že kupní cena, která bude součástí návrhu smlouvy na odkup podílu, je závislá na zpracování znaleckého posudku znalcem jmenovaným soudem. Samozřejmě je možné uzavřít smlouvu bez konkrétního určení výše a pouze odkázat na v budoucnu vyhotovený znalecký posudek, avšak tento postup nemusí být pro ovládající osobu žádoucí, protože si pravděpodobně bude chtít ponechat možnost zvážení uzavření smlouvy s ohledem na cenu určenou znalcem.

V praxi jsou ve hře dvě situace. První, ta pravděpodobnější je, že ovládající osoba neshledá naplnění předpokladů pro vznik práva exitu nebo jednoduše nebude chtít společníkovi vyhovět. Nezahájí-li návrhem řízení o jmenování znalce, lze dovozovat, že ani nepředloží návrh smlouvy. Společník poté bude mít aktivní věcnou legitimaci k postupu dle § 89 odst. 3 z. o. k., kdy bude muset tvrdit a prokázat, že od jeho žádosti o předložení návrhu smlouvy uplynula lhůta bez zbytečného odkladu. Bude-li naplněna lhůta, ovládající osobu již nezachrání dodatečné podání návrhu na jmenování znalce, jelikož svou povinnost již promeškala.

Méně pravděpodobnou variantou se jeví druhá situace, kdy ovládající osoba sice zahájí řízení o jmenování znalce, avšak po vyhotovení posudku bude pasivní a návrh kupní smlouvy nepředloží, ať už z důvodu vysoké ceny nebo například z přehodnocení vzniku nároku společníka. V tomto okamžiku společník také nabude aktivní legitimaci k podání žaloby. Nesprávné posouzení lhůty může vést ke zbytečným nákladům, které bude muset společník vynaložit. Pokud by ovládající osoba předložila návrh na uzavření smlouvy a splnila by lhůtu bez zbytečného odkladu, pak by zamítnutí žaloby šlo k tíži žalobce, tedy sice možná oprávněného společníka, který ale jednal předčasně.

Společníkova cesta k přiznání svého práva vede přes žalobu na nahrazení projevu vůle. Zákon nestanovuje speciální úpravu pro tato řízení. Jedná se tak o klasické sporné řízení, ve kterém se aplikují standardní pravidla obsažená v občanském soudním řádu. Žalovanou zde bude ovládající osoba. Platí tedy, že spory rozhodují krajské soudy a místní příslušnost je dána dle žalované, ovládající osoby.²⁰⁴ V žalobě by mělo být uvedené celé znění smlouvy, kterou společník požaduje uzavřít s ovládající osobou. Samotná žaloba na nahrazení projevu vůle při použití zásad občanského soudního řádu může vést k přiznání odlišné výše protiplnění, než je uvedena v žalobě. Nejvyšší soud dovodil, že při rozhodování o určení přiměřené výše protiplnění soud není vázán tím, jak navrhovatel zformuloval svou představu v žalobním petitu.²⁰⁵ Zde se jedná o obdobnou situaci jako u nuceného přechodu účastnických cenných papírů a je nutné využít § 153 odst. 2 o. s. ř. Pokud by společník žaloval vyšší kupní cenu za podíl a následně by v návaznosti

²⁰⁴ § 9 odst. 2 písm. q) o. s. ř. a § 84 o. s. ř. ve spojení s § 85a o. s. ř.

²⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4712/2007 (R 104/2010 Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, 9-10/2010).

na určení ceny jeho podílu znalcem vzal žalobu částečně zpět, tak by jednání žalobce nesouviselo s odůvodněným jednáním žalovaného po podání žaloby, avšak občanský soudní řád upravuje § 142 odst. 3 o. s. ř. Aplikace této výjimky zohledňuje nevýhodnou pozici žalobce a závislost výše protiplnění na znaleckém posudku.

Novela v § 89 odst. 2 z. o. k. stanoví lhůtu k uplatnění práva, skládající se ze subjektivní lhůty v délce trvání 1 roku ode dne, kdy se společník o podstatném zhoršení svého postavení nebo o jiném podstatném poškození svých oprávněných zájmů dozvěděl nebo mohl dozvědět, a objektivní lhůtu 3 let ode dne, kdy došlo ke změně jeho postavení. Nynější úprava určuje, že se jedná o prekluzivní lhůtu, ke které soud bude přihlížet ex officio.

Bude-li společník ve věci úspěšný, soud mu přizná právo na odkup podílu skrze rozhodnutí o nahrazení projevu vůle ovládající osoby a tímto způsobem dojde k uzavření smlouvy o převodu podílu. Pro účinnost právních následků vůči společnosti bude nutné ji o této skutečnosti v souladu se zákonem vyrozumět.²⁰⁶

9.5 Důkazní břemena

Úprava důkazních břemen u práva na odkup podílu obsahuje odklon od základního pravidla. To formuloval například L. Rosenberg takto: „*Strana, jejíž procesní návrh by nemohl mít úspěch bez použití určité právní normy, nese břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně toho, že všechny znaky skutkové podstaty této normy jsou naplněny.*“²⁰⁷ Ustanovení § 90 z. o. k. rozděluje důkazní břemena mezi společníka a ovládající osobu. Podstatné zhoršení postavení nebo jiné podstatné poškození oprávněných zájmů má prokazovat společník. Jedná se o subjektivní kritérium, které se váže přímo k jeho osobě, tedy nedává dobrý smysl, aby zde došlo k odchýlení od základního pravidla. Současně toto pravidlo zabraňuje tomu, aby nad jeho rámec docházelo k jeho zjevnému zneužívání.²⁰⁸ Naopak ovládající osoba je povinna prokázat, že k této změně nedošlo z důvodu využití vlivu v ovládané osobě. Jiným důvodem změny může být například obměna tržních podmínek nebo právní regulace a další.²⁰⁹ Zde tedy společníkovi postačí, aby pouze tvrdil, že k zásahu do jeho postavení došlo v souvislosti s prosazeným vlivem a nemusí tuto příčinnou souvislost prokazovat. Toto rozdělení bude hrát klíčovou roli v situaci, kdy dojde ke stavu *non liquet* a soud bude muset rozhodnout dle rozdělených důkazních břemen.

Speciální odchýlení od těchto pravidel pro právo na odkup podílu obsahuje § 90 odst. 3 z. o. k., který stanoví, že dostane-li se ovládaná osoba do úpadku platí, že se postavení jejich společníků vždy podstatně zhoršilo. Společník proto nebude muset prokazovat podstatnou změnu

²⁰⁶ Například dle § 209 odst. 2 z. o. k.

²⁰⁷ LAVICKÝ, Petr. Flexibilní důkazní břemeno?. *Právní rozhledy*, 2016, č. 22, s. 764.

²⁰⁸ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 665.

²⁰⁹ Tamtéž.

v jeho postavení. Pro samotné využití tohoto pravidla postačí, že společnost je fakticky v úpadku a není třeba, aby o něm bylo také takto rozhodnuto.²¹⁰ Bez rozhodnutí o úpadku bude na společníkovi, aby buď prokázal změnu jeho postavení, anebo to, že je společnost v úpadku. Časové rozmezí po rozhodnutí o úpadku bude snadnější cestou pro poškozené společníky z hlediska jeho dokazování. V návaznosti na toto pravidlo pro ovládající osobu platí, že ta bude opět muset prokázat, že úpadek vznikl nikoli v důsledku převážného vlivu ovládající osoby.

V § 90 z. o. k. je zároveň v obou případech obsažena výjimka, která na první pohled zdánlivě umožňuje soudu rozhodnout, že toto dělení důkazních břemen po stranách nelze spravedlivě požadovat. Pokud by tomu tak opravdu bylo, pak by společník před zvažováním, zda uplatní svůj nárok, byl v nejistotě a jeho legitimní očekávání by bylo značně narušeno. Předvídatelnost dělení důkazního břemene je stěžejní pro úvahu, jestli vůbec zahajovat řízení a uplatňovat tak nárok soudní cestou. Volná úvaha soudce by mohla vést k neodůvodněným rozdílům, které nejsou ospravedlnitelné z hlediska principu předvídatelnosti a rovnosti, což by vedlo k rozporu s ústavními požadavky na dělení těchto břemen.²¹¹ Z tohoto důvodu je prostor pro využití této výjimky pouze cestou soudcovského dotváření práva. K vytváření rozdělení důkazních břemen je pověřen zákonodárce nikoli soudce, proto je pro dotváření práva značně malý prostor.²¹² P. Lavický k tomu uvádí: „Podle D. Leipolda a H. W. Laumena je jeho předpokladem naléhavá nutnost odchýlení se od obecných pravidel dělení důkazního břemene. Tato nutnost musí být dána typově, nikoliv okolnostmi konkrétního případu; může se jednat o situaci, kdy prosazení určitého hmotněprávního nároku s ohledem na typicky se v těchto případech vyskytující důkazní nouzi zpravidla selhává. Důvod k takovému postupu není tam, kde lze důkazní nouzi řešit redukcí míry důkazu pomocí důkazu prima facie.“²¹³

V souvislosti s § 4 z. o. k. komentářová literatura dovozuje, že může jít o situace, kdy obrácené důkazní břemeno je nepřiměřené pro bývalé členy volených orgánů, kteří již nemusí být v postavení, které jim umožňuje získat potřebné informace a dokumenty.²¹⁴ Tento typový případ však nehraje roli v rámci práva na odkup. To lze uplatnit pouze vůči současné ovládající osobě, která bude dosažitelná i kdyby se změnila v osobu nepřímou. Je tedy otázkou, jestli lze nějaký typový případ ospravedlňující tento odklon nalézt.

²¹⁰ HAVEL, Bohumil. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 280.

²¹¹ LAVICKÝ, Petr. Flexibilní důkazní břemeno?. *Právní rozhledy*, 2016, č. 22, s. 765.

²¹² Tamtéž.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ LASÁK, Jan. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 96.

9.6 Závaznost

Novela zákona o obchodních korporacích obsahuje závaznost rozhodnutí co do základu přiznaného práva i pro další společníky v obdobném postavení. Přestože je závaznost základu přiznaného práva častým jevem v právu obchodních korporací, výklad tohoto pravidla u práva na odkup není zcela jasný. Důvodová zpráva nepřibližuje adresátům, co konkrétně bylo myšleno tímto základem a obdobným postavením. Závaznost můžeme nalézt i u *squeeze-out* v § 390 z. o. k. nebo také v zákoně o přeměnách, který řeší právo na dorovnání u soudu nebo odpovědnost za škodu. U práva na dorovnání, které je uplatněno u soudu, se pouze zkoumá přiměřená výše protiplnění a cena jedné akcie.²¹⁵ Z tohoto výsledku se určí výše nároku konkrétní oprávněné osoby. Co je myšleno daným základem v novelizovaném § 89 z. o. k., kde dochází nahrazením projevu vůle ovládající osoby k uzavření smlouvy?

Předpokládám, že danou konstrukcí chtěl zákonodárce zamezit hojnému počtu žalob společníků se stejným žalobním návrhem a zároveň usnadnit a urychlit postup pro ostatní. V úvahu zde přichází více variant. První z nich je taková, že zákonodárce využil tohoto slovního spojení a máme jej posuzovat stejně jako u práva na dorovnání. Jednalo by se tedy pouze o závaznost v ceně a zamezilo by se tak nadbytečným nákladům za znalecké ocenění. Žalobce by byl v novém řízení stále nucen prokazovat předpoklady dle § 89 z. o. k. Pokud by se jednalo o společníka, který má odlišný podíl nebo jiný druh akcií, závaznost by se jej nedotkla. To vyplývá i ze samotného textu zákona, který uvádí, že závaznost platí pouze pro společníky v obdobném postavení.

Druhým možným východiskem je závaznost jak v ceně, tak i v naplnění hmotněprávních předpokladů pro vznik práva. Zákonodárce zde nedal jasně najevo, čeho se má závaznost týkat. Pouze závaznost základu doplnil podmínkou, že se musí jednat o osoby v obdobném postavení. Z tohoto spojení by se dala dovozovat závaznost i pro posouzení vzniku práva na odkoupení podílu, jelikož právě tyto osoby jsou poškozené stejným jednáním ovládající osoby. Pod pojem závaznost co do základu přiznaného práva by se tedy měla podřadit nejen cena, ale i splnění podmínek podle § 89 z. o. k. a společníkovi by postačovalo prokázat, že se nachází ve stejném postavení jako již úspěšný bývalý společník. V souladu s tímto výkladem lze předpokládat, že v novém řízení soud pouze přizná žalobci konkrétní výši za odkupovaný podíl a znovu již nebude zkoumat podmínky pro naplnění předpokladů u práva na odkup podílu, protože ty mají být zaručeny jeho obdobným postavením. Závaznost se totiž vztahuje pouze na společníky se shodným postavením a je nadbytečné, aby soud opětovně posuzoval splnění všech

²¹⁵ ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 658.

předpokladů pro odkoupení podílu. Nová řízení, ve kterých bude soud znovu přezkoumávat všechny podmínky pro naplnění § 89 z. o. k., totiž mohou vést k odlišnému posouzení intenzity zásahu a tím pádem i k neodůvodněným rozdílům v poskytnutí ochrany přes právo na odkup podílu.

Doležil dovozuje, že závaznost se má vztahovat nejen k ceně podílu, ale právě k celému obsahu smlouvy společně s přihlédnutím k odlišnostem druhu podílů.²¹⁶ Společník, který bude neúspěšný s uzavřením smlouvy s ovládající osobou, má právo požadovat, aby soud rozhodl o nahrazení projevu vůle ovládající osoby a současně, aby se znění uzavírané smlouvy shodovalo se zněním již soudem přiznané a uzavřené smlouvy v řízení s bývalým společníkem.

Z výše uvedených úvah soudím, že závaznost lze rozdělit do dvou rovin. Bude-li společník mít podíl, který lze ocenit v návaznosti na znalecký posudek z již skončeného řízení a současně půjde o stejný zásah ovládající osoby, který vedl ke zhoršení postavení, pak by se měla závaznost dotknout obou těchto rovin. Půjde o závaznost v ceně a také závaznost v naplnění předpokladů zásahu, o kterých již bylo pravomocně rozhodnuto. Každý společník tak bude moci využít závaznosti v té rovině, která se ho týká. Pokud půjde o jiný druh podílu, bude nutné vyhotovit nový znalecký posudek, ale opět se již nebude vyhodnocovat zásah do postavení společníka. Poslední variantou je, že společník má sice shodný podíl, ale jeho postavení nebo oprávněné zájmy byly odlišné. Proto by se měla shodně posoudit jen cena, kdežto zásah do postavení bude muset tvrdit a prokazovat sám. Bude tedy vždy záležet na okolnostech daného případu, jak se posoudí závaznost. Lze však předpokládat, že poškození společníci se budou (z důvodu krátké prekluzivní lhůty) domáhat svého práva co nejdříve.

Další zajímavou otázkou je, zda je úspěšný společník povinen informovat ostatní společníky či společnost o vydaném rozhodnutí. Samotné soudní řízení o nahrazení projevu vůle se týká pouze poškozeného společníka a ovládající osoby nikoli společnosti. Ostatní společníci ani společnost nemusí mít informace o průběhu či skončení řízení. Samotná společnost se o převodu podílu dozví nejpozději v okamžiku, kdy jí bude předložena účinná smlouva. Nejvyšší soud ji definoval jako: „*Princip loajality je výkladovým pravidlem, v jehož rámci je třeba interpretovat jednotlivé dílčí povinnosti společníka vůči společnosti. Za použití principu loajality lze nepochybně dovodit, že jednou z povinností společníka při převodu obchodního podílu je, aby jeho převodem neúměrně nebo nedůvodně neohrozil další činnost a existenci společnosti.*“²¹⁷ Přestože se o povinnosti jednat loajálně hovoří zpravidla ve vztahu vertikálním, tedy mezi společností a společníkem, tento princip by měl platit také

²¹⁶ DOLEŽIL, Tomáš. In LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. Komentář. 2. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, s. 264.

²¹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006.

horizontálně.²¹⁸ Takto s povinností loajality pracuje německá doktrína a tento výklad uváděla za účinnosti obchodního zákoníku i Černá.²¹⁹ Soudím, že lze dovodit povinnost loajality (z principu poctivosti) nad rámec § 212 o. z., avšak zcela jistě v omezené míře a v některých případech. V okamžiku kdy společnost zjistí, že řízení bylo skončeno, popřípadě jí bude předložena smlouva o převodu podílu, lze zřejmě dovodit, že je povinna sdělit tuto skutečnost ostatním společníkům, jelikož loajalita funguje i naopak.

Je otázkou, zda mezi společníky vzniká nějaký bližší vztah důvěry, ze kterého by bylo možné dovodit i u nich povinnost sdělit informace na základě principu poctivosti (který se může zrcadlit v omezené loajalitě).²²⁰ Tento vztah zajisté nevzniká u velkých či akciových společnostech, ale mohl by být dovozen u osobních společnostech a malých společnostech s ručením omezeným. Porušení loajality ani vztahu důvěry mezi společníky při nesdělení zahájení či skončení řízení dle § 89 z. o. k. spíše shledat nelze, protože tato skutečnost neznevýhodňuje ostatní společníky, kterým také vzniklo individuální právo vůči ovládající osobě a ke zjištění závaznosti již přiznaného práva by mělo dojít v rámci soudního řízení.

V souvislosti se závazností vzniká rovněž další otázka. Jak se bude postupovat v případech, kdy jeden ze společníků v obdobném postavení uzavře smlouvu, která bude na základě jejich vzájemné dohody určena částkou například 400 000 Kč. Další společník v obdobném postavení však takovou nabídku ze strany ovládající osoby neobdrží a bude se muset domáhat svého práva soudní cestou. V průběhu řízení může vyjít najevo, že cena vyjádřená znaleckým posudkem je podstatně vyšší a je vyčíslena na částku 800 000 Kč. Pokud by soud přiznal právo společníkovi společně s vyšší kupní cenou, co by to znamenalo pro společníka, který již dohodu uzavřel? Bude oprávněn požadovat na ovládající osobě dorovnání kupní ceny, co do základu přiznaného soudní cestou jinému společníku v obdobném postavení, když zákon takovému základu přiznává závaznost pro ostatní společníky? Ne. Bývalému společníkovi, který již dobrovolně uzavřel smlouvu o převodu podílu s ovládající osobou již nový nárok nevzniká. Zde je nutné vnímat rozdíl oproti nucenému přechodu účastnických cenných papírů, jelikož právo odkupuje individuální, volitelné. Je na vůli poškozeného společníka, zda setrvá, využije exitu či svůj podíl prodá.

9.7 Mimosoudní dohody

Nově přiznaná závaznost základu přiznaného práva je vstřícným krokem pro společníky, avšak je vhodné zde poukázat na problematiku případné mimosoudní dohody. Úprava práva na dorovnání v § 390 odst. 6 z. o. k. předpokládá, že pokud dojde k mimosoudní dohodě o právu

²¹⁸ JOSKOVÁ, Lucie. Povinnost loajality v akciové společnosti. *Obchodněprávní revue* [online databáze], 2011, roč. 12, č. 9, s. 259-267. [cit. 3. 5. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ MELZER, Filip a TÉGL, Petr. In MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, s. 111.

na dorovnání mezi hlavním akcionářem a vlastníkem účastnických cenných papírů, je nutno oznámit uzavření této dohody ostatním vlastníkům a současně je vyzvat, aby se také přihlásili o dorovnání. Zakotvení tohoto pravidla vedlo k odbourání nespravedlivého vyrovnání mezi jednotlivými akcionáři. Často mohla nastat situace, že jeden z akcionářů zjistil, že výše ceny za odkupované akcie je nižší a vynutil si vyšší dorovnání, než by mu náleželo po rozhodnutí soudu o dorovnání. Vyděračský přístup mohl být přijat pod vidinou nižších nákladů, než které by vznikly, pokud by muselo dojít k doplácení ceny každé akcie.

I když je právo na odkup podílu funkčně odlišné, tento mechanismus by byl vhodným preventivním krokem proti nespravedlivé dohodě mezi ovládající osobou a průbojným poškozeným společníkem. Ten se totiž může do jisté míry obohatit na úkor ostatních bez jejich vědomí. Ze samotného znění § 89 odst. 3 z. o. k. nelze dovodit závaznost i pro mimosoudní dohody, jelikož by toto dotváření práva vedlo k zjevnému rozporu s jazykovým výkladem i vůlí zákonodárce, protože on sám se rozhodl uvést pojem rozhodnutí a nepřevzal znění mimosoudních dohod u úpravy *squeeze-out*.

Závěr

Práce měla za cíl rozebrat dvě exitová práva, a to právo odkupu dle § 395 z. o. k. a právo na odkup podílu podle § 89 z. o. k.

Problémy při hledání smyslu a účelu práva *sell-out* podle § 395 z. o. k. jsou značné. Zákodárce se o nové úpravě v důvodové zprávě ani nezmiňuje a lze předpokládat, že úprava odkupu odkazující na pravidla pro nucený přechod účastnických cenných papírů se objevila z důvodu kritiky Ústavního soudu (mimo povinnost pro odkup u nabídek převzetí dle podmínek směrnice). Tomu chybělo zrcadlení pro právo *squeeze-out*, tedy vyvážení i opačným směrem, kde by minoritní akcionáři mohli požadovat odkup. Jenomže odchýlení se od směrnice je tak zásadní (chybí především vázanost na nabídku převzetí), že odkup je sice protiváhou obecného českého *squeeze-out*, ale je těžce uchopitelný při výkladu, jelikož nechrání před uzamčením akcionářů po nabídce převzetí (což byl primární smysl tohoto pravidla). Stalo se z něj výsostné právo na opuštění společnosti, ve které je hlavní akcionář. Navíc je hlavní akcionář trestán za nabytí rozhodného podílu akcií, aniž by mu musela předcházet nabídka převzetí či šikanózní výkon práv. I z tohoto důvodu je nutné vykládat právo odkupu jako doplňkové, a ne jako zajišťující ochranu.

Při rozboru hmotněprávních předpokladů u práva odkupu podle § 395 z. o. k. lze obecně říci, že jejich naplnění nečiní zásadnější problémy. Stěžejní zjištění spatřuje autorka v tom, že nepovažuje právo *sell-out* za zásadní ochranu minoritních akcionářů, a i proto dospívá k závěru, že se jedná o dispozitivní pravidlo, které je zrcadlením *squeeze-out*, který je taktéž dispozitivní. Ochranu před nežádoucím výkonem práv by měla zajistit úprava odkupu v § 89 z. o. k., která je kogentní.

Jednou z vytyčených výzkumných otázek byla také individualita nároku a jeho opakování. Právo odkupu zcela jistě nenáleží minoritě jako celku, což nevyplývá ani z jazykového výkladu. Problém však nastává opět s časovým obdobím a případným opakováním odkupu, jelikož zde není vázán na nabídku převzetí. Z tohoto důvodu může kterýkoli akcionář aktivovat *sell-out* a všichni zbývající akcionáři budou mít možnost přijmout veřejný návrh smlouvy učiněný hlavním akcionářem anebo se rozhodnou ve společnosti setrvat. Tímto postupem se právo odkupu vyčerpává a nové uplatnění může být přípustné jen v okamžiku, kdy se ve společnosti objeví nový hlavní akcionář a dojde tak ke kvalifikované změně akcionářské struktury.

Předsmluvní odpovědnost i zneužití práva mají i zde své místo. Autorka dospěla k závěru, že předsmluvní odpovědnost má zajisté místo tam, kde žádající akcionář nebude mít vůbec vůli k přijetí veřejného návrhu. Minoritní akcionář, který podal žádost, by pak měl mít povinnost nahradit škodu hlavnímu akcionáři, který postupoval v souladu se zákonem. Pokud hlavní akcionář

zneužije svého práva ovlivnit obsah veřejného návrhu a učiní z něj nepřijatelný návrh tím, že založí značnou nerovnováhu práv (například nepřiměřeně dlouhá doba splatnosti kupní ceny), půjde o zneužití práva. V tomto případě by se nemělo přihlížet k veřejnému návrhu jako celku, jelikož nelze přenášet nejistotu v posouzení zneužití na minoritní akcionáře, které bychom nutili přijmout nevýhodný návrh, který by byl v částech nahrazen zákonnou úpravou. Z tohoto důvodu mají následně akcionáři možnost podat vlastní návrh, který bude povinen hlavní akcionář přijmout.

I právo na dorovnání je problematické. Zásadní rozdíl oproti dorovnání u *squeeze-out* spočívá v prekluzivní a promlčecí lhůtě. Minoritní akcionáři nejsou omezeni žádnou prekluzivní lhůtou, ve které by mohli žádat přezkum výše protiplnění. Podle § 390 odst. 2 z. o. k. běží promlčecí lhůta pro uplatnění práva na dorovnání od oznámení hlavního akcionáře, že bylo vůči němu uplatněno právo na dorovnání. Obě tato pravidla u odkupu chybí, jelikož zákonodárce odkazuje pouze na následující odstavce § 390 z. o. k. Běh promlčecí lhůty pro uplatnění práva na dorovnání proto počne běžet až od okamžiku, kdy akcionář zjistí, že protiplnění nebylo přiměřené (zpravidla z posudku znalce, který si zajistí) a promlčecí lhůta poběží každému zvlášť, a to obecná podle § 629 o. z. Přiměřenost aplikace pravidel pro dorovnání se tak bude týkat pouze uveřejňovací povinnosti (po soudním rozhodnutí, po uzavření mimosoudní dohody), jelikož se zde nekonala valná hromada společnosti, která by rozhodovala o přechodu vlastnického práva ke všem účastnickým cenným papírům. Zde by tedy měl být rozhodný způsob uveřejnění veřejného návrhu a současně se rozhodnutí bude týkat pouze těch akcionářů, kteří využili práva odkupu a nikoli všech.

Právo odkupu navázané na pravidla nuceného přechodu účastnických cenných papírů není využíváné a s ohledem na skutečnost, že lze toto právo lehce zmařit tím, že majoritní akcionář bude držet stejně vysoký podíl (90 % dle požadavků zákona), ale skrze více osob (ať už právnické osoby nebo osoby s ním jednající ve shodě), nelze očekávat, že by toto právo odkupu funkčně sloužilo k ochraně zbývajících akcionářů. Je to pouze zrcadlení nuceného přechodu účastnických cenných papírů, aby byla vyrovnána tíha vah o možnosti nuceného vytěsnění či odchodu. Vázanost na nabídku převzetí by zajistila účel sledovaný směrnicí a rozšíření pravidla i na společnosti, jejichž akcie nebyly přijaty k obchodování na regulovaném trhu, by nečinil problém. Takový přístup lze nalézt také ve Velké Británii.

Smyslem práva odkupu podle § 89 z. o. k. je zcela jistě ochrana pro společníky, kteří se ocitli ve společnosti, kde je prosazován nežádoucí vliv k újmě na jejich právech. Z tohoto důvodu se také jedná o kogentní pravidlo, které nelze vyloučit ve společenské smlouvě. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že právo na odkup podílu vzniká společníkovi až jako prostředek *ultima ratio*. Tento závěr vede k výsledku, že by společník měl využít řady řízení před soudem (kde bude muset

vynaložit i značné finanční prostředky), která výjimečně končí rychlým pravomocným rozhodnutím a dostává ho tak do postavení, že se svého odchodu může dočkat až v řádu několika let. Nejde proto o zcela efektivní ochranu. Navíc právní jistota a předvídatelnost jsou zde značně oslabeny. Jako efektivní ochrana společníka se jeví přístup uplatňovaný Velké Británií, kde soud nerozhoduje o odkupu, ale má širší možnosti, jak rozhodnout. Může například rozhodnout pouze o náhradě škody a nikoli již o povinnosti odkoupit podíl. Tím pádem nedochází k nejistotě naplnění hmotněprávních předpokladů, tedy zda se již jedná o řešení *ultima ratio*.

Změnu postavení společníka mohou založit faktické okolnosti nastalé v korporaci. Může jít o celou řadu situací, například lze uvažovat o situaci, kdy změna společenské smlouvy odjímá práva společníků a byla přijata v rozporu se zákonem. Zde lze uvažovat o naplnění předpokladu *ultima ratio* v situaci, kdy společnost zneužívá procesních práv a oddaluje právní moc rozhodnutí o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, nebo se o změně společenské smlouvy rozhodne opakovaně v rozporu se společenskou smlouvou. Dále lze uvažovat také o uložení příplatkové povinnosti, která byla přijata pouze z důvodu chtěného odchodu společníka a odejmutí mu možnosti domáhat se práva podle § 89 z. o. k. Přestože společník má možnost opustit společnost, pokud bude hlasovat proti uložení příplatkové povinnosti, může být jeho vypořádací podíl nižší, než by činila hodnota podílu před zásahem do jeho práv, na kterou by měl nárok u práva odkupu.

Z důvodu praktické využitelnosti práva odkupu a nereálné šance společníka dozvědět se, kdo je fakticky ovládající osobou v méně transparentních vztazích, je nutné posoudit tuto situaci jinak. Je vhodné, aby měl společník právo volby a měl možnost využít právo odkupu vůči všem, ať už vůči přímé či nepřímé ovládající osobě. Nelze po společníkovi spravedlivě požadovat, aby ve sporném řízení správně určil také tu konkrétní ovládající osobu. Soudím, že mezi ovládajícími osobami je založena solidarita a současně je nerozhodné, zda se jedná o ovládající osobu přímou či nepřímou anebo jde o spolupracující ovládající osoby. Společník si tak může zvolit osobu, kterou bude žalovat a klidně může žalovat také všechny.

Prekluzivní lhůta pro uplatnění práva odkupu nemusí být zcela krátká. S ohledem výklad vzniku práva na odkup podílu až jako poslední možnosti nápravy může společník oddalovat počátek běhu lhůty podáváním různých žalob či návrhů soudu, po kterých bude tvrdit, že až nyní došlo k podstatnému zhoršení jeho práv ve společnosti. Opět je vhodné poukázat na řešení ve Velké Británii, které umí vybalancovat proporcionalitu mezi přísnou povinností odkupu a zásahem do práv společníka.

Předpokládám, že zákonodárce chtěl konstrukcí závaznosti zamezit hojnému počtu žalob společníků se stejným žalobním návrhem a zároveň usnadnit a urychlit postup pro ostatní.

Závaznost lze rozdělit do dvou rovin. Bude-li společník mít podíl, který lze ocenit v návaznosti na znalecký posudek z již už skončeného řízení a současně půjde o stejný zásah ovládající osoby, který vedl ke zhoršení postavení, tak by se měla závaznost dotknout obou těchto rovin. Půjde o závaznost v ceně a také závaznost v naplnění předpokladů zásahu, o kterých již bylo pravomocně rozhodnuto. Každý společník tak bude moci využít závaznosti v té rovině, která se ho týká a má v ní obdobné postavení. Pokud půjde pouze o jinou hodnotu podílu, bude nutné vyhotovit nový znalecký posudek, ale opět se již nebude vyhodnocovat zásah do postavení společníka. Poslední variantou je, že společník má sice shodný podíl, ale jeho postavení nebo oprávněné zájmy byly odlišné. Proto by se měla shodně posoudit jen cena, kdežto zásah do postavení bude muset tvrdit a prokazovat sám. Bude tedy vždy záležet na okolnostech daného případu, jak se závaznost posoudí.

Právo na odkup podílu bohužel není efektivní ochranou. K vynucení odkupu vede dlouhá a trnitá cesta, kdy poškozený společník neví, jaká práva má u soudu uplatnit, aby již bylo naplněno kritérium *ultima ratio*. Současně nemusí být zřejmé, zda uplatňuje exitové právo vůči správné ovládající osobě. Zajímavá je také otázka závaznosti co do základu přiznaného práva, kterou zákonodárce více nepřiblížil a autorka navrhla v úvahu přicházející řešení. V současné době se s ohledem na judikaturu jeví právo na odkup podílu jako neefektivní a těžce fungující, takže neposkytuje včasnou ochranu poškozeným společníkům.

Seznam literatury

Právní předpisy

Zákon č. 90/2012 Sb., zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění zákona č. 179/2013 Sb., účinném ke dni 31. 12. 2013.

Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 317/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů, ve znění pozdějších předpisů.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES ze dne 21. dubna 2004 o nabídkách převzetí. (Úř. věst. L 142, 30. dubna 2004, s. 12-23)

Odborné publikace

BĚLOHLÁVEK, Alexander, J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 1656 s.

HAVEL, Bohumil a kol. *Corporate governance na pomezí zákona a soft law*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, 276 s.

HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1344 s.

KRAAKMAN, Reinier a kol. *The Anatomy of Corporate Law, A Comparative and Functional Law*. 3. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2017. 281 s.

LASÁK, Jan a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2021, 2628 s.

LAVICKÝ, Petr. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 2400 s.

MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C.H. Beck, 2009, 296 s.

MELZER, Filip a TĚGL, Petr. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, 720 s.

MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení*. Praha: Leges, 2014. 1264 s.

MELZER, Filip a Petr TĚGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IX, § 2894-3081*. Praha: Leges, 2018, 1728 s.

PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 3352 s.

SVOBODA, Karel. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, 1160 s.

ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1336 s.

ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Akciové společnosti*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, 880 s.

ŠILHÁN, Josef. In: ŠILHÁN, Josef. *Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 560 s.

WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*, 2. vydání, Praha: Auditorium, 2019, 296 s.

Odborné články

CARONE, Marco. The exit right granted to minority shareholders in english, italian and chinese law: path-dependence resistance to global-convergence. *Journal Corporate Ownership & Control*. [online], 2007, roč. 4, č. 4, s. 323-333 [cit. 20. 9. 2023]. Dostupné z: http://www.virtusinterpress.org/IMG/pdf/COC_Volume_4_Issue_4_Summer_2007_Continued2.pdf#page=73.

ČERNÁ, Stanislava. K rozdílům mezi německou a francouzskou koncepcí skupin společností. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 8, s. 283-287.

ČERNÁ, Stanislava. O koncernu, koncernovém řízení a vyrovnání újmy. *Obchodněprávní revue*, 2014, roč. 6, č. 2, s. 33-41.

ČERNÁ, Stanislava, ČECH, Petr. Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům. *Obchodněprávní revue*, 2009, roč. 1, č. 1, s. 10-17.

HAVEL, Bohumil. Věřitel coby vlivná osoba (aneb vliv není totéž co být pod vlivem). In: ZOUFALÝ, Vladimír (ed). *XXIV. Karlovarské právnícké dny*. Praha: Leges, 2016. s. 522-527.

HAVEL, Bohumil, PIHERA, Vlastimil. K rozhodnutí Ústavního soudu o tzv. squeeze-out(u). *Právní rozhledy* [online databáze], 2008, roč. 16, č. 19, s. 717-721. [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

HAVEL, Bohumil, DOLEŽIL, Tomáš. A zase ten squeeze-out. Úvahy nad interpretací § 183i a násl. ObchZ. *Právní rozhledy* [online databáze], 2005, roč. 13, č. 17, s. 633-638, Dostupné z: databáze beck-online.cz.

HOUDEK, Zdeněk. Závazkové nástroje ochrany smluvního věřitele korporace začleněné do podnikatelského seskupení. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, roč. 27, č. 4, s. 421-455.

JOSKOVÁ, Lucie. Povinnost loajality v akciové společnosti. *Obchodněprávní revue*, 2011, roč. 3, č. 9, s. 259-267.

KOVAŘÍČEK, Kamil. Právo odchodu společníka ze společnosti s ručením omezeným v podnikatelských seskupeních. *Právní rozhledy*, 2020, roč. 28, č. 21, s. 725-733.

LAVICKÝ, Petr. Flexibilní důkazní břemeno?. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 22, s. 763-767.

POKORNÁ, Jarmila. K některým otázkám úpravy seskupení podnikatelů. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 2, s. 69-74.

RONOVSKÁ, Kateřina, HAVEL, Bohumil. Kogentnost úpravy právnických osob a její omezení autonomií vůle, nebo vice versa?. *Obchodněprávní revue*, 2016, roč. 8, č. 2, s. 33-39.

ŠPAČKOVÁ, Michala. Smluvní předkupní právo k akciím a právo odkupu. *Obchodněprávní revue*, 2020, roč. 12, č. 1, s. 1-9.

ŠPAČKOVÁ, Michala. Přípustnost dočasného nabytí cenných papírů za účelem dosažení podmínek squeeze-out. *Obchodněprávní revue* [online databáze], 2021, roč. 13., č. 2, s. 77-86. [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

ŠPAČKOVÁ, Michala. Zásada rovného zacházení se všemi akcionáři. *Obchodněprávní revue*, 2016, roč. 8, č. 1, s. 1-10. [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

ŠPAČKOVÁ, Michala. Smluvní možnosti limitace práva squeeze-out. *Obchodněprávní revue* [online databáze], 2017, roč. 8, č. 1, s. 1-9. [cit. 20. 6. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

VAN DER ELST, Christoph, VAN DEN STEEN, Lientje. Balancing the Interests of Minority and Majority Shareholders: A Comparative Analysis of Squeeze-out and Sell-out Rights. *European Company and Financial Law Review*, [online], 2009, č. 6(4), s. 391-439 [cit. 20. 9. 2023] dostupné z: <https://doi.org/10.1515/ECFR.2009.391>.

ZIMA, Petr. Freeze-out. *Právní rozhledy* [online databáze], 2012, roč. 2, č. 20, s. 710-713 [cit. 20. 7. 2023]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

Soudní rozhodnutí

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 56/05 bod 62 (N 60/48 SbNU 257).

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1735/07, bod 31 (N 125/86 SbNU 313).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2016, sp. zn. 22 Cdo 2135/2016 (č. 4/2017 Sb. rozh. civ.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 26 Cdo 1186/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2022, sp. zn. 25 Cdo 2535/2021 (publikováno Ius Focus č. 1/2023).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. 29 Cdo 1169/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2020, sp. zn. 27 Cdo 226/2019.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. 29 ICdo 81/2019-I.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2013, sp. zn. 32 Cdo 2484/2012.

Rozsudek ze dne 23. července R 37/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. 31 ICdo 36/2020 (č. 2/2023 Sb. roz. civ.).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2018, sp. zn. 27 Cdo 3803/2017 (č. 3/2020 Sb. roz. civ.).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2017, sp. zn. 29 Cdo 2966/2016 (č. 4/2018 Sb. roz. civ.).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2018, sp. zn. 27 Cdo 1725/2017 (č. 3/2020 Sb. roz. civ.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2023, sp. zn. 27 Cdo 2048/2021.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 27 Cdo 2451/2019 (publikováno v Ius Focus č. 6/2021)

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2023, sp. zn. 27 Cdo 2169/2022 (publikováno v Ius Focus č. 3/2023).

Usnesení Nejvyššího soud ze dne 31. 1. 2022, sp. zn. 27 Cdo 1395/2020 (publikováno v Ius Focus č. 7/2022).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, sp. zn. 27 Cdo 1395/2020 (publikováno v Ius Focus č. 7-2022).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2018, sp. zn. 27 Cdo 1950/2017 (č. 2/2021 Sb. roz. civ.).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 27 Cdo 2451/2019 (publikováno v Ius Focus č. 6/2021).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 27 Cdo 2451/2019.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. dubna 2006, sp. zn. 29 Odo 371/2005 (č. 4/2007 Sb. roz. civ.).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna, sp. zn. 29 Odo 1600/2005 (č. 6/2008 Sb. roz. civ.).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2011, sp. zn. 25 Cdo 957/2009 (č. 14/2011 Sb. roz. civ.).

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4712/2007 (č. 11/2010 Sb. roz. civ.).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006 (č. 6/2008 Sb. roz. civ.).

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 12. 2019, sp. zn. 14 Cmo 277/2018.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20. 1. 2023, sp. zn. 7 Cmo 9/2022.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 21. srpna 2018, sp. zn. 8 Cmo 110/2018.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 14 Cmo 37/2019.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 4. 2023, sp. zn. 14 Cmo 271/2022.

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. 6. 2018, sp. zn. 38 Cm 65/2016.

Další zdroje

GETAHUN, Walelgn. *Exit rights of the minority shareholders in closely held corporations: a comparative study of english, germany and ethiopian laws* [online]. Fuoka, Kyushu University, 2012, s. 23. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2395902

Protection of minority shareholders rights in group of companies: Lithuania and EU company law perspectives. [online]. Vilnius University, 2020. Dostupné z: <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2020~1618508642928/J.04~2020~1618508642928.pdf>

Důvodová zpráva k zákonu č. 33/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění zákona č. 458/2016 Sb., a další související zákony.

Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb. zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

Abstrakt

Rigorózní práce nazvaná Vybraná práva odkupu podílů v zákoně o obchodních korporacích se zabývá exitovými právy dle § 395 z. o. k. a dle § 89 z. o. k. Obě ustanovení zákona umožňují společníkům opustit společnost a zakládají povinnost odkupu jiného akcionáře či ovládající osoby. Právo sell-out podle § 395 z. o. k. se vztahuje pouze na akcionáře, tedy nenáleží všem společníkům napříč obchodními korporacemi. Odkupové právo podle § 89 z. o. k. je upraveno v obecné části zákona o obchodních korporacích v rámci úpravy podnikatelských seskupení a nastupuje do hry v okamžiku, kdy ovládající osoba v důsledku vlivu podstatně zasáhne do práv společníka a setrvání ve společnosti po něm nelze spravedlivě žádat. Jde proto o obecné právo náležející všem společníkům, která má primárně ochrannou funkci. Práce rozebírá hmotněprávní předpoklady obou práv odkupu a na ně navazující otázky. Na hmotněprávní úpravu navazuje vypořádání se s procesními aspekty při uplatnění těchto práv.

Abstract

This thesis entitled Selected Share Redemption Rights in the Act on Business Corporations deals with exit rights according to § 395 z. o. k. and according to § 89 z. o. k. Both provisions of the law allow partners to leave the company and establish the obligation to buy out another shareholder or controlling person. The sell-out right according to § 395 of the z. o. k. applies only to shareholders, i.e. it does not belong to all partners across business corporations. The buy out right according to § 89 z. o. k. is regulated in the general part of the Act on Business Corporations in the framework of the regulation of business groups and comes into play at the moment when, as a result of influence, the controlling person significantly interferes with the rights of the partner and he cannot fairly be asked to remain in the company. It is therefore a general right belonging to all shareholders, which primarily has a protective function. The work analyzes the substantive legal prerequisites of both rights of buy out and the related questions. Substantive legal regulation is followed by dealing with procedural aspects in the exercise of these rights.

Klíčová slova

Právo odkupu, právo exitu, podnikatelská seskupení, vliv, ochrana minoritních společníků, ovládající osoba, ovládaná společnost, řídící osoba, řízená osoba, sell-out, zákon o obchodních korporacích, hlavní akcionář a odkup

Keywords

Exit right, sell out, corporate groups, group of companies, influence, protection of minority shareholders, controlling entity, controlled company, dominant entity, dependant person, Business Corporation Act, major shareholder and sell-out